

ВИЛЕНСКИЙ ВѢСТНИКЪ

ОФИЦИАЛЬНАЯ ГАЗЕТА.

ВИЛЕНСКИЙ ВѢСТНИКЪ выходит по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Цена за годъ	10 р.
„ за полъ года	5 „
„ за четверть года	2 „
„ за 1 мѣсяцъ	1 „

Въ объявленіи платится за строку 17 1/2 сеп.

Контора редакціи въ Вилнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

СОДЕРЖАНІЕ

Часть официальная: О путешествіи ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА. — Производства и перемѣны въ службѣ чиновниковъ. Объ испытаніи воспитанниковъ. Иностранная корреспонденція: Общее обозрѣніе. — Италия. — Франция. — Англія. — Австрія. — Пруссія. — Телеграфныя депеши. Литерат. отдѣлъ: О устройствѣ мѣщанъ. — Шмекъ изъ подл. Опоча. — Обозрѣніе: мѣстное и земледѣльческое. — Выдержки изъ газетъ и журналовъ. — Сшыма изъ Вилнѣ, и изъ Риги. — Виленскій дневникъ. — Объявленія.

ЧАСТЬ ОФИЦИАЛЬНАЯ.

Ст.-Петербургъ, 15-го августа.

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, прибывъ благополучно въ г. Курскъ, 9-го числа, въ десять часовъ вечера, 10-го, утромъ, принималъ военныхъ и гражданскихъ чиновъ, предводителей дворянства и купечество; потомъ посетилъ соборъ, произвелъ смотръ и ученье Астраханскому драгунскому полку и выѣхалъ въ г. Чугуевъ въ полдень.

Приказомъ по министерству внутреннихъ дѣлъ, 5-го августа, произведены за выслугу лѣтъ: изъ коллежскихъ въ статскіе советники: советники губернскихъ правленій: Волынского и *Ивановичъ - Захаровскій*; Подольскаго, *Шастова*; изъ коллежскихъ ассессоровъ въ надворные советники: советникъ Витебскаго губ. прав. *Быстровъ*, ассессоръ Подольскаго губернскаго правленія, *Прокисановскій*; изъ титулярныхъ советниковъ въ коллежскіе ассессоры: ассессоръ Витебскаго губернскаго правленія, *Напостовъ*; секретари канцеляріи Виленскаго военнаго, Гродненскаго и Ковенскаго генералъ-губернаторовъ, надворный советникъ *Мрайскій* назначенъ советникомъ Гродненскаго губернскаго правленія; уволенъ отъ службы по прошенію, советникъ Гродненскаго губернскаго правленія, коллежскій советникъ *Лозовскій* — съ мундирами, присвоенными должностямъ.

Высочайшимъ приказомъ по министерству внутреннихъ дѣлъ, 6-го августа, назначены: Витебскій гражданскій губернаторъ, действительный статскій советникъ *Клишнинъ* — Херсонскимъ гражданскимъ губернаторомъ; состоящий при министерствѣ, действительный статскій советникъ *Оголинъ* — исправляющимъ должность Витебскаго гражданскаго губернатора; определенъ въ службу изъ отставныхъ: действительный стат. советникъ, графъ *Толстой* — директоромъ департамента полиціи исполнителю; уволенъ отъ должности по болѣзни: Подольскій губернский предводитель дворянства действительный статскій советникъ *Судакъ*.

Пріемъ воспитанницъ въ Виленское училище для приходящихъ двѣтъ на 1861-го годъ, откроется 1-го августа.

ОБЪ УСТРОЙСТВѢ МѢЩАНЪ.

Коммиссія, учрежденная для пересмотра системы податей и сборовъ, окончила свои работы по преобразованію податнаго устройства мѣщанскихъ обществъ и обнародовала составленный ею „Проектъ“ новыхъ податей по этому предмету.

По этому случаю въ Моск. Вѣд. пишутъ:

Въ нынѣшнемъ своемъ устройствѣ, мѣщанское сословіе отбываетъ повинности двоякаго рода: *денежныя* и *натуральныя* или *рекрутскія*. Денежныя повинности состоятъ изъ подушной подати, земской повинности и общественной складки, устанавливаемой на разные предметы сословнаго управленія. Этими повинностями облагаются одни лишь мѣщане и притомъ такъ, что вся сумма ихъ лежитъ не на каждомъ лицѣ отдѣльно, а на цѣломъ обществѣ, такъ какъ раскладка этой общей суммы по мѣрѣ средствъ и достатка каждаго, принадлежитъ самому обществу. Такимъ образомъ, податное устройство мѣщанскаго сословія, приближительно тоже самое, что и земледѣльческаго. На первый взглядъ, такой способъ отбыванія повинностей представляется достаточное ручательство въ исправности платежей, но при внимательномъ разсмотрѣніи этого порядка такое ручательство рѣшительно не имѣетъ никакого твердаго основанія. Въ сельскомъ сословіи, при общинномъ владѣніи землею, такая круговая порука имѣетъ свое существованіе, такъ какъ земля служитъ здѣсь залогомъ и вѣрнымъ обеспеченіемъ круговой поруки, и общество, въ случаѣ неисправности одного изъ своихъ членовъ, распоряжается его землею, по своему усмотрѣнію. Какое же значеніе можетъ имѣть такая порука въ городахъ, въ мѣщанскихъ обществахъ, гдѣ не существуетъ общинныхъ имуществъ? Непримѣнимость этой поруки въ городскихъ податныхъ сословіяхъ еще ощутительнѣе на практикѣ, такъ какъ мѣщанскія общества болѣе всѣхъ другихъ податныхъ сословій, бываютъ обременены податными недоимками, складываемыми ими однимъ всемогущественнѣйшими манифестами.

При изслѣдованіи причинъ такой неудовлетворительности настоящей системы, коммиссія прослѣдила нѣтъ ли податной бѣды мѣщанскихъ обществъ, по отношенію ихъ къ средствамъ отбыванія повинностей, къ сословіямъ и къ порядку внутренняго распределенія и взиманія повинностей.

Источниками къ отбыванію мѣщанами повинностей служатъ промыслы. Но историческое изученіе предмета приводитъ къ тому убѣжденію, что определеннаго, характеристическаго занятія или промысла мѣщанское общество не имѣло и не имѣетъ, а потому занятія этого сословія, такъ разнородны и многочисленны, что строгая, правильная классификація ихъ промысловъ составить почти невозможно. Однако, коммиссія приводитъ слѣдующіе главные разряды мѣщанскихъ промысловъ: 1) земледѣльство въ тѣхъ мѣстностяхъ, гдѣ фабричная и ремесленная промышленность поставлены въ менѣе благоприятныя условія; 2) торговля и промышленность, являющаяся занятіемъ, принятымъ къ мѣщанскому сословію извнѣ, такъ какъ, по своему историческому развитію, мѣщанское сословіе никогда не пригодно было собственно къ торговой дѣятельности; 3) наемъ и поденная работа, составляющая занятіе большинства мѣщанскаго населенія, носящаго характеръ, по преимуществу подвижный.

Что касается до организаціи мѣщанскихъ обществъ, то право вступленія въ городскія сословія вообще и выходъ изъ нихъ предоставлены всѣмъ свободнымъ сословіямъ, исключая потомственного дворянства, съ согласія городского общества. Но предоставляя обществу это право согласія, законъ допускаетъ, такія значительныя исключенія, что уже самое право общества — по желанію принимать въ свой составъ лицъ, къ нему принадлежавшихъ, становится исключеніемъ въ пользу лишь нѣкоторыхъ сословій и званій. Уволенные церковники, дѣти приказано-служителей, неимѣющихъ оберъ-офицерскихъ чиновъ, одиодворческие крестьяне и многія другія лица, хотя по закону и имѣютъ право вступать, по своему усмотрѣнію, во всѣ свободныя сословія, но въ действительности это право для нихъ не существуетъ, и всѣ они, по необходимости, записываются въ мѣщанское сословіе. Точно также право свободного выхода изъ мѣщанскаго сословія существуетъ лишь на бумагѣ, а не въ действительности, такъ какъ мѣщанинъ можетъ безпримѣнно перечислиться только въ купечество, и то если имѣетъ достаточный капиталъ.

Изъ всего сказаннаго видно, что мѣщанскія общества поставлены въ наименѣе выгодное положеніе. Вслѣдствіе чего мѣщанское сословіе, неимѣющее, подобно крестьянскому, никакой общинной собственности, лишается не только имущественной, но и всякой про-

KURYER WILEŃSKI

GAZETA URZĘDOWA.

„KURYER WILEŃSKI“ wychodzi co WTORER i PIĄTER.

WARUNKI PRZEDPŁATY.

Cena roczna	rs. 10
„ z przesyłką	12
„ półroczna	5
„ z przesyłką	6
„ kwartalna	2 k. 50.
„ z przesyłką	3
„ miesięczna	1

Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz druku po kop. 17.

Biuro redakcji w Wilnie, przy ulicy Biskupiej (Dworcowej), w murach po-unwersyteckich.

TREŚĆ.

Dział urzędowy: O podróży CESARZA JEGO MOŚCI. — Nominacje i zmiany w składzie urzędników. — O egzaminach uczniów. Wiadomości zagraniczne: Pogląd ogólny. — Włochy. — Francja. — Anglja. — Austrja. — Prusy. — Depesze telegraficzne. Dział literacki: O urządzeniu mieszczan. — Szymek z pod Opoczna. — Szamoty. — Przeglądy miejscowy, rolniczy i pism czasowych. — Listy: z Wiednia, z Rygi. — Dziennik Wileński. — Ogłoszenia.

DZIAŁ URZĘDOWY.

St.-Petersburg, 15-go sierpnia.

CESARZ JEGO MOŚCI przybywszy szczęśliwie do Kurska d. 9 sierpnia o godz. 9 wieczorem, nazajutrz o godzinie 10 z rana przyjmował wojskowych i cywilnych urzędników, marszałków szlachty i kupców; poczem odwiedził sobór, odbył przegląd i ćwiczenie astrachańskiego полку dragonów i o południu wyjechał do Czugujewa.

Przez rozkaz dzienny, w wydziale ministerstwa spraw wewnętrznych, 5-go sierpnia, za wysługę lat zostali mianowani: radcy kolegjalni — radcami stanu: radcy rządów gubernjalnych: Wołyńskiego, *Ihnatowicz-Zawilejski* i Podolskiego, *Szaszow*; assessorowie kolegjalni — radcami dworu: radca Witebskiego rządu gubernjalnego *Bystrow* i assessor Podolskiego rządu gubernjalnego *Krzyżanowski*; assessor Witebskiego rządu gubernjalnego, radca honorowy *Kantorow* assessorom kolegjalnym — sekretarz kancelarii Wileńskiego wojennego, Grodzieńskiego i Rowieńskiego generał-gubernatora, radca dworu *Mrajski*, naznaczony został radcą Grodzieńskiego rządu gubernjalnego, a radca Grodzieńskiego rządu gubernjalnego, radca kolegjalny *Łozowski* otrzymał uwolnienie ze służby, na własną prośbę, z mundurem do obowiązku przywiązany.

Przez Najwyższy rozkaz dzienny, w wydziale ministerstwa spraw wewnętrznych, 6-go sierpnia, zostali mianowani: Witebski cywilny gubernator, rzeczywisty radca stanu *Kłuszyn* — Chersońskim gubernatorem cywilnym, i licząc się przy ministerstwie, rzeczywisty radca stanu *Ogolin* — pełniący obowiązek Witebskiego gubernatora cywilnego — dymisjonowany rzeczywisty radca stanu hrabia *Tolszaj*, został zaliczony do służby i naznaczony dyrektorem departamentu policji wykonawczej; Podolski marszałek gubernjalny, rzeczywisty radca stanu *Sulatycki* otrzymał uwolnienie ze służby, na własną prośbę, z powodu choroby.

Wpis uczennic do gymnazjum żeńskiego w Wilnie na

1861/62 rozpocznie się od dnia 7 następującego września i trwać będzie do 15 tegoż miesiąca.

Zwierzchnik gimnazjum *A. Kalinowski*.

POPISY UCZNIÓW W GIMNAZJUM SZAWELSKIM.

W upłyłym 1860/61 roku szkolnym, w VII klasie uczniów było 19. Z 17, którzy stanęli do egzaminu, uznani zostali za zupełnie zdolnych do słuchania lekcji uniwersyteckich: Andruszkiewicz Adolf, Barba Heliodor, Dowgiard Jan, Dornar Edmund, Kudrewicz Piotr, Lipsztowicz Franciszek, Łunc Josiel, Podrez Władysław i Sysko Jan.

Otrzymałi zwyczajne atestaty: Andruszkiewicz Leonard, Witkowski Franciszek, Giedwilo Franciszek i Taraskiewicz Eligiusz.

Nadto otrzymałi prawo do rangi XIV klasy przy wejściu do służby cywilnej: Dowgiard Jan i Lipsztowicz Jan, nadające się do przyjęcia w wojsko, Kłuszyn Paweł za odznaczające się postępy w prawoznawstwie rosyjskim, a Łunc Josiel otrzymał medal srebrny w nagrodę za celujące postępy we wszystkich przedmiotach.

W klasie VI otrzymałi w nagrodę: książkę: Cyrtow Kasper, Żukowski Józef i Landsberg Edward; listy pochwalne: Pietrzkiewicz Józef, Luty Adam, Dębski Aleksander i Rodowicz Józef. Pochwałą publiczną zaszczycono 5-ciu uczniów. W klasie V zostali nagrodzeni: książką: Skirmont Kazimierz; listami pochwalnymi: Zejmis Józef, Sebastianowicz Antoni, Wojewko Dominik, Morski Antoni, Kiuc Trydor, Pikiel Franciszek, Wojewilto Ignacy i Hoes Stanisław. Pochwały publiczne otrzymało 6 uczniów. W IV klasie otrzymałi w nagrodę książkę: Medem Borys i Klewinski Jan; listy pochwalne: Delindo Ignacy, Janusz Stanisław, Rusin Franciszek, Holszański Apollinary, Biebal Aleksander, Andruszkiewicz Antoni i Leczecki Piotr; pochwałę publiczną otrzymało 10 uczniów. W III klasie otrzymałi w nagrodę książkę: Janusz Bonifacy, Jaroszewicz Jan i Lawczus Stanisław; listy pochwalne: Kiepski Adolf, Narutowicz Kazimierz, Serafinowicz Romuald, Teluszak Józef, Kurkiliński Józefat, Gabalewski Tomasz, Kolodziński Jerzy, Juszkiewicz Antoni, Wojtkiewicz Jan, Bakis Piotr i Bohdanowicz Leonard. Publiczną pochwałę otrzymało 12 uczniów. W II klasie otrzymałi w nagrodę książkę: Dymys Jan i Jarud Adam; listy pochwalne: Nowomiejski Władysław, Baniewicz Antoni, Karpowicz Antoni, Dornar Henryk, Węclawski Stanisław, Urniaż Józef, Stanisław Ludwik, Maksimow Jan, Milewski Józef, Pancerzyński Konstanty i Sipowicz Kazimierz; publiczną pochwałę otrzymało 28 uczniów. W klasie I w nagrodę otrzymałi książki: Skinder Stanisław i Sawicki Jan. Listy pochwalne: Werfel Władysław, Rudis Mateusz, Butkiewicz Józef, Hulewicz Józef, Dowiat Napoleon i Juchniewicz Florian. Publiczną pochwałę otrzymało 30 uczniów.

Такое нынѣшнее состояніе мѣщанскаго сословія требующее кореннаго преобразованія. Спеціальная коммиссія, хотя и признаетъ необходимость этого преобразованія, однако считая необходимымъ „подготовить податный бытъ рабочаго класса къ предстоящей реформѣ“ и „предоставить мѣщанскому населенію, скорѣйшее, по возможности, облегченіе въ настоящихъ податныхъ его затрудненіяхъ“, нашла возможнымъ ограничиться на первое время только переходнымъ устройствомъ податнаго быта мѣщанскихъ обществъ, на основаніяхъ, изложенныхъ въ „Проектъ“.

Прежде всего, коммиссія оставляетъ на обязанности мѣщанскаго сословія тѣ же денежныя и натуральныя повинности, какія установлены нынѣ дѣйствующими законодательными. Но способъ отбыванія этихъ повинностей она устанавливаетъ не общій для всѣхъ мѣщанъ, какъ это существуетъ нынѣ, но различаетъ его по родамъ промысловъ. Въ этомъ отношеніи всѣ мѣщане раздѣлены ею на слѣдующіе четыре разряда: 1) Мѣщане, которые производятъ торговля дѣйствія, неподходящая подъ разрядъ свободныхъ отъ взятія свидѣтельствъ, обязаны брать патенты, установленные положеніемъ о патентныхъ пошлинахъ и торговыхъ. На взятіе патента не требуется согласія общества увольняющаго, ни того, въ которое входитъ увольняемый. Патенты выдаются узѣдными казначействами, немедленно по предъявленіи квитанціи въ уплатѣ берущимъ патентъ всѣхъ казенныхъ и общественныхъ повинностей. Для облегченія мѣщанъ, продажа патентовъ можетъ производиться, кромѣ узѣдныхъ казначействъ, въ городскихъ думахъ и ратушахъ. Мѣщане, взявшіе патенты 1-го и 2-го разряда, получаютъ всѣ сопряженные съ ними торговые и личныя права и преимущества. Мѣщане, взявшіе патенты на мелочный торгъ, избавляются отъ платежа личныхъ податей, хотя и остаются въ мѣщанскомъ обществѣ, подѣ именемъ *мѣщанъ торгующихъ*. Рекрутская повинность перелagается на деньгъ: каждый мѣщанинъ, имѣющій патентъ, при наступленіи рекрутской очереди, вноситъ за себя въ казну, вмѣсто рекрута, 435 р. Земская повинность и общественныя складки обращаются не подушно, а по патентамъ, причемъ размѣръ общественныхъ складокъ не долженъ превышать 25% патентной пошлины. Торгующіе мѣщане, получившіе патентъ, имѣютъ право свободно отлучаться, по паспор-

wiejskich, choćby te były i meżne i rządowi oddane, bo czego spodziewać się od tej sily dorywczej, niewyuczonej, ciemnej, łatwej do uwiedzenia, a która nieustannie znoje i poświęcenia, wszelkiego rodzaju tak prędko zrażają. Zupełnie rzecz się ma inaczej z gwardią narodową stolicy, ta stała jest, w swoim postanowieniu i nie dawno jeszcze namiestnik królewski nie wahał się powierzyć jej patriotyzmowi strażnicy miasta Neapolu, gdy musiał z niego wyprowadzić wojsko, dla zadostatecznego potrzebom zewnętrznym. Dziwić się więc nie należy, że w niektórych odleglejszych wioskach uzbrojeni wieśniacy, w zwątpieniu przedniego przybycia wojska, dali się uwieść zwodniczym obietnicom lub uludnym rozmowom.

Pozorne powodzenia band reakcyjnych tłomacza się najprościej, ale stracając cały swój urok, skoro wojsko prawidłowe będzie mogło wszędzie dalej popierać dzieło pokromienia tak szlachetnie rozpoczęte przez obywateli; bandy wytrwać nie będą mogły i przedtę stracą niż zgromadzić zdolaty te garstki ludzi, która przynus i postrach wpędziły w ich szeregi. Co do usposobienia ducha powszechnego, to nie przestało sprzyjać sprawie narodowej; ludność nie pomija żadnej zręczności jawnie okazywać swego spóćzucia dla przedstawicieli tej sprawy, a rozstrzeżenie przeciw ludzom nieladu jest tak wielkie w Neapolu, że gdy niedawno prowadzono pod strażą pewną liczbę jeńców przez ulice, ci niedźwiedzi zatrwożeni groźną postawą gminu wołali: Dajcie nam pokój! my nie zbrojymy, ale tylko złościmy. Ze stanowiska obyczajowego ta różnica jest naciągana, ale pod względem politycznym jest bardzo znaczącą w Neapolu.

Kilka razy dzienniki wspomniały o zamachach na pozbawienie życia generała Garibaldi. Dziennik *Movimento* wychodzący w Genui, mówi o ostatnim zamachu tego rodzaju i umieszcza list przyjaciela Garibaldiego Vecchi który tu przytacza:

Kapra 8 sierpnia.

Wczoraj wieczorem przybyły tu 3-ty żołnierze lekkiej jazdy; z doniesieniem, że posłyszeli o wyładowaniu na Kaprę dwóch ludzi podejrzanych. Poczuliśmy to za fraszę; poeznawszy ich zasiadliśmy do wicherzy. Staqueli i ja przechadzaliśmy się palacem cygara aż do 11-tych a potem udaliśmy się na spoczynek. Około godziny 3-tych usłyszeliśmy szepkanie psów, rzucających się za ogrodzenie; lecz wkrótce znowu zasnęli. Wstawszy o godzinie 5-tych, ujrzałem zandarmów, którzy mi opowiedzieli co zaszło w nocy. Kiedy zasiadliśmy do wicherzy, udał się on na skały panujące nad naszym Plazale (podworkiem) i tam się położył, w pewnej odległości jeden od drugiego. O godzinie 3-tych usłyszeliśmy szelest kroków, w ciemności dojrzał jednak 2-tych ludzi przechodzących na strzał pistoletu, zandarm zawał: kto idzie? odpowiedziano mu wystrzałem. Wówczas wszyscy trzej rzucili się w pogoń, zandarm wołał w imieniu króla zatrzymajcie się, jeden głos mu odpowiedział obelżywym słowem.

Wnet wszyscy trzej wystrzelili z karabinów i usłyszeli bolesny krzyk: *Madonna!* Mimo najtroskliwsze poszukiwania, zbrojów nie odkryto; tylko na skałach były ślady rąk skrwawionych, po drodze ślady krwi, zgubiona chustka i róg od prochu. Gdy generał wziął swoją zwykłą parową kąpiel, opowiedzieliśmy mu o tym co zaszło, lecz on ze zwykłą obojętnością rzekł tylko, że widział wczoraj z okna przed przechadzka, która odbył się mna, dwóch nieznanych przemyskających się po skałach; rozmawiał potem z zandarmami i starał się ich przekonać, że to było jakieś niewyrozumienie, nie chciał bowiem trwożyć ludności; potem wzięwszy z sobą p. Carpenato, poszedł zwiedzić daleką winnicę. Ale żołnierze lekkiej jazdy złożyli raport władzom; wia-

domosć o ukazaniu się zbrojów rozbiegła się po wyspie i urosła do nadzwyczajnych rozmiarów, niewiasty zanosząc się od placu wołaty, że ich generała zabito; wnet wyspka napelniła się ludem, władze, celnicy, kobiety, i dzieci zbiegli się tłumnie przed domem, zdawało mi się, że patrzę na dziedziniec pałacu Caserte, kiedyś mieli zaszczyt bronić jednoci włoskiej. Mnóstwo ludzi rzuciło się na morze okraczając wyspę i przetrząsając góry, w jednej wspólnej myśli czuwania nad tą szlachetną i tak niezbędną głową dla ojczyzny.

Dwie golety rządowe podobniez opłynęły wyspę, jedna z nich twierdziła, iż dojrzała łód pełnym wiatrem pedzona do Capo-Ferro. Wydano rozkazy dla dowiedzenia się jacy ludzie z niej wysiedli. Opisałem to umyślnie, aby wiedziano rzeczywistą prawdę.

C. A. Vecchi.

Królestwo włoskie, w obecnym swoim składzie liczy, 20 uniwersytetów. Dawne królestwo sardyńskie posiada ich 4-ry, w Turynie, Genui, Cagliari i Sassari. Lombardja ma tylko jeden: w Pawji. — Emilia 4: w Bolonii, Ferrarze, Modenie i Parmie. — Marchja 3: w Kamerino, Maceracie i Urbino. — Toskanja 3: we Florencji, Pizie i Siennie. — w Umbrii jeden: w Peruzie. — w kraju Neapolitańskim jeden: w Neapolu; następnie w Sycylii 3: w Catanie, Messynie i Palermo. Wszystkie te zakłady naukowe, do których dołączyć należy jeszcze 6 nowych szkół głównych, przez Wiktora-Emmanuela założonych, pobierają z podskarbstwa państwa przeszło 6 milionów lirów.

Neapol 17 sierpnia. Wczoraj uwieziono wielu księży i mnichów. Począwszy od Castellamare do Sorrento, w jeden dzień przyprowadzono ich 28-miu do prefektury policji. Ta sama surowosć ma rozciągnąć się na wszystkich mnichów i zakonników, którzy od czasu wyjazdu kardynała Riario, jakby jawny rokosz podnieśli. Rządzenia technącej największą gwałtownością przeciw Wiktrowi-Emmanuelowi i ustanowionemu wywołonemu, brzmiały z katedry wielu kościołów przeszedł niedzieli. Duchowienstwo zostało ostrzeżone, że powinno zamknąć się postannictwem pokoju, miłości i pobożania, jeżeli nie chce sięgnąć na siebie surowości prawa. Nie na to nie zważa, jeżeli jest coraz namiętniejszy i gniewliwszy. Wczoraj wieczorem dziennik urzędowy ogłosił jeden z tych przerażających biuletynów, przypominających łakomizem rzeczywistopolej weneckiej, oto są jego słowa:

Tragneto-Monforte 14 sierpnia o 7 wieczor „Yeri mattina all'alba giustizia fu fatta contro Pontolandolfo e Casalduni.“ Wczoraj rano o świcie spełniła się sprawiedliwość nad Pontolandolfo i Casalduni!

Jeden ze świadków naczynych daje następne szczegóły: Oddział ze 40 ludzi 4-go pułku linowego przechodził przed kilku dniami przez te dwie wsi, które stały się zbiegowskim zbrojów i opornych żołnierzy prowincji Molise i Benevento; znajdowali się między nimi niedobitki potrzeb pod Monte-Falcone. Na dany znak, i po przyjęciu żołnierzy przy powtarzanych okrzykach niech żyją Włochy! zbrojcy i wieśniacy rzucili się na oddział i w pień go wycięli, wyjąwszy jednego sierżanta.

Dla pomszczenia za tę zdradę, dwa bataljony bersaglierów otoczyły we środę obie wsi; o świcie wysłano parlamentarza z żądaniem wydania winowajców. Przyjeżdżo zwanym ogniem. Jakby na uragwisko, zbrojcy ze szczytu zabarykadowanych domów zrzucaли głowy i członki nie-szczęśliwych żołnierzy, co z ich rąk pognęli. Wówczas, bersaglierzy, w szaleństwie rozpacz, zdobyli obie wioski i wycięli wszystkich, którzy odważyli się bronić. Tylko niewiastom, starcom i dzieciom przebaczone, podłożono ogień i w kilka godzin tylko zgłiszczą dymyły się na pogorzelisku.

bo do bratniej miłości z poświęceniem i zaparciem samego siebie częstokroć złączonych.

Niepotrzebują one ozdób, bo ich właściwa piękność w prostocie, szczerości, ciepłe uczucia i charakterze czysto swojskim znajdujemy; tegoż to tylko i od opowiadającego żądać należy.

Jedno takie wspomnienie opowiem. Nie sięga ono odległych czasów, niemal wszystkie osoby, które w niem występują, żyją jeszcze, jak nie mniej i te, które były całego opowiadać się mającego wypadku świadkami; główną tu w nim gra rolę ów Szymek, prosty chłopiec z pod Opoczna, którego całą zaletą jest prostota i prawosć charakteru, myśli, uczuć i wyobrażeń, w którego każdym czynie prześwieca poczciwe serce i zdrowy sąd o rzeczach, tego tak zwanego chłopskiego rozumu, który kochał Boga, kochał swego pana i całą jego rodzinę, tak mocno, tak szczerze, że w razie objawia całą siłę tego uczucia, pięknem, szlachetnem, pełnem najdelikatniejszych jego odcieni poświęceniem. Kilka prócz tego jeszcze charakterów, kilka uczuć, ot i treść opowieści; komu tego mało, kto przywykł szukać, i kogo tylko zajmują zdarzenia i charaktery wyjątkowe, sytuacje tragiczne, w jaskrawych oddane kolorach, jak niemniej, ideały uczuć i zbrodni, tego odsyłamy do dzieł Dumasa, Eugenjusza Sue i innych, czego mu literatura francuzka, z łatwością dostarczy, bo podobnych materiałów dla powieściopisarza, chcącego kreślić obrazy nie wymarzone, lecz rodzinne, wojskie, z rzeczywistości publicznego lub domowego życia narodu wprost wzięte, toż życie naszego narodu z jakiegobądź stanowiska uważane niewiele przedstawi, i daj Boże, abysmy go nigdy z tej strony przedstawiającem się nie widzieli.

Już to widać w naturze się człowieka, że to co go codziennie otacza, o co się ciągle ociera, z czem się ożyje, to swój pierwotny urok traci i powszednie nie-jako; patrząc ciągle na jeden i ten sam przedmiot, nie-dopatrzywszy tego co jeden rzut obcego oka z łatwością wy-sledzi. To samo się dzieje z zamiłowaniem stron rodzinnych. Póki żyje się ciągle w tém samém miejscu, to się nie ocenia tyle jego piękności, powabu, charakterów otaczających nas ludzi, ich pojęć i uczuć, nie czuje się tego łańcucha, wiążącego nas nierozzerwanemi ogniwami, ze wszystkiem co tylko otacza, nie słyszysz owę harmonji swojskiego rodzimęj, która tylko jedna, dźwiękiem strun twojego serca wtórować umie! Lecz gdy los rzuci cię w ten świat Boży, gdy się spotkasz z tysiącami róż-nych myśli, uczuć i wyobrażeń, z tysiącami charakte-rów ludzi i ludów, różnorodnych plemion, obcych dla ciebie myślą, obcych sercem, charakterem i życiem, gdy je porównasz, ocenisz, gdy narazie oddalony, zatuszkan, do stron ojczystych, wtenczas ci się one w zupełnie in-nę i więcej uroczej okazać barwie, wtenczas każdy przedmiot, każdy odcień charakteru, każde wspomnie-nie, uprzytomni ci się myśli i sercu, uwydatni i wionie na

Piszą z Turynu do dziennika Lombardo: Jenerał Turr ma poślubić córkę księżny Weiss-Bonaparte. Narzeczona ma lat 17, jest rzadkiej piękności i łączy najstarsze wychowanie z najwyższą szlachetnością uczuć. Dziś jenerał uwiadomił o swém małżeństwie księcia de Carignan, który zaszczyca czułą przyjaźnią dostojnego maggiara.

Minister robót publicznych p. Peruzzi wyjechał dziś do Neapolu.

Turyn 20 sierpnia. Sprawy neapolitańskie biorą lepszy obrót. Tak mówią dzienniki, a jednak ich słupy codziennie napelniają się doniesieniami o okrucieństwach popełnianych przez zbrojów, opłacanych przez reakcją, lub nasy-lanych z Rzymu.

Czy należy wybrać nowego namiestnika, czy mianować tylko gubernatora? Oto jest pytanie główne, z którym wią-że się, niemniej ważne, samego wyboru. Mało jest osób ochotczych do przyjęcia tej puszcziny, ludzie najznakomitsi po których najwięcej można by się spodziewać, stano-wią najwięcej trudności. Ciemnota i zabobonność Nea-politańów, zachwalstwo reakcjonistów operujących się o Rzym, roszczenia wszystkich mieszkających do urzę-dów i uraza pochodząca z zawodu nadziei; zarząd niepe-wny skutkiem doboru urzędników niegodnych powierz-o-nych im posad, wszystko to czyni położenie namiestnika arcy trudnem, a może trudnijszem jeszcze położenie gu-bernatora.

Ludność nie przestaje narzekać, i przyznać należy, że niektóre jej skargi są sprawiedliwe, choć przesadzone, ale przesada jest wrodzona temu ludowi. Dopóki nie będziemy mieć ministra spraw wewnętrznych wdrożonego do zarząd, te ciągle zatargi i wahania się nie ustają. Raz powie-dzieć sobie potrzeba, że dwa rządy w jednym państwie obok siebie istnieć nie mogą; jeden musi konieczniesz ustą-pić drugiemu, albo być przezeń pochłonięty. Część oświe-ciona to jest składająca prawdziwie naród Włoch połud-niowych, głośno woła o zupełne zlanie się w jednosc, ty-lko upor pana Minghetti i jego jenerałego sekretarza, utrzymuje dzisiejszy stan rzeczy w brw mniemaniu po-wszecznem.

Tymczasem niepopularność ministra spraw wewnętrz-nych z każdym dniem rośnie i pomażza trudności w tym oddalonym kraju, zamiast jej usuwać. Jest to może pierw-szy przykład ministra mającego dosyć siły trzymać się oburaz miejsca, gdy wszyscy wołają aby ustąpił; a jednak p. Minghetti jest mąż znakomity i mądry, na innem polu oddać najważniejsze usługi ojczyźnie.

Niezadowolenie przeciw panu Minghetti daje się nawet czuć i we Włoszech środkowych, głównie zaś w niektó-rych częściach Lombardji. Największym błędem jest to, że utrzymał na posadach ludzi znanych krajowi z przy-chylności do dawnych rządów; że broni niektórych syndy-ków okolic granicznych z Austrią, a podejrzanych o stronnictwo dla tego państwa; że w wielu razach okazał się słabym, jak np. kiedy w Goito uwiezono hrabiego Pali (męża księżny Berry), którego bezkarnie wypuścić roz-kazał.

Układy z Rzymem nieustają i mimo wszystkie przeci-wne pogłoski, to pewna, że idą i dobrze idą. Większość kar-dynałów widzi, że położenie jest strasznie zachwianem; nie tajno im, że pomoc Francji z dnia na dzień ustać może, nieczego zaś tak nie lekają się, jak rewolucji. Poczynają nakoniec wierzyć, że niema nic lepszego do zrobienia, jak przyjąć kościół wolny, w państwie wolnem. Co do We-necji, panuje tu ogólne przekonanie, że i ta trudność pręd-ko się ulatwi.

Pan Delaunay posel nasz w Berlinie, przybył tu dziś tydzień z własnoręcznym listem króla pruskiego do Wiktora-

ciebie słońciem jeszcze zda się ciepłym rodzinnem techniem.

ROZDZIAŁ I.

OPOCZYŃSKIE ZIEMIA I LUDZIE.

Nad proźne blaski, któremi gładz płonie
Czemy przechodzą wabla,
Och! nadto wszystko w rodzinnej stronie
Milszać choć z piasku mogła!

Ziemia Opoczyńska zajmująca jeden z najobszerniej-szych powiatów dzisiejszej gubernji Radomskiej, prze-rnięta Pilicą i wielu innemi pomniejszemi rzeczkami, nie przedstawia owych żyznych Sandomierskich lub Proszowskich łąnów, nie zdumiewa widokami Ojcowa lub Karpat, owszem położenie jej więcej płaskie, grunta po większej części piaszczyste, widoki ludu miejscami piękne ale nie rozległe, wszystko to niedaje jej owego pozoru bijącego na raz w oko; bo też ziemia ta, o której p. Julian Bartoszewicz w wędrówkach swoich słusnie powiedział, że każda jej stopa przesiąknięta historją, całą swą piękność w niej jedynie mieści, a wszystkie bo-gactwa w swém łonie ukrywa. Bo gdy w eichy letni wieczor przejeżdżać będziesz tą stroną, to ci się zewsząd ukazze jakby luny pożarów, to wystrzela wysoko pło-mienne słupy, to znów zaświecą rozpalone krateru wul-kanów, których rozwarłe paszcze, to zioną ogniem, to znów wyrzucą z siebie kłęby dymu i iskier, a temu wszystkiemu towarzyszy stuk młotów, skrzyp poruszanych machin, szum spadającej z kół wody, to wielkie piece, fryszerki, walcownie; boś wjechał na ziemię fa-bryk, które przerabiają z jej łona wydobyty produkt najpotrzebniejszy, stanowiący największą gałęź krajo-wego bogactwa, żelazo.

Tak to Opatrzność, równa w swych darach, ubóstwo gleby nagrodziła bogactwem w łonie jej zawartem, z tą-d to w ogóle lud tutejszy znajdując obfite zarobki, oraz łatwy odbył na swoje produkta, z małemi wyjątkami dostatnim cieszy się bytem. Ztąd dostrzedz można da-leko większy tu ruch handlowy i przemysłowy, większą oświatę i cywilizację prostego ludu, jak gdzie indziej; za wzniesieniem się fabryk i handlu, zaczyna wznosić się i dźwigać powoli rolnictwo, bo obok znakomitych zakładów fabrycznych, jakeimi są Drzewica, Borkowiec, Białaczew, Falków, Blizin, Końskie i wiele innych, wi-dziemy już piękne gospodarstwa w Bedlnie, Skapem, Białoczewie, Falkowie i t. p., wszystko to objawia roz-budzone życie, ruch, dążność i roknje piękne w przy-szłości dla tych stron nadzieje.

Trudno gdzie indziej napotkać tyle miejsc, pamią-tkowych różnemi faktami historycznymi, życiem zna-mienitych mężów swego czasu, lub zachowujących tyle podań i legend, a co najważniejsza, że to wszystko tak się wcieliło w lud, tak związało się z jego życiem, wia-rą, podaniem i pieśnią, że trwać będzie na wieki. Bo też to i poczciwy ów lud Opoczyński, weselszy i łag-

ra-Emmanuela. Zdaje się, że przyznanie królestwa wło-skiego wkrótce nastąpi.

Dziennik *Narodowości* umieszcza dnia 21-go sierpnia pod napisem: ostatnie wiadomości.

„Jeżeli dobrze was zawiadomiono, hr. Pasolini gubernator medjolański, przyjmując na siebie odpowiedzialność zarządu cywilnego w Neapolu. Na przyszłość władza cy-wilna ma być zupełnie oddzielną od władzy wojskowej.

Jenerał Cialdini, skutkiem tej zmiany, zachowa naczelną dowództwo nad wojskami kraju neapolitańskiego.

Sądymy, że jedną z pierwszych czynności pana Bene-detti będzie układ o zasady nowego traktatu handlu i że-glugi między Francją i Włochami. Rzeczony traktat objąć ma prawie takie same warunki, jakie służy traktatowi między Francją i Anglią.

Hrabia Piotr Bastogi, wróciwszy ze swęj wycieczki do Livurny, objął znowu zarząd ministerstwa skarbu.

Król podpisał dekret, mocą którego, udzielona została zupełna amnestja i powrót stopni żołnierzom i oficerom, którzy opuścili szeregi dla udania się do Sycylii z Garibal-dem. Margrabia Treccbi musiał odłożyć swą podróż do Ka-prery do 24 sierpnia.

Z powodu śniadania danego przez króla towarzyszom łowów swoich w Valderi, król nalawszy wianą ręką wina marsalskiego spółbiesiadnikom, wznosił przedzwrowie Garibaldi i jego garibaldiów. Wszyscy jednogłośnie za-wołali: Niech żyje król rycerski! niech żyje król włoski!

Dziennik *Kraj* otrzymał z Neapolu z d. 18 sierpnia wia-domosć, że powszechnie jest przekonanie, iż eskadra angielska przybyła w pomoc rządowi, dla uśmierzania rozruchów neapolitańskich. Dziennik *Nazionale* oznajmił to zawczo-raj, a dzisiaj wszyscy już temu wierzą.

Zbrojcy są wszędzie bici i rozprzedani, w lesie Motecchio, gdzie się schronili po swojej porażce pod Rovero, wojsko ich doścignęło, zabiło im 27 ludzi i wzięło 7 koni.

Zbiegowie wojskowi poddają się; wieśniacy zrozumieli nakoniec wartość obietnic reakcji. Tylko ci co uciekli z galer i wiertni złościcy, nie mogący spodziewać się żadnej litości, przeciągać będą opór ile można.

Jenerał Cialdini postanowił urządzić w każdym obwo-dzie, po 4 rotę gwardji narodowej ruchomej dodać po dwie rotę wojska prawidłowego i poruczyć im utrzymanie porządku. Spółcześnie we czterech głównych miejscowo-sciach każdego obwodu powstała obozy okopane, mające służyć do ćwiczeń wojskowych a razem jako główne stano-wiska, skąd wojsko może wypadać i w krótkim czasie przy-bywać tam, gdzie jego obecność będzie potrzebna.

Uzbrojono część twierdzy św. Elma, panującą nad sto-kiem gór Kamaldulskich, w razie gdyby zbrojcy zgromadzili się w dosć wielkiej liczbie i zajęli te góry działa twierdzy, wnet by ich wyrugowały z tego ważnego stanowiska. Miao jest zupełnie spokojne, zaburzenia w prowincjach ustają i ludność w Kalabrii, Apulji i Abruzach podjęła się rama odpiarać zbrojów. Gwardje narodowe po większej części działają wspólnie z wojskiem i oddają ważne usługi spra-wie porządku, tak w obu księstwach jak i w Bazylikacie. Rozboje jeszcze zatrważają w Terra di Lavore, w Molise i w Beneventie.

W Bosco di Lettere 50-ciu zbrojów przyjęło wystrza-lami, natychmiast więc uciekli; — banda Cypriana la Gole pustosząca powiat Mola, została napadniętą i rozproszoną przez gwardję narodową pod Costarello d'Ornano; w Rocca Guglielmo, gwardja narodowa rozbiła bandę zbrojów i tru-pem położyła jej hersztą w Ucillo.

Jeżeli jeszcze jakie zgraje będą mogły utrzymać się do zimy, co jest wielce wątpliwem, pierwsze śniegi spędzą je z gór i oddadzą w ręce ludności słusnie rozjątrzonej; dziś zbójcestwo niema najmniejszego znamienia polityczne-

dniejszy od Mazura i graniczącego Sandomierzana, niż-szy wprawdzie w poezji od Krakowiaka, ale szczerzy o-twarty, rażny i ochotczy, boć kiedy w chwili odpoczynku w świątecznej odzieży, to jest w białej sukmanie z siwą czapką na baki, w bótach wywrotkach ostro podkutych, zahula, to ci całą swą radość w skocznym obertacie i wesolym towarzyszącym mu śpiewie wypowie. A na-bożny jak mało, każdą swą sprawę od Boga zaczyna, z każdego owocu pracy w dobrej swej wierze Jemu ofiarę złoży, musi choć raz w rok nawiedzić jakie cudowne miejsce, których ma i u siebie kilka, jako to: Studzia-na, Wielka Wola, Skrzyńsko, a i o Częstochowie nie za-pomni. Tam to u stóp ofiarzy poczciwy ten lud składa brzemie swych cierpień, hołesi, pracy i znoju, a zacerp-nawszy w tém źródle Chrystusowem, źródle ochłody dla wszystkich otwartem, żywej wody zbawienia, pokrze-piony na siłach i duchu, wraca dźwigac na nowo ów krzyż życia, zbyt ciężki dla tych, którzy go własnemi chcą unieść siły, lekki, kogo wiara pokrzepia, oraz ko-mu ciemną i stromą drogę żywota, boskiem swem świa-tłem, jak symboliczna gwiazda mędrców wschodu, opromienia i na nią mu przewodniczy! Biada pojedynczemu człowiekowi. Biada narodowi, w którym ta wiara wy-gasać zaczyna.

Owe wspaniałe świątynie pańskie, tak licznie nie-tylko tutaj, lecz w całym naszym kraju wzniesione, świadczą o zamożności, sile wiary i gotowości ofiar oj-ców naszych, tam gdzie szło o chwałę Bożą lub dobro publiczne.

W Opoczyńskim znajduje się najwięcej posiadłości licznej rodziny hr. Małachowskich, Wielhorskich, da-wniej i Odrowążów, których imiona i czyny do historii należą; szlachta zaś mniejsza wioskowa, gdzie jeszcze duch obczyzny nie zawał, lub choć naśladowania mo-zniejszych w fałszywym tak materialnym jak i moral-nem nie postawiła ją miejscu, wszędzie prawie jednaka, u każdego taż sama serdeczność, otwartość, gościnność, szczerosć w czynach i mowie, jednem słowem przecho-wane jeszcze jakożkolwiek poczciwe zwyczaje i cnoty praoców. Można wprawdzie trochę zarzucić zaniedba-nia umysłowego i pracy, trochę zanadto, szczególniej młodzieży, hulankę i waleśania się bez celu, lecz do-bry przykład i coraz liczniejsze wzory zaczynające się pomiędzy naszym obywatelstwem pojawiać, zamiłowa-nia pracy, uznania godności swego stanu i powołania, a tém samem i łącznych z nim obowiązów, wkrótce i to naprawi i na właściwą sprowadzi drogę; bo jeszcze serca czyste, jeszcze czoło nie pokryło się ambicją nie wygasły, jeszcze czoło nie pokryło się miedzią a zatem nadzieja nie stracona.

(Dalszy ciąg nastąpi.)

SZYMEK

Z POD OPOCZNA

Opowiadanie z niedawno minionych czasów.

S. Szamota.

Wszak i Wilji brzeg uroczy
I Niemna wspaniała bieg
Lecz w tę stronę zwracam oczy
Gdzie rodzinny leży brzeg!

Wspomnienia rodzinne! Ileż to uczuć, poezji, pra-wości i cnoty w was się mieści, jakież to błogi spokój ogarnia duszę, gdy myśl strudzona walką uczuć i namie-tności, rozumu i serca, walką życia ze światem choć na chwilę w wasze strony pobieży i utonie w owę rzewną krainie, krainie wspomnień i pamiątek, tém świętszych bo swojskich, tém silniejszych, bo każde z nich głęboko w młodem jeszcze sercu wryte, bo na nich ono uczyło się czuć, bo one otaczały jego kolebkę, one niejako z piersi matki wyssane przeszły w pokarm duszy i ciała; bo one łączą się zarazem z wspomnieniami tych miejsc i osób, któreś z całą świętością i siłą uczuć, bo niewin-nem jeszcze sercem ukochał, a tém samem wcielił w swoje jestestwo. Komuż owe wspomnienia nie osłodziły chwil ciężkich prób życia, komuż z nich nie. Błysnął jasny promyk nadziei, komuż wspomnienie rodzinnego ogniska nie ogrzało swem ciepłem lodowatęj nawet piersi, w pół zmrózonego serca, wyziębionych uczuć i krzepnącego nawet już życia, pod chłodnym powiemem egoizmu, który w jedną żółtawą skorupę, całe masy społeczeństwa zasklepił! Któż mówię ślizgając się nawet po owych woskowanych posadkach lub zimnych marmurowych płytach, olśniony blaskiem sztucznych ogniów i światel częstokroć zbyt rażących i jaskrawych, nie zatuszkan do skromnej swych ojców strzechy, do tego ogniska cichych, łagodnych, prostych, lecz nie mniej dla tego wielkich, niemniej godnych czci i naśladowania, cnót, uczuć i o-byczajów!

Któż nawet, gdy mu z tego ogniska tylko spopielałe zgłiszczą zostały, nie sięgnie w nie ręką, aby z nich choć jedną jeszcze tlejącą iskierkę wydobyl, nią ogrzał swe piersi, nią rozniecił uczucia, nią na nowo wygasił już światło wiary, nadziei i miłości zapalił.

Ileż to scen rzewnych, czynów szlachetnych, cha-rakterów wielkich, ileż to obrazów noszących na sobie piętno prawdziwie swojskie, owę prostęj poczciwej szczeroty w czynach i mowie, malujących tak dobitnie pierwotny typ charakteru narodu, leży w wspomnieniach prawie każdego z nas, byle się nad niemi tylko za-stanowił, wcielił się w nie na chwilę, byle ich czystem nie zobezzałam ale swojackiem sercem i duszą uczuć był zdolny. Nie raża one excentrycznością, nie wkładają intrygami, niedopatrzysz nigdzie mdłej i próżnej exal-tacji uczuć, ale bije z nich jasno prostota, szczerosć prawosć uczucia podniesionego do najwyższej potegi

go. Franciszek II wojska niema, rzecz toczy się między niewielką garstką zbrojnych i sprawiedliwością, ludność zaś wszędzie jej dopomaga.

Komandor Menabrea, minister marynarki, wyjeżdża do Paryża.

PAŃSTWO KOŚCIELNE.

Rzym, 13 sierpnia. Zapowiedziane jest liczne mianowanie kardynałów na konsystorz mający odbyć się w przyszłym miesiącu. Papież chce nie tylko uzupełnić święte kolegium, ale też ściągnąć nieco pieniędzy do Rzymu; mówią też, że przed końcem roku odbędzie się jedna beatyfikacja i jedna kanonizacja.

Nazwiska nowych kardynałów datą znajome są następujące: ksiądz Billiet arcybiskup Chambéry i ojciec Jandel generał zakonu dominikanów; ten ostatni, dobry Francuz, doskonały zakonnik, obrzucający obelgami, wielkiej liczby klasztorów włoskich, których poprawie niezdolny, ma być nagrodzony za ściśle postrzeganie reguły zakonnej, za pobożność, za gorliwość i zdolność.

Z pomiędzy Rzymian wymieniają księdza Sacconi, nuncjusza papieskiego w Paryżu; ks. Quaglia sekretarza kongregacji soborowej; ks. Alberghini, dziekana trybunału roty i nakoniec ojciec Bernardino da Monte-Frauco generała zakonu Franciszkanów. — Niewiadomo jacy kardynałowie przypadną na inne kraje, w swoim czasie dużo mówiono o księdzu Cullen arcybiskupie dublińskim.

Na początku bieżącego roku było 9 miejsc próżnych, jest ich teraz trzynaście lub czternaście.

Kardynał Andrea prefekt kongregacji indeksowej złożył swój urząd, z następnego powodu: „Dzielo napisane przez jednego z oo. Jezuitów, a wymierzone przeciw filozofii wykładanej w uniwersytecie belgijskim w Lowanium, przyszło pod rozbiór kongregacji indeksowej; chodziło o to czy je rozstrząsać, lub nie?”

Wiadomo, że filozofia Lowańska oskarżana jest o panteizm i że jest córka panteizmu niemieckiego; podług nauczycieli belgijskiego katolickiego uniwersytetu, wyobrażenia oderwane nie powstają w człowieku, ani z podania, ani z władz umysłowych, lecz po prostu widziane są w Bogu.

Kongregacja indeksowa, która niedawno jeszcze oświadczyła, że niektóre części nauki uniwersytetu katolickiego nie ulegają potępieniu, była tego zdania, aby oddać zapomnienie przysłań sobie książkę ojca jezuita; kardynał Andrea prefekt kongregacji przychylił się do zdania większości, zdawało się wszystko skończonem; gdy ojciec sw. dowiedział się o tem co zaszło z ust samego kardynała Andrea, oświadczył zdanie wprost przeciwnie i przyznał słusność mniejszości.

Uczucie przytożności skłoniło kardynała Andrea do złożenia urzędu, który jak mówi ma dostać się kardynałowi Reisch.

Mówią, że w tych dniach przybędzie tu książę Toskański z synem, który ma posłużyć młodszą siostrę Franciszka IIgo, zapewne jeden z kardynałów pobłogosławi te młode śladki.

Francja.

Paryż, 19 sierpnia. Książę Nardi przybył z Rzymu do Paryża i miał natychmiast postąpić u pana Thouvenel; przywiózł własnoręcznie list Ojca św. do cesarza, w odpowiedzi na ten, jaki Napoleon III pisał do Piusa IX; z powodu zajęcia księdza de Mèrode. Udał się do obozu pod Chalons i wnet był przyjęty przez n. pana.

Książę Metternich podobnie znajduje się teraz w obozie; cesarz widział go d. 18-go, było to postuchanie pożegnane, książę bowiem wyjeżdża do Węgier, gdzie posiada ogromne łowisko, — ale przedkroć wróci do Paryża.

Wczoraj generał porucznik Fanti przybył z Włoch z dwoma oficerami, dla znajdowania się na obrótach wojskowych pod Chalons. Cesarz raczył udzielić generałowi Fanti gościnność w swojej głównej kwatery.

Marszałek Vaillant pisał do rady departamentu Loire et Cher, że deputacja tegoż departamentu złożyła w dniu 24 lutego bieżącego roku dar zámku Blois i jego przynależności następcy tronu. Cesarz z wdzięcznością ten hołd przyjmuje, ale nim zamek w imieniu syna swego, obejmie, zostanie użytkowanie z niego departamentowi.

20 sierpnia. Monitor powszechny umieszczył następny list cesarza, do ministra spraw wewnętrznych hrabiego de Persigny:

„Panie Ministrze, w dniu 20-go sierpnia, w roku 1866, przejrzałem z przyjemnością złożone mi przez was sprawozdanie o drogach komunikacyjnych.

Wynurzone w niem życzenia odpowiadać tak dalece mojej troskliwości o wzrost rolnictwa, iż najmocniej pragnę widzieć je co najprędzej urzeczywistnionem. Główny wiejskie tak długo zamknięte, powinny mieć rozległy udział w zasłach rządowych, bo ulepszenia wiosek są jeszcze pożyteczniejsze od przebudowy miast.

Nie dosyć jest udzielić i użyć obszerne, przestrzenie ziemi, pracować nad uczynieniem pożytecznych dóbr gminowych i nad zasłaniem gor lasami, nad urządzeniem wystaw rolniczych i pomnożeniem ich sejmików, należy nadewszystko sprężyć się popierać ukończenie dróg komunikacyjnych.

Dokumenty złożone przekonywały, że wyznaczenie z dochodów państwa 25 milionów rozdzielonych na siedm wypłat pozwoliłoby ukończyć w ośm lat drogi, dotąd uważane za służące do wspólnego użytku. Dla otrzymania tak wielkiej korzyści, państwo powinno uczynić ofiarę. Chciej więc przygotować projekt do praw, na blisko przyszłe posiedzenie ciała prawodawczego, a tymczasem porozumieć się z ministrem skarbu, aby pierwszy kredyt przeznaczony na ten przedmiot mógł być otwarty bez zwłoki.

Proszę Boga, aby was zachował w swej świętej opiece. Dan w obozie pod Chalons 18 sierpnia 1866 roku.

Pan de Caumont wniósł własnym nakładem w Dives pomnik Wilhelmowi zdobywcy, w tym porcie morskim, z którego książę Normandji wypłynął w roku 1066 na podbicie Anglii. Odkrycie tego pomnika składającego się z pięknego monolitu na czworobocznym podstawie i noszącego następujący napis: „Na pamiątkę najwspanialszego dzieła wojny, zburzenia Bereków Normandzkich, odpytnienia księżstwa Wilhelmowi na zdobycie Anglii w 1066 r. Przez cały miesiąc flota księcia Wilhelma ślala w porcie Dives, wojsko zaś jego obozowało w okolicach, nim wsiadło na okręta”, odbyło się dnia 18 sierpnia przy niezmiernym napływie ludności ze wszystkich stron Bretanii. Miejsce na pomnik wybrane, jest przesięcone; krajozraz zachwycający, jak wzrok zasięgając może oddalać się przed nim na północ morze i Havre, na południe zachodni przelaz Plessi-Grumout, Campandre, na południe kościół Guibray, dalej wzgórze Courbe.

Monitor powszechny umieszcza następującą wiadomość z obozu pod Chalons z dnia 21 sierpnia. Książę Wilhelm badeński przybył w poniedziałek d. 19-go do obozu Chalons na dni kilka, dla odwiedzenia cesarza i przypatrzenia się obrótom wojskowym. Wielki książę ma w swoim orszaku porucznika barona von Gelingen swego adjutanta, generała barona von Freystadt dowódcę jazdy badeńskiej, pułkownika Delorme i kapitana v. Fabert. Zawczoraj w poniedziałek i dziś we środę pod dowództwem marszałka ks. Magenta odbyły się wielkie obróty w obecności cesarza.

Anglia.

London, 19 sierpnia. Wczoraj jako w rocznicę urodzin zmarłej księżnej Kent, królowa przepędziła cały dzień w samotności we Frogmore-House; następnie zjechała grobowiec, w którym spoczywają zwłoki jej matki. Królowa, książę małżonek i królowna Alisa wrócili wieczorem do Osborne.

Z listu pisanego do dziennika *Niepodległość belgijska* bierzemy następującą wiadomość z Londynu.

Sultan miał oświadczyć zamiar zwiedzenia wkrótce Anglii i Francji. Jeśli do tego przyjdzie, podróż może mieć rzeczywiste wielkie następstwa; wszakże Abdul-Azis ma dopiero przybyć w maju, dla zwiedzenia razem i powszechną lodyńską wystawę.

Rząd wydał rozkaz, do jak najprędzego wysłania nowych zasilek w ludziach i potrzebach wojennych do Kanady. Najtęgie wiec znowu objrzymy okręt *Great-Eastern* pod przewóz żołnierzy. Dogodność w przewozach tego statku zwoleńca rząd do jego nabycia.

Zwycięstwo oderwancom wydało już swoje owoce. Stany uchwały umocować przedstawiciela swojego przy dworze londyńskim, znajduje się on już w Europie i czeka tylko na obrót jaki rzeczy wezmą. Wątpię jednak należy, aby rząd angielski tego pełnomocnika przyjął. Cokolwiek bądź jeżeli wojna w Ameryce potrwa, przyszłość przedstawia się w bardzo pośpnych barwach; baweli zabraknie, na czem i ogromne przedzielnie Lancashire i marynarka angielska równie ucierpią. Podróż księcia Napoleona w obecnych okolicznościach do Ameryki, poczyną zwracać powszechną uwagę. Między rządem angielskim a hiszpańskim, żwawa wymiana not dyplomatycznych nie ustaje; przedmiotem ich jest zajęcie Tetuanu.

Cała stolica wyjechała do rozmaitych kapieli, pozostali tylko policjanci, zdaje się jednak, że ci strażnicy powszechnego bezpieczeństwa, wśród obecnych upałów zapomnieli o zwykłej swojej czujności. Niedawno jeden z tutejszych mieszkańców zabrawszy rodzinę i wszystkich sług, wyjechał do Margate, dla orzeźwienia się morskiem powietrzem. Dom zaś swój, w którym, jak to najczęściej w Londynie ma miejsce, nikt obcy nie mieszkał, nie zostawiwszy w nim żywej duszy, zamknął i na opatrności Boskiej zostawił. Pod nieobecność właściciela, jeden ze złodziei-mistrzów, opatrzywszy się w klucz do mieszkania, udał się do handlarza używanymi meblami i oświadczył, że postanowiwszy odpłynąć do Australji, życzy zbyć swą ruchomość. Tandem ani chwili nie wąpi o uczciwości sprzedającego, po długich sprzeczkach dobija targu; wszystkie sprzęty przewieziono w biały dzień do składku nabywców, który umówione pieniądze opłacił. Złodziei zachęcono powodzeniem pomysłu, udaje się do przedsięwzięcia budowlanego, umawia się z nim o cenę materiałów domu, wyłomaczywszy mu dość prawdopodobnie powody jego rozbrania; wnet najci ludzie przystąpi do roboty i we dwa dni już domu nie było. Właściciel będzie mógł za powrotem uisnąć, na zwaliskach domowego ogniska i dumać jak Marjusz nad ruinami Kartageny.

Węgry.

Peszt, 16-go sierpnia. Nikt tu nie twóży się tem co w Wiedniu postanowieniem będzie względem Węgier. Wiadomo, że rząd nie przestanie dopominać się, aby Węgry zrzekli się praw najwyższych udzielenych przez wszystkie ustawy i pakt, a zaprzeczonych dopiero przez reskrypt cesarski. Z drugiej strony, woła narodu przeszła w jego sumieniu, jest ona niezachwiana, nie go niezmusi do ustępstwa ani jednej ustawy, ani jednego prawa. Jeżeli ojciec umi umierać za króla, my potrafimy w potrzebie umrzeć za prawo. Obojętność na to wszystko co się wazy w Wiedniu, jest skutkiem spokoju, z jakim odczuwano zostało obecne położenie i przekonaniu, że zamiary rządu dążą do obalenia konstytucji.

Srodki przymusowe nie zastraszają Węgrów, są one im znane od czasów Habsburgów i Bachi; rząd dzisiejszy zmienił tylko wiech. Rozwiązanie sejm, nie jest poczytywane za wielkie nieszczeście, bo dopóki konstytucja jest w zawieszeniu, wszystkie prace sejmowe byłyby płonnemi, a prawdę mówiąc, sejm rad jest, że może jeden gwałt jeszcze zapisać w swoich parlamentowych rocznikach.

Wschodnio-niemiecka poczta utrzymuje, że sam sejm zawiesił swe prace i w dnie swojej ożuchwał się wydrzeć cesarzowi prawo zamknięcia jego obrad. Wiadomo, że tak nie jest, sejm, a raczej kommissje, pracować nie ustają; oświadczenia adresu składają się, tylko do rokowań, które chcieliby przenieść na pole niekonstytucyjne. Co do rozwiązania sejm, są wprawdzie przeszkody prawne, ale nikt nie pomyśli o wystąpieniu z nim. Podług konstytucji, cesarz nie ma prawa ich rozwiązywać, gdyż ta prerogatywa służy tylko królowi należycie uznanemu i koronowanemu. Nie ma przykładu, aby choć jeden cesarz kiedykolwiek przywłaszczył sobie tę prerogatywę. Nawet król koronowany nie ma prawa rozwiązania sejm, dopóki, dopóki ministrowie nie złożą zboru rachunków za rok upłynięty i nie przedstawią budżetu. Ale jak powiedziano, sejm nie oddał się do ręki tych ustaw, poprzestanie na protestację przeciw temu nowemu zgwałceniu konstytucji, dla tem jawniejszego dowodu, że rząd zawsze stawia przemoc przeciw prawu i obustronnym umowom.

Nie należy też brać na dobre, gniewu niektórych dzienników urzędowych i poufnych. Rząd obejrzy się wprzód, nim spali swoje okręta. Łatwiej oświecić prozwanie, w groźnych pismach dzienników centralizacyjnych, niż dekret. Dotąd nie jeszcze niepostanowiono. Kanclerz stanowczo uchyla wszelkie wdawanie się ministrów austrijskich w te sprawy, przeciwnie się wytoczeniu jej na radę ministrów. Dzienniki nie zaniedbują utrzymywać, że hr. Forgach idzie ręką w rękę z panem Schmerling, lecz to nie ma miejsca. Rzeczy doszły do tego stopnia, że pominiawszy radę ministrów zwołana będzie rada familijna, do której przypuszczeni zostaną hr. Apponyi i książę Windischgrätz oraz inne znakomitości austrijskie, znane ze swego przywiązania do dynastji. Prawda, że to nie zwalnia z zmiany systemu, dowodzi tylko obawy zerwania z Węgrami i chęci znalezienia środków zwłoki, dopóki Austria za granicą nie upatrzy jakiej pomocy. W razie niewywiązania, kłopoty rządowe nie zmniejszą się, ale raczej wzrosną, bo sejm nierównie jest spokojniejszy niż zgromadzenia komitatowe.

Od niejakiemu czasu mówią o przymierzu austrijsko-angielskim, jakby to przymierze miało posłużyć do wcielenia Węgier do cesarstwa. Węgry miały zawsze najsprawniejsze pojęcie polityki angielskiej. Konstytucjonalizm i protestantyzm węgierski utworzyły między ludnościami obu krajów pewny węzeł społeczeństwa, ale Węgry nigdy rządowi angielskiemu nie ufaly; wiedza one, że nadto dobrze, że wdanie się rosyjskie 1849 nigdy by nie nastąpiło, bez knowan gabinetu londyńskiego. Przymierze angielskie jest podajawie, lubo bardzo wyobrażonemu ludu angielskiego wstrętne, lecz jeśli za Napoleona I mogło mieć jak skutki, dziś nie sprawdziłoby żadnych. Wszystkie wieści o przymierzu nie przyczyniają się bynajmniej do ubezpieczenia Austrii. Węgry zaś nie rzuca na pastwę przymierzu austro-brytanickiego, wielokrotnie praw swoich dla przypodobania się lordowi Palmerstonowi. W razie wojny, czy rząd angielski może uczynić dla Austrii? Strzedz brzegów ad-

rytyckich i ująć Dumaju, rzucić ziło angielskie w otchłań podskarbstwa austrijskiego? Może jeżeli zechce, zostać zandarnem morskim, ale lud angielski pewnie nie rozwiąże swojego worka.

W Roszcach zatargi między mieszkańcami i żołnierzami nie ustają. Nie ma dnia, bez nowej jakiejś dzikiści wojennej. Zdaje się, że żołnierze polku, noszącego nazwę Schmerlinga, usiłują okazać się jej godnymi, przynajmniej ciemnotą prostych żołnierzy domyślać się tego kaze. Wszelkie bezpieczeństwo osobiste w Roszcach znikło; miasto ujrzało się zmuszonem przestać prośby do cesarza i do sejm, o zmianę załogi.

W tych dniach prochnia położona niedaleko Koszyc wyleciała na powietrze, od lat dwudziestu zdarza się to już po raz piąty, a rząd nie pomyślał o zbadaniu przyczyn zapewne miejscowych i o przeniesieniu gdzie indziej prochni rękodzielni.

Rocznica imienia Napoleona III obchodzona była w Wiedniu w kościele s. Anny. Zauważano, że żaden z ministrów, żaden z generałów i oficerów austrijskich nie znajdował się na nabożeństwie, lecz za to, Węgry i Polacy, zgromadzili się w kościele w wielkiej liczbie i w narodowych strojach.

16-go sierpnia. Co dzień co nowego. Wczoraj mówiono o rozwiązaniu sejm, dziś mówią o rozwiązaniu zgromadzeń i rad municypalnych po komitatach, raz zapowiadają, surowe środki przeciw urzędnikom i sędziom nie pilnującym opłaty stempla, to znowu przeciw osobom, które mimo przymus wojskowy, nie płacą podatków. Wczoraj czekali ogłoszenia manifestu zapalającego nie nawiści między narodowościami i zwolennikami różnych wyznań, dziś utrzymują, że nastąpi przesilenie gabinetu, mające wyprowadzić monarchję z zawłoki, w jaką reskrypt królewski ją wturcił.

Te wszystkie nowiny krzyżują się i jedna drugą zbija; wszakże ktoś osmieli się, zapewnić, że jutro nie staną się rzeczywistością? Polityka austrijska jest wykretną i już nie jednego dyplomata zbija z tonu, dlaczegożby nie miała zbici z tonu i nowinarzy! W tej chwili p. Schmerling jest jeszcze wszechmocnym, ale wieleby się mylił ten, coby sądził, że cesarz go lubi; niech tylko okoliczności wezmą inny obrót, a wnet postrzeże, że nigdy pieron cesarski nie uderzył w żadnego ministra, tak silnie, jak uderzy w ministra stanu. Mówią, że cesarz ma do niego niepokonaną osobistą odrazę, jakimże sposobem p. Schmerling utrzymuje się jeszcze przy władzy? Oto dla tego, że zabrano już tak daleko w robocie o zlanie cesarstwo w jedną całość podług teorii p. Schmerlinga, iż nie widzą sposobu jak się z nią wydobyc.

Gabinet wiedeński sądził, że w panu Schmerling znalazł narzędzie stosowne do okoliczności. Rozumiał, że dla odzyskania Włoch, co jest niepożytem marzeniem Austrii, należało przyjąć choć poźniejsze inny systemat. W roku 1848 udało się panu Schmerling we Frankfurcie, pod płaszczyk liberalizmu, utrzymać przewagę Austrii, wmożliwić wiece w siebie, że posiada dość siły do zlania cesarstwa w jednolitą całość, zapowiadając, że rząd pragnie utworzyć erę wolności i że potrafi skłonić Węgrów do zrzeczenia się odwiecznej konstytucji. Ta teoria usmiechała się gabinetowi wiedeńskiemu, bo od kilkuset lat cała polityka jego, już jawnie, już skrycie dążyła do tego celu.

P. Bach również próbował konstytucjonalizm, ale znajdując go kłopotliwym, wprowadził na jego miejsce rząd najabsolutniejszy, wychodząc z tej zasady, że co panujący w pełności swej władzy może nadać, wolno mu w tejże pełności odebrać. P. Schmerling idzie śladami swego poprzednika i dziś już rada cesarstwa byłaby rozwiązana i p. Schmerling, który nie ziścił, czego po nim oczekiwano, byłby przez gabinet wyrzucony, gdyby p. Plener nie przypomniał, że gozdnia, że skrzynię skarbową są puste, że wszystkie zabiegi o zaciągnięcie pożyczki, wnet pękają, skoroby nowe przesilenie gabinetowe zachwiałoby monarchję.

Cała siła dyplomacji austrijskiej na tem polega, że nigdy nie wychodzi z granic ogólników, lecz p. Schmerling odstąpił od tego prawidła w reskrypcie cesarskim, w zamiarze zwołania sejm, a cesarskiego jeszcze ściślej z teorją ministerjalną i uczynienia powrotu do centralizacji prawie niepodobnym. Lecz minister stanu, śnać nie spodziewał się odpowiedzi sejm węgierskiego, która zachwiała ufność wszystkich ludów austrijskich, prz. zwrócił się przeciw temu co go wydobyl. I słowo i powaga cesarza, zostały potężnie narazone, cały ratunek jest w zastosowaniu siły absolutnej; zrzucić należy maskę konstytucjonalizmu. P. Schmerling też doradza użycie przemocy i przyrzeka tym tylko prowincjom życie konstytucyjne, które zechcą uleść jego wymaganiom.

W tem powikłaniu, lądzie *vaterlandu*, występują jak rozjemcy; zerwanie z Węgrami trwoży ich, chcieliby związać nie rokowań z tem miejscem adresu węgierskiego, w którym powiedziano, że prawa 1848 mogą być złagodzone, lecz bez ubliżenia prawom ludu i gdy sejm został nie uzupełnionym. Zwolennicy *vaterlandu* radzą więc cesarzowi, nie zerwać z sejmem, lecz otworzyć nowe rokowania, żądając, aby sejm wskazał miejsca uległe złagodzeniu. Te rady są jaklewie podawane, ale popiera je stronnictwo dobrze widziane u dworu.

Nagła odprawa postów pogranicza, data obradom sejm zagrzebskiego nieprzewidywaną obrót. Sejm zamiast się w konstytucyjną zagłosowaną prawo o wyzoleniu osad wojskowych od nieustającego podatku krwi i od władzy wojennej, byłoby dla rządu austrijskiego nierównie groźniejszem wyzwalaniem, niż stanowczy adres węgierski, gdyby nie wiadano, że zapal Kroatów ostrygnie w obec powagi bana i wojskowej karności.

Konstytucyjnie mówiąc, sejmowi zagrzebskiemu służył moc niewchłania statutow, nie miały władza prawodawcza; zagłosowane świeżo prawo potrzebuje sankcji, której Austria nigdy nie udzieli, nie równie łatwiej byłoby wyzwoleć pogranicze od strasznego ucisku wojennego, za porozumieniem się z Węgrami.

Co się ściera do roli, możnaby być tak osłabodzieć od wszelkiej opłaty jak sa od niej swobodnie wszystkie role uprawiane przez wiesniaków węgierskich. Dałoby się to samo otrzymać dla łak i lasów; sol nawet mogłaby być sprzedawana pograniczu podług cen, jakie prawo węgierskie naznaczyło dla ubogich komitatów lipowskiego i orawskiego; tudzież niektórych innych; tymczasem dość będzie rządowi powiedzieć, że sejm zagrzebski przywłaszczył sobie moc prawodawczą, której ani konstytucja węgierska, ani dyplom 20 października, jej nie nadały. Krocza długo nie potrafił uprawnieć swej uchwały przez konstytucję, bo zabłąkała się na drogę rewolucyjną.

Mówią, że adres pana Deak wydrukowano w 300,000 egzemplarzy i rozdano go po najdrobniejszych nawet gminach królestwa; wyluczono on został na wszystkie języki, jakimi mówią w Węgrzech.

Peszt, 19 sierpnia. Ile razy, zdarzenie jakie sięga wznok ku wschodowi, ile razy nowe przesilenie objawia się albo nieszczęśliwa chrześcijań, okropny nieład, bezładne marotrastwo zarządu tureckiego zwiastują straszny prześrodek, dzienniki austrijskie zwołując zasłone na stan nędzy i niedołężności z jaką państwo, jak Austria, o dobroczynnym szerszą zgroźności przemawiać do Europy, o dobroczynnym

wplywie i o cywilizacnem posłannictwie Austrii na Wschodzie.

Alle przypatrzysz się bliżej temu co Austrija robi na wschodzie, zaledwie nie bierze chęć wymawiania albo usprawiedliwiania dzikości baszy-buzuków, lub albańczyków rabujących Hercegowinę i Bosnę. Austrija nie posuwa na przód na wschodzie cywilizacji i uczuć ludzkości, przeciwnie opóźnia je i wypina. Posłuchajmy opowiadań pana Roos kaznodziej wyznania helweckiego w Bukareszcie, w dzienniku Siedmiogrodzkim zwanym *Korunk* (nasz czas).

Wiadomo, że wszędzie na wschodzie konsule mają zwierzchność prawie nieograniczoną nad swymi spółziomkami. Traktaty zawarte pod tym względem z Portą otomańską nie uległy zmianie, mimo zaprowadzenie rządów prawidlowych w księstwach naddunajskich i w Serbji, i wladze tak rumuńskiej, jak serbskiej doświadczenia w działalności swojej wielkich przeszkód ze strony konsulatów. Nietylko kupcy cudzoziemcy, ale nawet krajowy różnego pochodzenia mają zwyczaj udawać się za poddanych obcych, aby korzystać z opieki konsulat. Jest to położenie tak dziwne, iż niepodobna pojąć go nawet w krajach zachodnich. Cokolwiek bądź, przypatrzmy się jak Austrija spełnia swoje cywilizacyjne posłannictwo; przez swoich konsułów i starostów.

Stosunki między księstwami naddunajskimi i Siedmiogrodzkiem są bardzo żywe, jak się to zwykle dzieje, w krajach ościennych. Policja nad podróznymi austrijskimi w księstwach, jest w ręku konsułów i starostów, ci ostatni są ustanowieni we wszystkich miastach tak pogranicznych, jak wewnętrznych w Multanach i Wołoszczyźnie. Przedstawiają oni państwo w państwie i nad poddany austrijskimi mają nawet władzę wykonawczą. Wszyscy starostowie, są to podziły jowkowi i w niczem nie różnią się od paszów tureckich, wyjąwszy chyba, że paszowie mają nieco oświecenia, tymczasem starostowie austriaccy umieją tylko używać kija i rusznicy.

Podróżni, przybywający do Siedmiogrodzka, są po większej części szulerowie, nie mówiący żadnym innym językiem prócz węgierskiego. Nadto tysiące Węgrów przebywa w księstwach pod władzą konsułatów austrijskich, ale w liczbie starostów ani jednego niema, któryby mówił językiem największej części poddanych austrijskich mieszkanjących i podróżujących w księstwach naddunajskich. Zład powstają zakłania bez końca, tak iż pyta się słusznie przychodzi, jaki pożytek z konsułatów, przy których nawet tłumacze nie umieją języków największej części podróżujących, albo mieszkających poddanych w księstwach; chyba aby nauczyć Rumunów trybu postępowania, a skoro trzyma się państwo cywilizowane, jak Austria, względem swoich poddanych.

Kiedy podróżni albo poddani austrijski ośiadły w księstwach, stawi się w konsulacie z jakiegokolwiek powodu, nikt go nie rozumie, umieją go tylko zapytać o pasport; jeśli go niema, obchodzą się z nim w sposób tak oburzający, że pan Roos twierdzi, iż nigdy nie równie barbarzyńskiego nie widział. Władza ich jak złoczyńców, a skoro jeszcze uda się zgromadzić kilkunastu biedaków nie mających pasportów, kują ich w kajdany na szyl i rękach, wiaza razem i pedzą jak bydło lub sory psów po błotach i najgorszych drogach, nie troszcząc się wcale co z nimi będzie. Pan Roos widział w ten sposób pedzonych w kajdanach 20-tu ludzi ku Siedmiogrodzowi przez rzekę Prahawę nadzwyczaj bystrą, w czasie zbierania.

Gi wszyscy ludzie potępli, nikt się o nich nie pytał; obciążeni łańcuchem na szyi i rękę jeden w drugiego, a między temi wszystkimi ofiarami konsularnej dzikości nie było ani jednego, któryby o co innego mógł być obwinionym, prócz, że przeszedł przez Karpaty bez pasportu. W liczbie ich znajdowało się kilku młodzieńców, którzy schronili się od konspiracyi.

Oto są wzory posłannictwa cywilizacyjnego, jakie Austria daje na wschodzie.

Przezwicie inne konsulatory rzeczywiście spełniają posłannictwo cywilizacyjne na wschodzie. Każdy konsulat z największą gotowością stara się ułatwiać stosunki między narodowe i być we wszystkim pomocnym swoim krajowcom. Postępowanie urzędników konsulatów jest najprzystojniejsze, tymczasem, podług świadectwa pana Roos w konsulacie austrijskim panuje zupełnie tryb turecki, nikt inaczej nie jest nazywanym, tylko psem albo innemi obelżywymi przymiotnikami bardzo ułatami w dyplomatycznym języku konsułatów i starostów austrijskich. Kiedy Austria dla 10 tysięcy poddanych siedmiogrodzkich, kupeczych, którzy corok przybywają do Multan, i Wołoszczyzny, nie utrzymuje ani jednej osoby posiadającej język jej poddanych, rząd księstw zjednoczonych nie zaniedbał opatrzyć swego pasportowego biura urzędnikiem umiającym po węgiersku, konsulat zaś francuzki, mający najmniej stosunków z Szekierami lub Węgrami nie ośmielał przybrać tłumacza mówiącego po węgiersku.

Utrzymują, że rozwiązanie sejm Węgierskiego zbliżenie się ze zwołaniem sejm siedmiogrodzkiego; lekano się bowiem, że gdyby jeszcze sejm pszański obradował wówczas wyborcy siedmiogrodzcy wyparliby swoich przedstawicieli na sejm węgierski. Jeżeli zwołanie nastąpi, będzie to nowym zgwałceniem konstytucji. Wiadomo, że Węgrów, Szekierów, Sasi i część oświecenijszych Rumunów, nie przestają domagać się ojednostności. Najprawdopodobniej, że zaprotestują przeciw osobnemu sejmowi Siedmiogrodzkiemu i posłów nie wyparują. Z drugiej strony jestli do wyborów przyjdzie, należy je odbyć na mocy prawa Węgierskiego, bo według dawnego prawa wienuscy byłiby z nich wyłączeni. Rumuni więc dojrzało nad tem się zastanawia przed wejściem na drogę, którzy ich przed czy później doprowadziła do nieuchronnej zguby. Jeśli wybory mają się odbyć wórew prawo, będą one oczywiście nie ważnemi a nadto dekret dziś wydany może być jutro cofnięty. Wiednie pragnie koniecznie mieć posłów z Siedmiogrodzina w radzie cesarstwa, ale adres pana Deaka, jedynomyślnie zagłosowany, powiedział czem byłoby podobni postowie, jeśli udało się ich znaleźć.

Czytamy w korespondencji konstytucyjnej: Doszło nas, że rząd postanowił nie przyjmować pona-wianych prośb barona Bacha, o uwolnienie go od posady ambasadora w Rzymie; dopóki rzecz co do konkordatu nie będzie ukończona. Zdaje się, że rząd szczerze postanowił użyć tego samego meza stanu, który Austrii konkordat na-użyć tego samego meza stanu, który Austrii konkordat na-użyć, za narzędzie do przejrzenia tego aktu, i tym sposobem uprzątnąć miejsce dla jego poprzednika. Rzecz prosta, że żaden z dyptomatów nie kwapi się zostać następcą pana b. Bacha, przed zaciągnięciem tej drażliwej sprawy; tem bardziej, że rząd chciałby uniknąć bezpośrednich rokowań ze stolicą swietłą i odwołania się do powolności duchowieństwa.

Minister stanu wnieśli na radę cesarstwa projekt prawa o małżeństwie i drugi o szkołach publicznych, ułożone w duchu najwyższych zasad. Zaprowadzenie małżeństwa cywilnego, znajduje obrońców nawet w wysokich kołach społeczności; tym sposobem konkordat sam z siebie upadnie.

Skoro te projekta przyjęte przez radę cesarstwa, nadejdą mocy powszechnego prawa, rząd dopilnuje ich prawidłowego i ścisłego wykonania. Wówczas konkordat zostanie tylko świstkiem papieru i cały wpływ jego ograniczy się na

tem, że kościół katolicki zachowa niezależny zarząd swoimi dobrami.

Wiedeń, 18 sierpnia. Z powodu rocznicy urodzin cesarskich kardynał Rauscher dał wielki obiad dla ministrów i innych znamienitości stolicy. Spełniając przezdrowie Franciszka-Józefa przemówił następująco:

„Uroczystość dzisiejsza przypomina nam wysokie posłannictwo na jakie Bóg powołał nas. Między zachodem gdzie wszystkie korzyści, wszystkie niedogodności cywilizacji nowoczesnej doszły do zupełnego rozwoju i wschodem, którego chorągiew turecka powiewała jeszcze na wieżach Raabu, kiedy Paryż już był prawodawcą ukształconego towarzystwa, opatrność umieściła Austrię dla udzielenia swym ludom wszystkiego, co nowoczesny postęp wynalazł dobrego bez dołączenia jego szkodliwych pierwiastków. Dla spełnienia tego obowiązku należy zostawić wolne pole samorządowi każdego kraju, o ile ta wolność szanować będzie nieulegającą przedawnieniu prawo cnoty i sprawiedliwości, oraz aby to co jest tylko częścią, nie odrzucało warunków żywotnych całości.

Najjaśniejszy pan ze szlachetną ufnością podjął się tego wielkiego dzieła.

Znalazł na tej drodze namiętności umysłne wywołane i systematycznie kierowane; są to owoce europejskiego przesilenia, które wyprowadzono z nicości, pielęgnując je z równą chytrąścią jak z zimnem postanowieniem. Ale po tej przekonaną jest czarnodziejskim słowem rozpędzającym to widma, a odwaga walcząca z przesadami chwilowymi za dziełom posłannictwem Austrii jest szczytną i świętą! Niech Bóg osłania i prowadzi nas i rozproszy smutki zachmurzające jego rodzinne pociechy! Niech mu pozwoli utrwalić panowanie tej wolności, która ma błogosławieństwo nieba i oświecenie przyszłości, bo umie poddać się wyższemu prawu. Niech żyje Franciszek Józef II!”

20 sierpnia. Cesarz powrócił wieczorem do Ischl i prosto udał się do Laxemburga z księżką i księżną de la Tour Taxis. Księżna dziś wyjeżdża do Triestu a ztamtąd do cesarzowej siostry.

Urodziny cesarskie obchodzone w kole rodzinnym w Ischl. Znajdowała się tam cesarzowa wdowa Karolina i rodzice n. pana, arcyksiążę Franciszek-Karol i arcyksiężna Zofia; królowa wdowa Pruska; król Ludwik Bawarski i król Otton Grecki.

W Peszcie wypuszczono na wolność wszystkich uwięzionych za długi. Prawodawstwo węgierskie w tym przedmiocie nie uznaje kary więzienia na niewypłatnych, wróci do swej mocy od dnia 1-go września.

Stół królewski węgierski postanowił, że odtąd żaden izraelita nie będzie przypuszczony do egzaminu z nauki prawa i nie będzie mógł zostać rzecznikiem. *Lloyd Pesztanski* wspominając o tem dodaje, że ten przedmiot nie jest jeszcze ostatecznie rozwiązany.

Prusy.

Berlin, 17 sierpnia. Zapewniają, że twierdza toruńska, dotąd podrzędna, ma być wyniesiona na twierdzę 1-go stopnia, znacznie rozszerzona i w promieniu swoim zajmie stałe stanowisko na wyspie Wiślanej.

Hr. Bernstorff za dni kilka przybędzie ze Śląska do Berlina; ale tylko przejeżdżając, gdyż zwiędzi wprzód dobra swoje w Slezewgu, wydział zaś spraw zagranicznych obejmie dopiero 1 października.

Rada miejska berlińska postanowiła wysłać deputację do Brunświku, dla znajdowania się na 1000 letnim obchodzie założenia tego miasta. Hr. Schwerin osobiście uda się na tę niezwykłą rocznicę.

1 sierpnia. Król i królowa pruscy odbędą wjazd uroczysty do Królewca d. 14 października. Dzień urodzin zmarłego króla Fryderyka Wilhelma IV. 15 października obchodzony będzie cicho w kole rodzinnym. Uroczystości odbędą się d. 16 i 17-go, 18 zaś nastąpi sama koronacja, po której wielka królewska uczta w sali moskiewskiej; dnia 1-go nastąpią nowe zabawy; 20 wypoczynek w Gdańsku; wjazd więc do Berlina nastąpi 22 lub 23 października. Marszałek nadworny czuwać ma nad stosownością przygotowaniami w Królewcu, wielu książąt zjedzie się do tej dawniej stolicy i zamieszka ją w zamku.

20-go Dziennik *Herman* umieścił list następcy tronu, pisany jeszcze z Londynu, do prezydenta stowarzyszenia narodowego, który prosił jego królewską wysokość, o wyjednanie, aby wszystkie plody przemysłu niemieckiego mogły znaleźć się umieszczonymi razem na wystawie londyńskiej. Następcą, znajdując tę myśl patriotyczną, przyrzekł użyć całego swego wpływu, aby kommissja wystawy uczyniła mu zadosyć.

DEPESE TELEGRAFICZNE.

BELGRAD, 19 sierpnia. Książę Michał otworzył dziś w Kragujevacu skupczyną (sejm) odbywającą się zwykle około uroczystości Wniebowzięcia. Książę w mowie swojej oznajmił o przedsięwziętych rozporządzeniach co do organizacji cerkwi narodowej. Mówił o poselstwie senatora Garaszina do Carogrodu i dodał, że nie będzie zaniedbanem dla otrzymania pożądanego wypadku. Co do wychodźstwa książę oświadczył, że Serbowie są połączeni z chrześcijanami Turcji przez węzły plemienne i religijne, i że nie mogą być obojętnymi na ich doleg; Serbia więc została im otwartą, co zabezpieczyło spokojność granic księstwa od Turcji.

RZYM, 20 sierpnia. Kardynał Santucci prefekt kongregacji nauk, umarł wezoraj. Donoszą też, że kardynał Piccolomini umarł dziś wieczorem w Sienne.

TURYN, 21. Ostatnie wiadomości z Neapolu są z dnia 19.

Jenerał Cialdini odpowiadając na adres rady miejskiej, przypomniał słowa Wiktora-Emmanuela, który mówił, że jest królem Włochów nie zaś jakiegoś odłamu stronnictwa.

Jenerał więc chce zgody wszystkich odcieniów wyzwoleń, które jeden cel mają, a mianowicie: jednolitych Włoch pod domem sabaudzkim, wyswobodzenie Wenecji, z Rzymem za stolicę, wzywając je wszystkie do spóldziałania w uspokojeniu Włoch południowych.

BELGRAD, 21. Adres skupczyni serbskiej do książęcia Michała wynurza nieograniczoną w nim ufność i oddaje na jego usługi lud serbski, dla obrony narodowych przywilejów.

TURYN, 22. Król dał dziś posłuchanie panu de Launay, który złożył własnoręczny list króla Pruskiego, odpowiedni na list Wiktora-Emmanuela pisany z powodu zamachu Beckera.

PESZT, 22. Dziś odbyło się posiedzenie obu izb sejmowych, na którym odczytano reskrypt cesarski następnego brzmienia:

„Ponieważ sejm węgierski nie usłuchał wezwań do siebie uczynionych, my zaś z wielkim naszym żalem,

nie mogąc spodziewać się dla szczęścia Węgier żadnej dalszej korzyści od sejmu, który w czasie tak trudnym, z wielką szkodą wszystkich których to dotyczy, zapożnaje ważność swego zadania, do tego stopnia, iż oświadcza za zerwane wszystkie możliwe środki porozumienia się, dla tego iż niepodobna jest spełnić żądań których doniosłość przechodzi wszelkie granice, uznaliśmy za właściwe rozwiązać sejm obecny, zachowując sobie moc zwolania nowego sejmu w przeciągu 6-ciu miesięcy, jeśli będzie można.

MARSYLJA, 22-go. Dziennik *Popolo d'Italia* tłómaczy obróty majtków angielskich na wzgórzach Castellamare, mówiąc, że to są proste ćwiczenia; Eskadra zachowa ścisłą neutralność.

Papież odbył dnia 23 września konsystorz, dla mianowania 9-ciu kardynałów.

KONSTANTYNOPOL, czwartek 22 sierpnia. Porta wysłała rozkazy do paszów Tunisu, Tripoli i Egiptu, aby złożyli przez urzędników swoich powinszowania sułtanowi. Książę Serbji odmawia posłuszeństwa podobnemu żądaniu.

Mehemed-Dżemil-Bej popłynął do Odessy dla powitania Cesarza rosyjskiego.

Jenerał Codrington przybył do Konstantynopola.

LONDYN, sobota 24 sierpnia. Zakład Reutersa udziela następne wiadomości z Shang-Hai pod dniem 4 lipca: Przyjazne stosunki mocarstw europejskich z Japonją będą najprawdopodobniej zakłócone. Napadnięto na domy kupców cudzoziemskich. Kradzieże popełniają się w biały dzień. Godzi się wierzyć, że rząd pochwala te występki. Nowe powstanie wybuchnęło w Pekinie.

TURYN, 23 sierpnia. Burbończy nie odważyli się wyładować dnia 21 pod Askoli. Wielki statek zbliżający się już do brzegu odpiął na pełne morze, posttręgłszy, że alarm był dany.

PESZT, 22 sierpnia. Czytanie reskryptu cesarskiego rozwiązującego sejm węgierski, przyjęte zostało z szemraniami i wielokrotnie było przerywane. Przewodniczący mowa pana Deak i prezesa sejmu okryta grzmieniami oklaskami. Posłowie przy wyjściu z izby przyjęci zostali, przez lud otaczający gmach posiedzeń, najżywszymi okrzykami.

WIEDEŃ, 23 sierpnia. Cesarz wydał manifest do Rady cesarstwa; ubolewa w nim nad stanem Węgier; mówi że rozporządzenia 20 października, puściły w niepamięć zbrodnię 13 kwietnia 1849 przeciw dynastji i sankcji państwowej, że ten akt zasługiwał na inną wdzięczność. Cesarz uczynił dla Węgier wszystko, czego słusność wymagała, wszystko, co sprawiedliwość względem innych prowincji zrobić pozwala i wszystko nakoniec co nakazuje rozwój polityki cesarstwa. Najjaśniejszy pan przywrócił konstytucję węgierską, ze wszystkimi jej wyzwoleńmi ustanowieniami, również nadał autonomię narodową, pod jednym warunkiem, że wykonywanie praw politycznych ściągających się do powinności wojennej, do skarbu i gospodarstwa narodowego w ogólności, powinny być pozostać solidarnymi na całe cesarstwo. Cesarz miał prawo uczynić te zastrzeżenia, bo konstytucja była zgwałconą przez władzę rewolucyjną, która się z nią rzeczywiście rozminęła. Obowiązany też był do tego kroku, przez konieczność położenia Austrii jako wielkiego mocarstwa. Sejm węgierski powinien był zająć się przejrzeniem praw 1848 roku i wykonaniem dyplomatów cesarskiego odpowiadającego wymaganiom nowej konstytucji. Zamiast tego, sejm rościł prawo do uznania konstytucji 1848, z utrzymaniem zastrzeżeń gwałcących prerogatywy korony, prawa całego cesarstwa i pomyślność narodowości niemagaryskich, lub zastosowanie tych zastrzeżeń nie mogło skutecznym się bez użycia siły przeciw Kroatji, Słowacji i Siedmiogrodziowi. Chociaż sejm był wezwany do polubownego rokowania, odrzucił to i przeciwnie oświadczył że rokowania są zerwane, wskazuje, cesarz nieodwrotnie postanowił utrzymać nawet w Węgrzech zasady konstytucyjne. Najjaśniejszy pan oświadcza zatem: 1, że prawa październikowe i lutowe trwają w swej mocy i że żadna zmiana konstytucyjna nie będzie mogła mieć miejsca bez przyzwolenia rady cesarstwa. Każda prowincja zachowa władzę wysyłania deputowanych na radę cesarstwa dla wykonywania w niej praw dla niej zastrzeżonych; nieuczestnictwo jakiejś pojedynczej prowincji nie może wstrzymywać wykonywania praw innym prowincjom służących.

2 Wszystkie zastrzeżenia prawodawstwa 1848, zgodne z konstytucją darowaną, będą przyznane; uchylą się tylko zastrzeżenia jej przeciwnie.

3 Sejm węgierski niniejszy jest rozwiązany, ponieważ bądź co bądź trwał w swej opozycji. Nowy sejm wezwany do spełnienia obowiązków sejmu rozwiązanego zwolany zostanie najprędzej jak tylko będzie można. Instrukcje dla przywrócenia i utrzymania porządku są już dane.

Poselstwo cesarskie kończy się oświadczeniem, że cesarz trzymając się niezmienności jednolitości cesarstwa autonomji pojedynczych prowincji, oraz wolności konstytucyjnej, czeka przyszłości z zaufaniem.

Rada cesarstwa zgłosiła adres do cesarza w odpowiedzi na to poselstwo.

MARSYLJA, 22 sierpnia. Trzy parostatki spółki franko-serbskiej, jeden długości na 140, drugi na 115, a trzeci na 100 metrów ogólnej siły 950 koni i 1800 beczek ładunku wypłynęły dziś rano o godzinie 5 do Belgradu na Dunaj. Wyjście z portu tych statków było wspaniałe, pogoda najpiękniejsza.

MOOARCHIUM sobota 24 sierpnia. Król Bawarski Maksymilian odwiedził króla pruskiego w Ostendzie.

NEAPOL sobota 24 sierpnia. Półkownik Loren natural na bandę Chiavone w górach Elia, razem z francuzami. Donoszą z Sora 23 wieść, że Francuzi przybyli do Castanova, aby przeszkodzić hersztowi Chiavone wejścia w granice rzymskie.

LONDYN niedziela 25 sierpnia. Zakład Reu-

tera udziela następne wiadomości z New-Yorku 14 sierpnia: wojska związkowe, pod dowództwem jenerała Lyon były pobite przez oderwańców w Springfield; jenerał Lyon poległ. Podług raportu urzędowego związkowi stracili 800 ludzi w zabitych i ranionych; cofnęli się w porządku do Rolla.

W tej litwie walczyło 23,000 oderwańców przeciw 8,000 związkowych. Zapewniają, że strata oderwańców jest wielka. Rozeszła się pogłoska, że jenerałowie Price i Mac-Culloch zostali zabici; jenerał Wool obejmie dowództwo nad wojskami w Monroe. P. Faulkner został uwięziony w Waszyngtonie; oskarżony jest o zdradę. Banki new-yorski, bostoński i filadelfski natychmiast wniosły pieniądze na 50 milionów dolarów pożyczki związkowej, a 120 milionów wypłacą w grudniu.

PARYŻ poniedziałek 26 sierpnia. Monitor dzisiejszy znowu zbija pogłoskę o ustępstwie wyspy Sardynji Francji; mówi że rząd francuzki wcale nie myśli o rokowaniu tego rodzaju.

Przegląd miejscowy.

Zaledwo teraz otrzymaliśmy dwa listy pasterskie J. E. Adama Wojtkiewicza biskupa Mińskiego w nader ważnych i żywotnych dziś kwestjach, które podajemy tu w zupełności:

I.

Po dwakroć odzywaliśmy się do braci naszych duchownych, prosząc i upominając ich, aby w odrętczeniu ludu wiernego od pijaństwa i w zachęcaniu do trzeźwości wszelkich możliwych i prawem dozwolonych użyli moralnych środków, każdy w swojej parafji, dla odprowadzenia powierzonych strażi swojej owieczek, a mianowicie prostego ludu, jako bardziej ulegającego pijaństwu, od tego brzydkiego i ze wszelkich miar szkodliwego nalogu, który z materialnym dobrem, oddając je w ręce niegodziwych spekulantów, niszczy i daleko wyższe dobro duchowne, czyniąc je ofiarą chciwości i oszukaństwa. I jak gdyby dla zakąty społeczeństwa niedosyć było tego, że tak rujnuje doczesne i wieczne szczęście pokoleń żyjących, jad swój i coraz większe zniszczenie rozciąga na potomków, wsiągając ze krwią i rodzicielskim przykładem w ich krew i obyczaj.

Za ten stan oplakany i oplakany nadal; za tyle dusz straconych dla społecznego dobra i dla Boga, któż najsmożęj odpowie przed Sędzią Najwyższym? Ci bez wątpienia napróżd, którzy ze ścisłego obowiązku swego, niebyli dosyć czynnymi i gorliwymi w poprawianiu moralnego zepsucia i w odwracaniu tych okropnych następstw, od tylu nie już tysięcy, ale milionów dusz, okupionych najdroższą krwią Chrystusową: a za nimi i ci także, a najbardziej chrześcijanie, którzy jakby na szczył przykazaniu o miłości bliźniego, w jego spłodzeniu i ohydzie, szukając nikczemnych zysków, nie tylko że z topieli też gorzalczaną ratować tonących nie pomagają, ale owszem przez skrytą lub jawną reakcją odpychają w przepaść swoich z Adama i w Chrystusie braci; lub zalewem z browarów niepodobnym czynią ich ratunek: bez względu na to, że przemiłna korzyść, piekielnym zatrutą jadłem, zrodzi dla nich i dla ich dzieci, nader gorzki i zabójczy owoc, w niedzy i ostatecznej demoralizacji prostego ludu, z której naturalnie bez oświaty i religijnego hamulca, coraz bardziej słabnącego, otwartymi już na rozcień wrotami, pójdą hurmem przemienierstwa, kradzieży, roboje i cma innych straszliwych zbrodni, które niegdys obudziły niezblagany gniew Boga i ściągły potop na całą ziemię, a później ogień siarczysty na Gomorę i Sodomę.

Na ten widok — daj Boże! — urojony — grożący nam powodzi przestępstw, nie małej i dziś plag społeczństwa, i za nie kary doczesnej i wiecznej: bracia moi duchowni! ponawiam i proszę was, abyscie, *przepasawszy*, jak Paweł s. zaleca (Eph. 17) *biodra wasze prawdą, obłokszys pancerz sprawiedliwości, i we wszystkim biorąc tarczę wiary i miecz ducha, którym jest słowo Boże*, stanęli mężnie do walki z pijaństwem i nie tracąc nadziei zwycięstwa, bo Bóg w dobrej sprawie dopomaga, gromi tego obrzydliwego w moralności smoka, który karmiąc się wyciemami szynków i browarów, odurza rozum, zatrutą serce, i pochłania tylu ofiar swoich szczęście i zbawienie; bo *pijacy wedle nauki nauki Pawła s. (1 Kor. VI—9) nieosiągną królestwa niebieskiego*. Ale również, przez ścisły związek przyczyny ze skutkiem, a zatem i przez wspólność winy, nieosiągną królestwa niebieskiego i ci także, którzy albo, jak z miejsca i urzędu swego powinni, nieodciągają bliźnich od pijaństwa, lub dla brudnego zysku nęca ich do tego, albo dla teje pobudki nastrojącej im łatwość do rozpiania się. Ci wszyscy są wyraźnie bliższą lub dalszą przyczyną zagegęszenia się tego nalogu i zła, jakie zład na pojedyncze osoby, na familję i na cały kraj spływa. Wszakże, kto pije dobrowolnie truciznę, wiedząc o tem, jest samobójcą; kto wiedząc także i z dobrej woli, zatruty mu podaje kubek, lub wzięcie dozwala żeby się otrul, i kto w tym celu truciznę zaprawił, czyliż nie są współnikami grzechu i zabójcami? I czyż nie taka sama spólnosć winy w nadużyciu gorzałki, jak tu w użyciu trucizny? Gdyż jedno i drugie jest zabójczym jadłem, z różnicą tylko w sile działania. A wszelkie prawo boskie i ludzkie, karząc występnych, nieprzepuszcza i tym, którzy się do występku przyczynili. Wytrącił Bóg z niebios Lucyfera za pychę; ale razem i spólników jego. Wypędził z raju Adama i Ewę za grzech popelniony; ale też przeklął i węz, który był grzechu przyczyną. Podobnie uczynił i Chrystus Pan, gdy mocno skarciszys czyniących zgłębł w kościele Jerolimskim, wypędził z niego wexlarzy i przekupniów, jako przyczynę zgłębł tego i nieuszanowania w domu bożym (Math. XXI—12).

Mówię to do wszystkich dzeczanów moich, aby kto w tym względzie winien — a z laski Boga liczba ich nie wielka — poczuł się do winy i zrelektował, bacząc na fatalne skutki zład wynikające dla siebie i dla drugich. Ale szczególnież zwracam moją do was braci duchownych, którzy postawieni jesteście na straży nauki Chrystusowej i dobrych obyczajów, wy, lwyjących z teje nauki, jakby z winnej maciej latorośle, które Zbawca powierzył naszym dozorowi i pielęgnowaniu, wezwawszy nas do winnicy swojej jako robotników, zapewniając nam groz podziennych, gdy sam mówi: *godzien jest robotnik nagrody swojej* (Mat. XX—10). Owszem szczerą naszą pracę stokratnie wynagrodzić przyrzeka, gdy powiada: *stokroć odbierzecie i żywot wieczny otrzymacie* (Mat. XIX—29). Ale chce za to, żebyśmy się jemu zupełnie poświęcili, niedzielać służby naszej między Bogiem i mamoną (Łuk. XVI—13) i chętnie a gorliwie wszystko co nam każe spełniać — *Quod dixi vobis servate et facite* (Mat. XXIII—3). Zważmy dobrze czego chce od nas i co nam każe.

Chrystus Pan uwzględniając rozmaite sposoby pociągania ludzi do wiary i do cnoty, a odrywania od występku, podług rozmaitości wpływu, jaki wywierają mamy na umysły, rozmaicie też w podobieństwach wyobraża i stawia nam przed oczy obowiązki nasze. Już chlubnym mianem zowie nas światłość świata (Mat. V—14 etc.) i chce, aby ta światłość nie była ukryta, ale na korcu, na widoku, i przyswiecała ludziom, którzy w domu są, to jest, w kościele Chrystusowym jako Jego członki. A więc idzie za tem, że zbierając to niebieskie światło w nas samych, przyswiecać winniśmy na drodze zbawienia w Chrystusie braciom naszym, wskazując im kierunek teje drogi i przelewając to światło w ich umysły, aby poznali co ku ich dobru i szczęściu, a co tylko ku ich szkodzie i hańbie służyć może. Okazujcie więc pjakom i tym którzy przez hulanki i pocestki do nalogu tego zaprawiać się poczynają, całą jego w skutkach obrzydliwość, jako to: utratę zdrowia, mienia, dobrej sławy, rozumu, nawet i cnoty, z upodleniem i ruiną całej człowieczej natury, niegodnej już wtedy względu ludzi i laski Boga, skazanej zatem tu na nędzę i pogardę, a na wieczne potępienie i męki w piekle. Za cém idzie moralne zaniedbanie, opuszczenie i sierotwo najdroższych sercu istot, żony i dzieci; które w życiu ojca mając zły przykład, i biorąc z niego cieleśne i duchowe zepsucie, idą jego śladami, i równie jak on spolećni docześnie i wiecznie giną. Tak dalej i coraz gorzej, wnuki i prawnuki jego.

Niedosć, że temi i tym podobnemi uwagami przemawiać będziecie do rozumu i serca słuchaczów waszych. Trzeba jeszcze je w umysłach ukrzepić i utkwic w głębi duszy. To właśnie Chrystus Pan, mając na celu (Mat. V—13) nazywa nas *solą ziemi*, której własnością jest, gdy niezwiędziała, rzeczy żyte posypać bronić od zepsucia i zgnilizny. Spełniajmyż bracia ten na nas włożony obowiązek: bądźmy tą Ewangeliczną solą przez nasz dobry przykład, zachowując się trzeżwo i wstrzemięźliwie, jeżeli chcemy, aby nauka i słowa nasze tchnęły namaszczeniem i zostały w sercach słuchaczy. — Pamiętajmy na to, że verba volant, exempla trahunt. Uwierdzajmy je także, przez chętną i poważną sprawowanie Sakramentów SS. dających nadprzyrodzoną pomoc dla wsparcia i ożywienia przyrodzonych sił duszy ludzkiej. Obudzajmy w niej chwałębną do Boga i do cnoty dążność, przez zachętę do praktyk pobożności, mających to na celu, przewodnicząc w nich sami. Tak będziemy dla wiernych naszych Ewangeliczną solą; której obym! nigdy przez lenistwo i oziębłość niedali zwiędzieć.

Owo! jaka w tem wszystkim pilność i gorliwość nasza być powinna, naucza nas Zbawca także w podobieństwie, gdy każe nam postępować z czujnością i troskliwością dobrego pastera, który dba o zdrowy pokarm i napój dla swoich owiec i strzeże je od napaści wilków, w cém razem daje z siebie przykład (Jan X—2 etc.). Stwierdzonej śmiercią poniesioną za owce swoje. Stosownie do teje woli i przykładu Chrystusa Pana, zaleca nam Apostoł Piotr. S. (1 Petr. V—13) mówiąc: *Paście trzodę bożą, która jest między wami, doglądając, nieponiewolnie, ani dla spróchnego zysku, ale z dobrej woli i wedle Boga*. Uczynimy to bracia moi, w rzeczy nas tu zajmującej, jeśli przez stosowne do pojęcia ludu nauki, upomnienia i przestrzeg, wsparte powagą słowa bożego, rozumu i doświadczenia, prowadząc owce nasze na zdrową paszę i do czystego zasad chrześcijańskich zdroju, niedamy im smakować w jadłowitem zielisku fałszywych wyobrażeń, hulackich zdań i bachusowych konceptów, maskujących szkodliwość jadu i tem samem zachęcających do karczemnych schadzek, hulaty, i wyuzdanej wesołości, gdzie w szynkowej kałuży, napawając ciało i duszę trucizną zepsucia, tracą rozum i uczucie godności swojej. Tak chroniąc od zarazy zdrowe owce nasze, nie tracimy nadziei ratować schorzałe i zagrzeżle w nalogu. Chrystus Pan dodaje nam otuchy, gdy mówi o człowieku szukającym zabłąkanęj owcy swojej, aż ją znajdzie (Łuk. XV—4 etc.). On ze sam ośmiela nas jeszcze do tego, równając nas w podobieństwie do rybaków, zarzucających sieć na głębie morza i każąc nam być rybakami ludzi. (Mat. IV—18 etc.). Nie tracimy w Imię Chrystusa nadziei polowu. Zarzucajmy skrzętnie i uważnie sieć naszą na głębie opilstwa, a Bóg nam pomoże wyciągnąć z otchłami nalogowej niejednego pjaką, jakkolwiek to rzeczą trudną i niemożliwą zdawać się może. Robmy tylko ze szczerą chęcią i mocną wiarą, która wedle słów Chrystusa, góry nawet z miejsca przenosić może; to jest, działaj rzeczy w naturalnym porządku niemożliwe, a tylko przy szczególnej pomocy boskiej dające się zrobić. A ta pomoc czyż może być wątpliwą w tak pięknym celu, dla tak pocieszającej w obyczajach ludzi przyszłości? Zważmy; przez to usiłowanie nasze, ile to się zmniejszy lez i nędzy w domowstwach, zwad i kłótni w sąsiedztwach, burd i bojek po szynkach, skarg i spraw po sądach, a z tem razem ile się zmniejszy rozpusty, zgorzienia i obrazy boskiej! I ja-kiż za to spodziewać się możemy wdzięczności u ludzi i nagrody u Boga! Ale nie jeden z was pomyśli, że to dzieło nie jednego roku, ani lat dziesiątka, żeby pijaństwo tak zakorzenione, ze krwią w obyczaje wsiękle, przy tylu jeszcze przeszkodach wykorzenić. To bardzo być może. Lecz im dłuższa i trudniejsza robota, tem wcześniej ją należy rozpoczynać, tem goręcej i pilniej ją dokonywać. A przecież to robota szczególniej nasza. Na tośmy dusz ludzkich pastersze. Niebądźmyż w pasterskim obowiązku naszym drzewami bezowocnymi, pamiętając, że Chrystus Pan przeklął drzewo figowe za to, że nie przyniosło swego owocu (Mat. XVI—9).

A bardziej jeszcze niebądźmy drzewami przynoszącymi zły owoc, pamiętając na groźbę w Ewangeli, *że do korzenia drzew takich siekiera jest przylóżona, i że przeto wszelkie drzewo, które nie daje owocu dobrego, będzie wycięte i w ogień wrzucone*. (Mat. III—10).

Bracia moi duchowni! jeżeli kiedy, to dziś usiłowania nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej się dokonać może. Gdy więc z laski i ojcowiskiej pieczołowitości Najmilsiejszy nam Panujący Cesarz, cywilne poniżenie teje najliczniejszej klasy społeczeństwa usuwa się, i stopniami w skutek ogłoszonej reformy, ze stanu poddańczego nasze w zaprowadzeniu między ludem trzeźwości szczególniej są na dobie. Dotychczasowe cywilne poniżenie klasy rolniczej, karmielicki nasz, łącząc się z nalogiem pijaństwa, straciło ją na stopień zupełnego znikczemnienia, z którego ją przez miłość Boga i bliźniego wydźwignąć należy. Co nawet przy zapowiedzianej teraz z Najwyższego postanowienia bytu jej przemianie, łatwiej

niekierowności spekulacji, niestający kiedyś na sądzie Bożym przeciwko nam i nieoskarżający nas, żeśmy jak owi w przy-
powieści Ewangelicznej, kapłan i lewita, widząc na drodze
odartych i zranionych, niedając ratunku, obojętnie minęli;
żeśmy ojcowiskim zaniarom i szlachetnym uczuciom oby-
watełstwa, gorliwością naszą nieodpowiedzieli, i w rzeczy
tak blisko dotyczącej szczęścia i zbawienia ludu, my du-
chowini świeckim dali się przesądzić. Broń nas Boże od
tego! A więc podwójmy usiłowania nasze w tej mierze.
Już oświecając rozum prostego ludu w zasadach wiary i
moralności, okazując razem w zachowaniu ich, jego duche-
wną i materialną korzyść. Już stawiamy mu przed oczy,
z jednej strony wszystkie obmierzłe skutki z nadużycia
trunków, i jego ponizienie do bydlęcia, z drugiej, wskazując
jego wysokie przeznaczenie do chwali wiecznej na drodze
moralnej doskonałości, po której wzywa nas przez naukę
i łaską swoją prowadzi TEN, co się dla nas wszystkich
poświęcił i krew swoją najdroższą dla zbawienia naszego
przelal. Słowem, pobudkami do wiary, rozum i doświad-
czenia, a jak Paweł S. każe (Tym. IV—2) perswazją, pro-
sba i sroższym upomnieniem, i wszelkimi środkami możli-
wymi, jakie władza nasza i roztropność podaje, a prawo i
przywódczość niezabrania, zawsze cierpliwie a niegwałto-
wnie, bez żadnej osobistości i prywaty, własnym nauką
stwierdzając przykładem, dążmy całymi siłami do tego, aby
wykorzystać ohydne pijaństwo, a zaprowadzić chwałębną i
błogosławioną trzeźwość. W czym obył dodał nam Bóg sił i
wytrwałości. Amen. *Kwieciana 9 dnia 1861 r.*

II.

Bracia! minie nam Wsłuchanie z Adama i w Chrystusie!
Bracia nasi rolnicy! Wsłuchanie! do was jedynie obra-
cam głos mój pasterski, chcąc z wami razem pocieszyć
się z rozpoczętym bytu waszego przemiany; za którą na-
przód Bogu władcy światów i dawcy wszelkiego na ziemi
dobra, a potem Najjaśniejszemu Cesarzowi Alexandrowi
II, Władcy wszech Rosji, i wspólnie z Nim przez
natchnienie boskie, chęcią i ofiarą z własnego mienia,
ku dobru waszemu działającym panom waszym, najczulej
dziękować winniście; oddając za posłuszeństwem, jak komu
należy, cześć, pokłon i chwalebę.

Pociecha zjad wasza powinna być wielka, jakkolwiek
dobro, które względem was zrobić i wam darować posta-
nowiono, jest tylko w początku, jak ziarno rzucone do
ziemi, które dopiero co wschodzi. Ale ono wejdzie; bo
ziarno to jest od Boga: zarumieć i plan z czasem wyda,
jakiego rozumnie żądać możecie. Bo nierozumne żądanie
Boga obraża i skutku nieodbiiera. Owszem z gniewem
boskim spada na szkodę tak żądającego. Przez takie
własnie nierozumne żądanie, żeby wiedzieć wszystko i być
równą Bogu, zerwała Ewa pierwsza matka nasza, za
namową węza zakazany owoc. I cóż się stało? Oto! Zgu-
biła siebie, ojca naszego Adama i cały z niego pocho-
dzący rod ludzki. Zjadł niedzą powszechną i ta niewola,
którażcie dotąd znosili. Ale czart to był w postaci węza,
który Ewę tak oszukał. Przemienia się on nieraz i w po-
stać ludzką, aby tam łatwiej ludzi do złego namówił. Bądź-
cież bracia moi ostrożni; nieład kogo słuchajcie.

Jeżeli z was kto jeszcze wątpi i lekko się o spełnienie
tego co względem was zamierzono; przeto siebie dręczy
wątliwością i obawą. Bóg mądry i potężny jest nad wa-
mi. On już wam świętą wolę swoją przez ojca narodu i
przez starszych braci waszych objawił. Wola Jego speł-
nić się musi, jak spełnia się potulnie, gdy Bóg na niebie
jutrzemkę pokazuje. Ale sami wiecie, że to nieistnieje się od
razu; lecz powoli i stopniowo. A z czasem przyjsz musi
to potulnie; bo taka wola boska pokazana w jutrzence,
która wam już świeci. Wy rolnicy, gospodarze, pewno-
byscie niechcieli sami, żeby ze światem tuż jasniało i po-
tulnie; i żeby czeladź wasza, nie jeszcze niezrobowszy, już
siadała za stoł do obiadu. Tak również niechcie tego Pan
Bóg, powszechny światła całego gospodarza. Widać, że
tak jest lepiej, gdy Wszechmocny i Najmądrszy tak robi.
Wszakże Pan Bóg mógł stworzyć świat ten cały w jed-
nym mgnieniu oka, a przecież jak wiecie, stwarzał go przez
dłuzszy, robiąc wszystko we właściwej kolei. Ze taka
wola boska we wszystkim, toż jawie pokazuje i wzrost
waszego zboża na niwie. Niewyskakuje od razu z roli kłos
dojrzały; ale długo jeszcze trzeba poczekać, nim przyjdzie
do zniwa. A lepiej jeszcze was o tym przekonywa wzrost
człowieka. Gdy przychodzi człowiek na świat, jaki niedo-
łężny i słaby! I głowki prosto utrzymać nie może. Trzeba
go nosić. Później zaczyna pełzać, ale jeszcze nie chodzi.
Dalej już zaczyna chodzić, ale prowadzony przez matkę lub
miankę. Chodzi sam wreszcie, ale jeszcze pada i tucze się.
Ledwo na koniec za lat kilka, z pewnością silniejszy krok
stawia i zaczyna biegać. Czyżliż już teraz sam sobie od-
dany? Bynajmniej bracia moi. Jeszcze potrzebuje opieki,
nauki i oświecenia od rodziców, którzy nauczywszy go
chodzić nogami, dopiero go uczą chodzić rozumem. Iedwie
za lat osiemnastę lub dwadzieście, sam sobą władać i rzą-
dzić się zaczyna. Owoż bracia moi, jak powoli rośnie i do-
skonau się człowiek! Tak również powoli rosną i doskona-
ją się rzeczy ludzkie. Ale tak i wszystko na świecie, sto-
sownie do swego przeznaczenia i trwałości bytu. Im twor-
jak ważniejszy i dłuższego z woli boskiej trwania, tym
więcej potrzebuje czasu i powolniej dojrzewa. A co przed-
wyrasta, to pręko tę i ginie. Daj jeszcze młody i rośnie,
kiedy wierzbą równieca jego już pręknęje. Człowiek
jak wiele potrzebuje czasu i pomocy, nim jako tako cho-
dzić poczyni; kiedy ciele na drugi dzień po urodzeniu się
już skacze, a w lat trzy lub cztery jest zupełnym bykiem
i plug ciągnie. Ale za toż woi żyje tylko lat kilkanaście,
kiedy człowiek tak słaby z początku, lat sto i więcej żyć
może, żyjąc trzeźwo i pocztwie. Niechże i swoboda wa-
sza wzrasta i rozwija się nie bydlęcym, ale ludzkim spo-
sobem, rozumnie, powoli i trwale.

Wiercie mi bracia moi, że jak rozum i cierpliwość przy-
pomocy boskiej wyprowadza ludzi z biedy, nieszczęścia;
tak znowu nierozum i niecierpliwość wprowadza ich w bie-
dę i nieszczęście. Przypomnijcie sobie tylko dobrze, wy
mianowicie starsi, wszystkie koleje życia waszego, a sami
powiecie, żeście wtedy najbardziej uciierpieli i stracił
nieśli, kiedyście bali się i zastanawiali co zrobili. Dla
tegoż i mądrze pański naucz, mówiąc: „*czyny mądrze
patrz końca.*” I w innym miejscu przestrzegając, czule do
każdego z nas przemawia: (Eccles. XXXII) „*Synul nie nie-
czyn bez rozważy, żebyś potem uczynku twego nieżałował.*”
Dla tegoż kto przeciwnie postępuje, młody naoslep, idąc nie
za rozważą, ale tylko za popędem chwilowego uniesienia,
ten najbolesniej za to przypłaca majątkiem, zdrowiem, a
nierz i życiem. Słusznie tedy wedle ksiąg mądrości
(Rozd. III) „*niebezpiecznym nazywa się ten, kto mądrość i
karność odrzuca.*” A jak jeden człowiek tak i wielu, mo-
gą tym sposobem o zgubę siebie przypaść. Najdow-
dliwszy tego przykład mamy w piśmie s. na Izraelitach,
których my żydami nazywamy. Izraelici cudownym spo-
sobem oswobodzeni z niewoli Egipskiej i wyprowadzeni
mocą boską przez Mojżesza na puszczy, z obietnicą daną
od Boga, że w czasie swoim jako Bóg na to przeznaczył,
wejdą do ziemi Chananejskiej mlekiem i miodem płynącej.
Otoż im chcieli się zaraz i przed czasem ziemię tę opano-
wać. Lecz to przeciw woli boskiej stać się zaraz nie-
mogło. Trzeba było czekać, a im cierpliwości brakło. Bun-
towali się więc, szemrzając i powstając przeciw Mojżesz-

owi i przeciw całej swojej starszyźnie. I cóż z tego wy-
nikło? To, na ich nieszczęście, że dla tego właśnie do ziemi
obiecanej nieweszli; i nadto przycierpiawszy głodu i pra-
gnienia, nawiedzeni trędą, chorobą brzydka i zaraźli-
wą, tysiące ich pogięło od miecza, ognia i jadowitych
węzów; a innych jak Kore, Datana i Abirona, z ich na-
miotami i familją żywym ziemią pożarła. Wszystko to
stało się z rozkazania bożego za nieposłuszeństwo i bunt
(Exod. XII—XIV. Ier. XIV. Num. XIV—XXI). Tak tu-
lając się na pustyni przez lat czterdzieście, tamże pomarli,
oprócz dwóch tylko cierpliwych i posłuszniejszych Bogu;
a temi byli Jozue i Kaleb. Ci spełniając wolę boską wpro-
wadzili dzieci ich do ziemi, której ojcowie stali się niegodo-
nem. Broń was Boże od tego, abyście na podobieństwo
owych niesfornych Izraelitów, przez niecierpliwość waszą
i gwałtowne napieranie się tego, co ma się spełnić podług
mądrze ułożonego porządku, we właściwej chwili; zmierzli
żądani do was ziszczęcie i niemieli pociechy
Jego się doczekać, użyć i w spuczenie dzieciom waszym
przekazać. Bo jak Chrystus Pan (Euk. VIII—15) naucza,
ziarno posiane na dobrej ziemi, która ma dosyć wilgoci,
obfity przynosi owoc w cierpliwości; a na skalistej prędko
wschodzi, pali się i usycha. Coż w tym razie ma być
ziarnem, co ziemią, a co potrzebną dla wzrostu wilgocią?
Ziarno, to ustawa o waszej swobodzie; ziemia, to serca
wasze, na które ziarno to pada, a wilgoć do tego i potrzebna,
to wasza wyrozumiałość. Bądźcież dobrą ziemią, wyroz-
umiali i cierpliwi; a nie owa ziemia skalista, na której
ziarno prędko wschodzi, ale też od zbytniego gorąca dla
braku wilgoci zaraz usycha i przepada. Strzeżcie się tedy,
aby zbytnie gorąco chęci waszych, nie spaliło plonu i zaraz
przy jego wschodzie.

Alle zechciecie zapewne wiedzieć co dalej stało się
z Izraelitami. Może po zatręcie ojów na puszczy, dzieci
ich były szczęśliwsi w ziemi obiecanej? Tak rzeczy-
wiście Bóg im błogosławił, póki byli mu posłusznymi i speł-
niali wnie Jego przykazania; lecz później idąc za zgub-
nym przykładem swych przodków, psuli się i potomkowie.
Jak to żył przykład daleko sięga! Niezostawiając takiego
dzieciom waszym. Ie więc razy Izraelici okazali się nie-
posłusznymi Bogu i zwierności od niego postanowionej,
tyle razy Pan Bóg oddawał ich pod jarzmo pogańskich mo-
ciorów i karał nieposłuszeństwo długą i ciężką niewolą.
Zważcie tu bracia moi! jakto przeciwieństwo woli boskiej,
zawsze ludziom na złe wychodzi; i jak niepomiarowana
żądza czegoś lepszego, pozbawia ich dobra, które z łaski
Boga mają. Prawda, że Bóg miłosierny lituje się nad grze-
sznikami do czasu, nim ostatecznie ich potępi; i gdy szcze-
rze za błędy swe żałując nawrócą się, przebacza im i na-
nowo obiarza ich błogosławieństwem. Ale zasługa przez
ten czas stracona, już się nie wraca i nadgroda szczerze-
bo dobroć w Bogu łączy się ze sprawiedliwością, tak pra-
wie jak w słone, to co ogrzewa z tem co pali. Otoż we-
dług tego działa się i z ludem Izraelitkim. Gdy lud ten na-
wiedziony nieszczęściem, uciśniony od pogan poznawał
swoje przewinienia, i we łzach i w popiele nawracał się
do Boga; Bóg go znowu oswabiał. Tak po ojcowsku kar-
ząc Izraelitów, i stopniami prowadząc ich do zupełnej
swobody i szczęścia, Pan niebios zesłał im na koniec od
wieków zapowiedzianego Messyasza, Wybawiciela, któ-
ryby im w nauce wiary wskazał drogę do szczęścia docze-
snego i wiecznego. Ale oni postarali niecierpliwą, przez
swoją nierozum i ślepotę, niepojmując, czy raczej przez
upór niechęć pojąć ojcowskich zamiarów Boga, i żądając
od razu panowania nad światem, żeby gnębić drugich;
wzgardzili zesłanym Messyaszem Jezusem Chrystusem dla
tego jedynie, że niebył jak im się marzyło, wojownikiem
im ryerczem; że nie czynił nadziei podbicia pod ich wła-
dę pogańskich narodów, a przeciwnie nauczał, jak bez cie-
mięztwa i krwi rozlew, bez rozruchów i spustoszeń, bez
oręża w ręk, a z miłością w sercu, w cichości i pokoiu
zwytyczyć świat i drogą noty, na której przykazania bo-
skie są jakby słupy wskazujące kierunek, dojść do szczę-
ścia, jakie na ziemi być może, i do zupełnej szczęśliwości
w niebie. Bez cnoty i czystego sumienia, szczęścia nigdzie
nie ma; a to, co zdaje się być tem w bogactwach i przepi-
chu świata, jest tylko cień szczęścia, który ono mijając
rzuca, gdy idzie za cnotą. Takim to sposobem prowadził
żydów Syn Boży do zupełnej z czasem swobody i szczę-
śliwości. Lecz oni zawsze uparci i niecierpliwi—jak cho-
ry w gorączce, który porywa się z łóżka, odpycha leka-
rza i bieży za marą swego obłąkania—odrzućli naukę
Chrystusa i niewiedząc w Nim głębię wymarzonego Mes-
syasza, wojownika, uwięzli Go! ukrzyżowali! Ale z Nim
razem ukrzyżowali swobodę i zbawienie swoje. Bóg stra-
szliwie za to rozniewany, oddał ich poganom na pastwę
i na zniszczenie stolicę ich Jeruzalem, tak że kamień na
kamieniu niepozostał—co właśnie przepowiedział im Chry-
stus przed mgłą swoją—(Mat. XXIV), a wszystkim naród
żydowski, ile tam ich jeszcze od miecza pogańskiego oca-
lało, rozproszył po całym świecie i dotąd przez lat blisko
dwa tysiące w rozproszczeniu i w pogardzie trzyma. Ież
to oni przez tyle wieków od pogan, chrześcijan i od mu-
sulmanów uciierpieli, trudno i straszno jest opisywać!

Z niepoliczonych na świecie przykładów kary boskiej
za złe użycie swobody i przeciwieństwo boskiemu rozpo-
rządzeniu, które mądrze i powoli prowadzi nas do szczęścia;
przyczytemy wam tylko ten jeden z Pisma s. jako mogą-
cy wam lepiej być wiadomym i większą dla was powagę.
Bądźcież bracia moi! uważni i wyrozumiali, abyście i wy
także jak niegdyś żydzi, przez niecierpliwość i ślepy za-
pęd swobody waszej niepostradzali. Żydzi na koniec osta-
tecznie zgubili siebie, że słuchając złych ludzi, którzy im
fałszywie tłumaczyli prorocтва o zapowiedzianym Mes-
syaszu, odrzucili Jezusa Chrystusa, i w obłąkaniu swoim
uwierzyli w oszustów, którzy twierdzili ich w fałszy-
wym wyobrażeniu o Zesłańcu boskim, jako wojownikowi i
ryerczowi, mającemu orężem i zwycięstwem utworzyć dla nich
potężne Królestwo Judy i złożyć im góry przyniesić; narzu-
cali się im za obiecanego Messyasza; a wespół z głupim i
łatwowiernym narodem pobici przez pogan, padli i sami
oszałamieni swego ofiary. Tak i dziś mogą być i są ta-
cy, którzy dla wyłudzenia od was pieniędzy, fałszywie
tłumacząc ustawę o waszej swobodzie, jakoby wam, bez
żadnych ze strony waszej obowiązków, wszystko od razu
dane i darowane zostało; doprowadzając was tym spo-
sobem do nieposłuszeństwa i buntów; narażając was na cią-
ganinę i chłostę; na mitręę drogiego w gospodarstwie
czasu i na wiele innych strat i nieprzyjemności. A toż
wszystko dla tej od razu zupełnej i niezmierzającej
swobody, którą oni w głowie swojej wymyśliwszy, niby
czytając w ustawie, za pieniądze was sprzedają; im zaś
dostają płacenie, tem was swobodniejszą na zgubę waszą
czynią. Żebyście więc ani sami fałszywie rzeczy wybra-
żając, ani dając się balamucić drugim którzy dla zysku
was oszukują, uchronili siebie od strat i bolesnego zawodu;
potrzeba, abyście mieli należyte pojęcie tego, co to jest
swoboda i jakie jej warunki czyli granice.

Swoboda bracia moi! jest to możność użycia sił swoich
duchowych i cielesnych, to jest rozumu i członków ciała,
dla utrzymania siebie uczciwą pracą przy życiu i wygo-
dach do tego potrzebnych; zawsze jednak w granicach, jak-
ie zakresła nam prawo, rozsadek, miłość bliźniego i ogól-
ne dobro kraju, które jest jakby strzechą dla nas wszyst-
kich; a zatem bez krzywdy i naruszenia tak szczególnej

każdego, jak i ogólnej własności. Otoż taka będzie i swo-
boda wasza, skoro ośiądziecie na własnym kawałku ziemi;
lub zajmiecie się rzemiosłem, czy godziwym przemysłem
jakim. Bo w ogólnej masie ludu dla wspólnego dobra, jak
rolnicy, tak potrzebni są rzemieślnicy; jako to: kowale,
cieśle, kołodzieje i t. d. i przemysłowcy, jako to: fabrykan-
ci, kupcy, i handlarze rozmaitego rodzaju, którzy i co zby-
wać od użycia kupują i co potrzebne do użytku i wygody
sprzedają. Już nie mówię o innych stanach ludzi, z których
się składa społeczność i kraj cały, jak dom z rozmaitych
części, dla jego trwałości i mieszkańców wygody; jak sam
człowiek z rozmaitych członków, zmysłów ciała i przymio-
tów duszy, która nimi włada i kieruje. Odjąć z tej ca-
łości tworzącego człowieka cokolwiek, zaraz śmierć albo ka-
lectwo. I ten brzuch, zdaje się na pozor darmoż i pro-
znik, a przecież on wszystko w człowieku utrzymuje, jak
sami to wiecie. Otoż tak składa się i kraj cały z rozma-
itych stanów i klas ludzi, a wszystkich imięć lub więcej
potrzebnych i użytecznych. W tym różnicznym składzie
społeczństwa, każdy z was w swoim zakresie, na roli,
w rzemiosle, w przemysle, lub w innem podług zdolności
zajęcia, mając wolne ręce i swobodę działania, będzie mógł
pracować niezależnie już od ekonomy czy pana, ale za-
wsze w zawisłości od prawa, umowy i władzy zwierzchni-
czej, pilnującej tego, ażeby się wszystko działo podług u-
stanowionych prawideł, w porządku, w pokoiu i bez krzy-
wy, nieczyj. A tym prawidłom i tej zwierności w róż-
nych jej stopniach, nie wy tylko podlegać macie, ale i wszy-
scy w Państwie; każdy podług swojego stanu i właściwych
stanowi temu obowiązków. Pan i sluga, chłop i szlachcic
prawu ulegać muszą. Dotąd przywiązani do miejsca, bę-
dziecie mogli, jeżeli to wam zda się korzystniejszym, prze-
nosić się z jednego miejsca na drugie, z zachowaniem
wszakże pewnych dla porządku warunków. Inaczej bowiem
zrobiłaby się mieszanina i nieład wielki w kraju. Lecz
dokądkolwiek z chudobą waszą udacie się, zawsze będziecie
pod prawem, które i bronić was będzie od krzywdy,
napasli, i karać także za krzywdę i napasę, jeżeli się
tego sami dopuścicie. Następnie kara wasza, wynikając
z przepisu prawa, stosownie czyli w miarę przestępstwa,
niebędzie nadal zależała od osobistej urazy i gniewu, które
dotąd bywały miarą waszego karania.

Czy taka swoboda, jak tu ją przedstawiłem i jaką z cza-
sem mieć będziecie, jest dobra i dostateczna, sami to za-
raz zmiarkujcie, gdy pomyślicie o innej bez żadnych wa-
runków i określenia; gdzieby wolno każdemu co chce robić
i jak, chce z drugimi postępować, bez żadnej obawy kary
za to. Cóżby wtedy było? Oto silniejszy lub przebieglejszy
głotliwy słabszego, krzywdząc go i zabierając jego wła-
sność; a tamtego odbierałby inny mający nad nim prze-
wagę i tak dalej z kolei, kto mocniejszy, ten byłby lepszy.
Albo partja jedna napadłaby na drugą, i która by pokonała
słabszą, mogłaby ją pozbawić zdrowia, mienia i życia; lub
uczynić z nią co się podoba, uyarzyć czy przedać; jakto
bywało na świecie, kiedy jeszcze niebyło prawa i zapo-
wiedzonego porządku; jak i teraz się dzieje u dzikich naro-
dów, gdzie kto silniejszy lub przebieglejszy, ciemniejszy słab-
szych; jak i u nas czasami zdarza się, gdy zbierze się
szajka włoścogów i łajdaków, którzy, nim ich policja o-
soczy i połowi, rozbijają podróżnych, napadają na domy;
zabijają, rabują, palą! Cóż wtedy oni robią? Używają, zu-
pełnie, nieczem w ich sumieniu nieograniczonej swobody;
jednym tylko strachem, żeby ich niepobito lub niepoabrano.
A gdy są silniejsi i obronici się mogą, niczego się nie lękają
i przez swe napady są plagą całej okolicy. Nikt tam
swojej własności, nikt tam życia nie jest pewnym. Czyż
taka swoboda, jest właściwie swoboda? a nie raczej okropna
niewola? Czyż kraj jaki przy niej mógłby się utrzymać,
niezameniając się cały w bandę złoczyńców, niszczących
jedni drugich, i na który przedź czy później, niechybnie
spadłaby kara boska, gładząca ich do szczytu z powierzchni
ziemi; czego mamy tak uderzające przykłady w Piśmie s.
Dostę jest tu wspomnieć o powszechnym potopie, o zatra-
ceniu miast występnych Gomory i Sodomy przez ogień
siarczysty. Stały one niegdyś w zysnej i pięknej dolinie;
a dziś na tém miejscu martwe, siarczyste jezioro, w któ-
rém nie żyjącego niema! Ież to innych kar jeszcze, które-
remi Bóg ludzi za grzechy ich nawiedza! Słowem, ogień i
wodę i tyle innych żywiołów, Bóg ma na ukaranie czło-
wieka.

Alle nie sięgając aż do kary boskiej, sam nieporządek i
nieład, a przez to straty i niepewność swojego, jako natu-
ralne skutki takiej wyuzdanej swobody, dosyć są straszne
i zgubne, żeby się od niej niezarazić i jej się jak zabyjowej
zarazy nieleką. Dla lepszego o tém przekonaniu się,
przedstawcie ją sobie w mniejszym zakresie i z bliższego
wam punktu widzenia; ot! gdyby np. w waszym gospodar-
stwie, wolno było, waszej czeladzi od kaprysu, bez ro-
ku, choćby i w sam czas roboczy, rzucić służbę, słuchać
was lub nie; słuchać, kiedy chce, a kiedy nie chce spać lub
hulać. Żeby przytem żona niesłuchała męża, a dzieci
rodziców, robiąc każde podług swego widzi mi, co tak
do zupełnej nieograniczonej swobody należy; choćby się
wkrótce stał z takim gospodarstwem? Każdy z was jasno
widzi, że przedkoby się w pustosz zamienilo; czego już nie
jeden przykład mogliście mieć przed oczyma, z powodu hul-
tajstwa i nieładności gospodarzy, u których zwykle i czel-
adź, idąc za przykładem głowy domu, psuje się i łajdaczę;
a gospodarstwo całe, jakto mówią, na bożej woli, bez sta-
rania i dozoru musi upadać i niszczeć. Kiedy się to i dotąd
zdarzało, mimo grozy i strachu to od pana, to od ekonomy;
a choćby to było, gdybyście mieli taką swobodę, o jakiej się
z was niektórym marzy: swobodę zupełną na wszystko, bez
żadnych ze strony waszej obowiązków, bez zwierności
nad wami i praw waszych ograniczenia. Przedkoby gospo-
darstwa jedne po drugich upadły; rozmnożyłoby się próż-
niactwo, pijatka, łajdactwo, ztąd niedostatek, kradzież,
rozboje, głód i mor. Takie zawsze były następstwa roz-
pasanej swobody, gdziekolwiek ona kiedy na czas jakiś ro-
zum ludzki odurzyła. Żeby więc tego niebyło u nas, swo-
boda powinna być z pewnym ograniczeniem; uległa prawu,
porządkowi i zwierności, czuwającej nad tem, żeby każ-
dy człowiek mógł swobodnie sił swoich używać tylko na
dobro swojej ogół, do którego jako członek społeczeństwa
należy; ale nie na złe, nie na krzywdę drugich, których on
kochać obowiązany i z rozkazania boskiego i przez miłość
własną; bo gdzie dobrze wszystkim, tam dobrze i każde-
mu, a gdzie ogół cierpi, tam i pojedyncze jego członki mniej
lub więcej cierpieć muszą. Tego żyjąc doświadczamy. Czy
to głód, czy zaraza, czy wojna, czy inne jakie nieszczęście
na ogół padnie; któż tam wntczas mniej lub więcej nie-
cierpi. Otoż zwierności czuwa nad tem i chce tego, żeby
przy możliwej każdego swobodzie dobrze było wszystkim;
ani zbyt ciężko jednemu, ani zbyt lekko drugiemu; i żeby każ-
dy podług możliwości swojej pracując dla siebie i dla ogółu,
stosownie do tego używał prawa do pomyślności i dobroby-
tu; ile to od rozporządzenia zwierności, a nie od przy-
czyn innych zależy. Słowem zwierności krajową patrzy
tego, żeby dobrze było wszystkim i każdemu, i żeby szcze-
ście jednego niepochlaniało szczęścia wielu. Dla tegoż to
Pismo s. naucza (Rzym. XIII—1) „*że wszelka dusza ma
być poddaną wyższemu zwierzchności. Albowiem niemas
zwierzchności jedno od Boga; a które są, od Boga są po-
stawione. Przeto kto się sprzeciwia zwierzchności, sprze-
ciewia się postawieniu bosowemu. A którzy się sprzeciwiają,*

potępienie sobie nabywają.” Taka to jest wola boska świę-
ta i nieodmienna. A czyliż może kto z was pomyśleć, że
Pan Bóg tak mądry, dobry i sprawiedliwy, cokolwiek złe
i nie ku naszemu dobru postanowił i rozporządził? Tak za-
pewno głupim i bezbożnym żaden z was nie jest. Więc je-
śli niechciecie ściągnąć na siebie kary boskiej, szanujcie
jak Bóg przykazal wszelką zwierności, i spełniajcie
szczerze a sumienie jej przepisy i rozporządzenia. Bóg
was wyprowadza z poddaństwa na swobodę, jak niegdyś
wyprowadził lud Izraela z niewoli Egipskiej. Ale ten
lud niesforny okazał się nieraz krnąbrnym i nieposłusznym
Bogu, i dla tego—jak już to wam opowiadaliśmy—Bóg
trzymał go na puszczy przez lat czterdzieście, niedozwala-
jąc mu wejść do ziemi obiecanej. Nadto karcili buntują-
cych się rozmaitemi karami. Dla was tą krajną obiecaną
jest zupełna swoboda, wam w ustawie najwyższej zapo-
wiedziana. Nieoddalajcież jej od siebie niesfornością waszą
i nieposłuszeństwem.

Cóż więc mamy robić i jak postępować? Zapytacie mnie?
oto bracia moi! używajcie rozumnie tej swobody, jaka wam te-
raz dana i nadal stopniami coraz obszerniej udzielać się
będzie, nieprzekraczając granicy ustawą zakreślonej. By-
liście przywiązani krótko, dziś spuszczeni dłużej i zdjęto z
was nieco ciężaru, tak, że już swobodnie oddychać i pra-
cować możecie. Ale jeszcze przywiązani do jednego miejsca
i do pańszczyzny, od której także za zgodą panów waszych,
za opłatą czynszu uwolnić się możecie, nie nieczyjną w
tém względzie uporem i samowolnie. Siedziba wasza i po-
letek, z obowiązkiem, do tego pańszczyzny, jest to punkt, ko-
to którego wy tymczasowie, nim dalsza kolej swobody na-
stąpi, krząć i krzątać się możecie, nieprzekraczając ani
na wlos dalej. Szanujcie wolę zwierności i dobroczyn-
ną dla was ustawę, abyście przeciwnie postępując, nieoka-
zali się jej niegodnymi, i żeby, gdy zrywali się będziecie za
kres wam dozwolony, nieprzywznowo was krócić. Wszak-
że wiecie, że daje się wam swoboda, nie z musu ale z do-
brej woli; jedynie z uczucia miłości bliźniego, żeby wam
było lepiej i przytęm niegorzkiej ogółowi, o który najbardziej
Rząd krajowy dbać musi; bo na tém zależy siła i całość
Państwa, tak jak całość domu zależy nie od zachowania
jednej jakiej, ale wszystkich jego części. Również i w
mieszkańcach domu taż uwaga być powinna, i dobry go-
spodarz bardzo dba o to, żeby każdy z jego drużyny był syt
i odziany. A jak chleb i strawę ma każdy podług swego
apetytu, choć jeden więcej drugi mniej zjada; tak i odzienie
ma każdy podług swego wzrostu; choć żaden wypadła, że je-
dnego switka i kożuch są krótsze, a drugiego dłuższe. Lecz
każdy ma jak należy. Toż samo dzieje się i dzieć się musi
w gospodarstwie całego jakiego kraju. Otoż gdyby swo-
boda wasza, przez jej nadużycie, psując ten naturalny po-
rządek, robiąc niepokój i zamieszanie, przyniesie miała wię-
cej szkody niż pożytku; Rząd dla dobra ogółu byłby zmuszo-
ny ją ścieśnić lub zupełnie przekroczyć. Co właśnie i wy-
robicie, gdy bydelko wasze puszczone na pastę, od skwaru
i baków poczyna giezować; żeby rozbiegając się w różne
strony nieatrutowało łąk i niw waszych, spędzając je na po-
wrót do chlewa. Ale człowiek nie bydlę—powiecie mi. To
prawda! To też mając dany sobie od Boga rozum, nie po-
winien postępować jak bydlę, które niema rozumu.

Mając to wszystko na uwadze, zachowajcie się spo-
kojnie w teraźniejszym położeniu waszym, używając tego
tylko, co wam na początek z ulgą ciężaru ku dobru wa-
szemu dozwolono. Wolniejsze teraz wasze ręce i nogi;
więc też silniej bierzcie się do pracy, wiedząc, że pracuje-
cie dla siebie; że co zapracujecie i zarobicie jest wasze, i
że teraz sami sobie wystarczyć powinniście; bo ze swobo-
dą waszą, pan czyli dotychczas wasz dziedzic, przestając
być dziedzicem waszym, pomagać wam w niedostatku, jak
było dotąd, niebędzie obowiązany. Chyba tylko jak sąsiad
sąsiadowi, jak bliźni bliźniemu, z dobrej tylko woli i ła-
ski. A wiecie, że spuszczać się na czyjąś tam łaskę nie-
bezpieczno. Gdy własna ręka nie przyniesie do ust chle-
ba, to z cudzej długo poczekać, i tak do syta nie podej-
ż. Już to tak na świecie między ludźmi. A zdrowemu żebro-
wać wstyd i hańba. Gorzej zaś daleko puszczać się na
rzemiosło niegodziwe, na kradzież, na rozboje. Tu już nie
hańba tylko, ale knut, sybir, katorga; gdzie żywcem pra-
wie zakopany człowiek do wnętrza ziemi, żyć musi w łań-
cuchach, i dobywać złoto, srebro, nie dla siebie! Trzeba
więc pracować bracia moi! Tak każe potrzeba, tak też
chce i Pan Bóg. Wszakże wyraźnie zapowiedział ojc
naszemu Adamowi, wypędzając go z Raju (ks. Rodz. rozdz. III.)
że będzie musiał w pocie czoła zarabiac na chleb swój po-
wszedni. A Paweł s. naucza (2 Tess. III—10) że kto nie-
pracuje, ten niech nieje. Tak więc każdy z dzieci Adama
pracować powinien; każdy podług swego stanu i powola-
nia. Rolnik na roli, rzemieślnik w swoim rzemiosle, ku-
piec w kupiectwie i t. d. Słowem każdy kto żyje i jeść
chce, pracować musi. I ei co siedzą za książką lub sto-
łem pisarskim, także w swoim rodzaju pracują. I ciężiej
jeszcze jak wy rolnicy. Bo kiedy wasza rolna praca daje
wam czerstwość i zdrowie; to ich siedzące zajęcia osłabia
ciało i wycieńcza siły. Wy po waszych pracy smaczno zje-
cie prosty barszcz wasz lub kapustę, i sen mocny a spo-
kójny członki wasze pokrzepi; tym zaś siedzącym pracow-
nikom, często i wymyślny obiad nieumakuje i sen ucieka
z ich powiek. Praca wasza jest to kucharz najdoskonalszy,
jakiego niemają wasi panowie, choć drogo kucharzom
swoim płacą. Pracujcież bracia moi rolnicy! Pracujcie,
bo w pracy wola boża i szczęście wasze. Miłszy sercu za-
robek własnymi rękami i przemysłem pocziwie zdobytą.
Słodszy owoc z drzewa, które sam sadziłeś, sytniejszy
chleb własny potem zły, niż ow kupny, w którym spo-
ru niema. Niedarmoż Salomon posłał próżniaka do mrow-
ki, aby się nauczył od niej pracować. A my takiego mo-
gliśmy na naukę posłać do bliźszego nam pszczoły, która
i dla siebie i dla drugich pracuje. Słodki miodek jej zbio-
ru razem poczuja, jak słodka jest w owocu swym praca.
Gdy tak mrowka i domownica, wasza pszczoła, przykładem
swym zachęcają do tego, ażebyście pracowali—słuchajcie!
kogut was ranołito budzi do roboty. Jutrzienka was do-
brym dniem wita i prowadzi w pole. Skowronek nieod-
stępny na roli wasz towarzyszy, chwaleb Boga, wesolo wam
przypiewuje. Może się wznosząc ku niebu i modli za was.
A ptaśtwo inne śpieszy także ku wam, i ze świeżo przeo-
ranych brzoź wybiera robactwo, żeby posiewu nieotoczyło.
Słońce, jakby się ciesząc z tego, roznosią swoje obłoki
i dłużej wtedy bawi się na niebie; żeby dać więcej czasu do
tak pilnej roboty, i ciepłem przygotować ziemię do przy-
szlego plonu, który z kolei zrasza to deszcz, ożywny, to
kzepiaca rosa. Z posiewem razem wschodzi i rośnie na-
dziewka wasza, która wam ochoty i sił dodaje. Wszystko
to dzieje się za wolą i skiniemieniem bożem. Posłuszny tej
woli i skiniemieniu Izzydor s., rolnik niegdyś na ziemi jak i wy
teraz, a dziś patron wasz w niebie, pracując i pocąc się
na roli, lecz razem żyjąc trzeźwo i bogobojnie, dopracował
się królestwa niebieskiego, zjadł chwałę i przykładem
swoim wam przyswieca. Owoż dla rolnika pocziwie pra-
cującego, tu odkryty najdroższy skarb ziemi, droższy niż
srebro i złoto; tam w górze otwarte dlań niebo. Cóż na-
dziejliwie może zachęcać do rolniczych trudów? Nielekaj-
cie się zbytniego znużenia i sił utraty; prócz tej nadziei
plonu, która was ożywia, prócz pokarmu i snu, który was
pokrzepia, jest jeszcze potężna siła, która w każdym ra-
zie gotowa jest was wesprzeć i umocnić. Słuchajcie jak

serdecznie przemawia Chrystus Pan do ludzi ciężko pracujących. (Math. XI—28) *Chodźcie, mówi Zbawca: chodźcie tu do mnie, którzy ciężko pracowali, ja was orzeźwię. Znużeni więc i spracowani, w kłopotach i troskach waszych, bo gdzież ich tu miała? Zgorączką modlitwą w ustach, z ofiarą cierpienia i dobrych chęci waszych w sercu, spieszcie się w tedy do Chrystusa, błagając jego pomocy; a On wierny słowu swojemu, łaską swoją i błogosławieństwem, orzeźwi was, umocni i pocieszy. Oby! się to nad każdym z was spełniło, życząc wam tego bracia moi z duszy i błogosławiając, w codziennych modłach moich prosić będę o to Boga, któremu z nas i w nas wszystkich niech będzie cześć, i chwala na wieki wieków.—Amen. Dnia 10 lipca, 1861 r.*

Dnia 11 b. m. odbyło się zwyczajne posiedzenie Członków Komisji Archeologicznej, w liczbie 12-tu zebranych, pod przewodnictwem prezydenta *Bowkiewicza* i w obecności p. zarządcy Wilńskiego Okręgu naukowym rz. czł. księcia *Szyrskiego* i *Szymatowa*.

Po odczycaniu i przyjęciu protokołu z poprzedniego posiedzenia, członek współpracownik i konserwator zbiorów naturalnych Muzeum p. *Ludwik Köhne* odczytał swój artykuł o rozmaitych rodzajach szarańczy. Powód do tego artykułu dał głównie list p. *Ludwika Karpowicza*, do Redaktora Kurjera wileńskiego i rz. czł. Arch. Komisji *A. H. Karkora*, w którym korespondent donosząc o pojawieniu się tej plagi w gubernii Mohylewskiej, przesyłał dla naukowego rozbioru i przechowania w Muzeum kilkanaście zasuszonych owadów, mających kształt szarańczy i kilka przezeń uszkodzonych kłosew. Przytaczamy ten list w urwku:

„Z Mohylewskiej gubernii, w Lipcu. W tych dniach rozniósł się wieść u nas, iż w Homelskim powiecie, w majątku księcia Paskiewicza Wasilówce, odległym od Mohylewa o wiorst 250, pokazała się w wielkiej ilości szarańcza, i niszczy na polu żyto i jarzynę. Chcąc się przekonać, w jakim stopniu ta smutna pogłoska jest prawdziwą, pojechałem do Wasilówki; o miłe spotkanie! postrzegłem już na drodze przy żółtych polkach niezwykajnie wielką ilość różnokolorowych polnych koników, których włoscianin tujejsi nazywają: „Skoczki, żytyniki“, po nad żytem zaś w niektórych miejscach widziałem latające jednostki, nieznane mi owadu, z długimi skrzydłami, mającego podobieństwo do zielonych wielkich koników polnych; i tak dojechałem do samej Wasilówki, nie widząc nigdzie szarańczy i uszkodzenia na zbożu. Wjechałszy do wsi, pierwszego człowieka, któremu spotkałem, zapytałem, czy jest u was szarańcza? odpowiedział mi na to, iż przednio szarańcza była na ich życie przy wsi samej, i wiele im żyta zepsuła, ale kiedy to żyto zżęli, przeniosła się o półtóry wiorsty, i tam teraz niszczy żyto i jarzynę. Kiedyś przyszedł na wskazane miejsce, włoscianin pokazał mi na ziemi gromadę owadów siedzących, rozmaitego koloru i kształtu, i rozmaitej wielkości, z długimi i krótkimi skrzydłami, mających trochę podobieństwo do koników polnych; w tym miejscu, gdzie oni siedzieli, kłose żytnie były zupełnie zjedzone, tak, iż jedna tylko słoma sterczała. Pokazując mi to żyto, włoscianin powiedział, że szarańcza ta cały dzień siedzi na ziemi, przy zachodzie zaś słońca siada na kłose, które tak gęsto pokrywa, iż z daleka patrząc na żyto, wygląda ono jakby sukrem pokryte było. Kiedyś poszedł dalej żytem, z pod nog moich wlatywały liczne gromady tychże owadów, a kłose żytnie w wielkiej ilości widziałem uszkodzone, tak, iż wyrwawszy garść żyta, ledwo kilka w niem kłosew nieuszkodzonych znaleźć można było.

„Opowiadano mi, iż najstarsi ludzie nie pamiętają, aby kiedykolwiek na ich polach były podobne owady, i skąd się teraz wzięły niewiadomo. Włoscianin są przekonani, że musiały się wyprowadzić z ziemi, i o żadnych zaradczych środkach dla jej wytopienia nie myślą, w nadziei, że zbliżająca się zima wymrozi ją zupełnie.

„Obszedłszy pole, na którym ten nieznamy mi owad niszczył i niszczy żyto, przekonałem się, iż ilość jego jest nie zbyt wielka, że trzyma się jednego miejsca póki ma dostatecznie pokarmu, to jest nim na miejscu, które zajmuje, kłosew zupełnie nie obje, lub też nim żyta nie żęją, a wówczas się przenosi na drugie miejsce. Obecnie zajmuje przestrzeń nie większą nad kilka dziesięcin; gdyby więc zechciała jedną włokę żyta na ofiarę poświęcić, a resztę w okolo żęto, i wówczas zostawione żyto spalono, spłonąłby z żytem razem i owad; dla zabezpieczenia zaś, aby się ten owad w ziemi nie wylągł, i na rok przyszły w większej ilości się nie pokazał, należałoby po nadziei późnej jesieni, całą przestrzeń ziemi, na której ten owad niszczył i niszczy żyto, przetrząsnąć. Przy użyciu tych środków, można było się spodziewać, iż ogień i mroź, zniszczyłby nas od kłosek, które oczekiwać należy przy bezczynnym ubolewaniu, tym bardziej, iż już o wiorst kilka od Wasilówki, jednostki podobnego owadu dają się widzieć.

Ludwik K.

Owoż, po dokładnym rozpatrzeniu przesłanych przez korespondenta owadów, p. *Köhne* doszedł do wniosku, że to jest najczystsza szarańcza węglowa (*Gryllus migratorius*), która na Ukrainie i na Wołyniu tak ogromne zrużdzila już spustoszenia. Wnioski te opiera p. *Köhne* na stałych cechach naukowych, wyróżniających ten owad żarłoczny z pomiędzy wielu innych gatunków, a mianowicie na silnym rozwinięciu szczęk, skrzydeł i nóg tylnych, oraz na obecności u samicy kanału głosowego. Środki do zniszczenia tego owadu są tylko mechaniczne: zakopywanie w dołach, gniecenie wędrujących szeregów lub palenie ich, chemiczne lub inne środki, któreby mogły ten owad niszczyć w wielkich ilościach nie są nam dotąd znane.

Rozłącz sprawozdanie, o tem, niech nam wolno będzie złożyć łaskawemu korespondentowi najczulsze w imieniu Muzeum podziękowanie za przesłane okazy szarańczy, które publiczność, w dniu na odwiedzanie przeznaczonym, w trzeciej górnej sali oglądać może.

Towarzystwo otrzymało w darze ważne bardzo dzieło od Cesarzkiej St. Petersburgskiej Akademii nauk, a mianowicie pierwsze wydanie kroniki *Jerzego Hamartola*. Na wezwanie prezydenta, rzeczywisty członek *Mikołaj Malinowski* dał następną w języku francuskim o tem dziele wiadomość:

„Cesarzka Akademia nauk często zasiła Towarzystwo nasze szacownymi darami dzieł uczonych, przez siebie wydanych. Dzisiejszy upominek jest szacowniejszym nad inne. Jest to dar całemu uczonemu światu wydanej. Dotąd Europa nie posiadała jeszcze w języku greckim zupełnego wydania rocznika *Jerzego Hamartola*. Późniejszy pisarz bizantyjski, a głównie *Konstantyn Porfyrogeneta*, *Cedren* i inni, wypisywali go i skracali, przerabiali po swojemu; stąd wiadomość o uczonym mniebu rozbiegła się po świecie, lecz sam tekst jego pracy nigdy drukowanym nie był; nawet w najzupełniejszym wydaniu Byzanckim przed 25 latami w Bonn sporządzonym, naprzód byłoby szukać dzieła *Jerzego Hamartola*. Gdy więc dziś Akademia nauk wydała tego szacownego pomnika świata dostarczyła, należy jej za to niezaprzeczona wdzięczność.

Jerzy mniha, zwyczajem zakonnym nazwał się *Hamartolem*, to jest grzesznikiem przez zakonną pokorę; najprawdopodobniej był rodem z Aleksandrii w Egipcie; żył jeszcze przed rozzerwaniem kościołów wschodniego i zachodniego, t. j. przed rokiem 854, bo wszędzie wspomina z naj-

wyższem uszanowaniem kościół rzymski i papieżów. Wartość dziełowa jego pracy jest wysoka, ponieważ miał pod ręką dawniejszych kronikarzy, których pisma zaginęły, a z których szerokie czynił wypisy. Sam patrzył na zdarzenia końca VIII i czterdziestu pierwszych lat IX wieku. Obfitym też jest w wiadomości o pierwotnych dziejach Słowian. Stąd też *Ludwik August Schlotzer*, który pierwszy zwrócił uwagę na wartość bizantyjskich pisarzy, dla dzieł słowiańskich, już o *Hamartolu* wspomina, lubo w druku nie znał, a do rękopisów jego nie zajął.

Dopiero uczony *Strojew* w roku 1820 obeznawszy się z kodeksem greckim chronografa *Jerzego*, oraz z rękopisami częściowych tłumaczeń tego pisarza na język słowiański, w Serbji dokonaniem, zwrócił uwagę uczonemu światu na wartość tego źródła dla dzieł słowiańskich.

Kodeks moskiewski, z dawnego patryarszego księgozbioru pochodzący, jest pod wszelkimi względami najszacowniejszym, bo chociaż wielkie biblioteki włoskie, francuskie, angielskie i niemieckie, posiadają mniej lub więcej obzerne rękopisma tego chronografa, żaden jednak z zupełnością moskiewskiemu nie dorównywał. Kodeks *Koislinański* jest najdawniejszy, bo pochodzi z X wieku, mniej jest poprawny od moskiewskiego. Dotąd odkryto po rozmaitych bibliotekach 40 oddzielnych kodeksów od X do XV wieku.

Uczony wydawca pierwszego petersburskiego wydania, *E. von Muralt*, wzięwszy za podstawę swęj pracy rzeczony kodeks moskiewski, postarał się o rozmaitego czytelnika i porównanie tekstu ze wszystkimi ważniejszymi europejskimi rękopisami tegoż dzieła, i dodał różnicę czytelników innych kodeksów, uzupełnił całe dzieło z rozmaitych pisarzy od r. 842, kiedy Jerzy pisał przestał, aż do r. 1143, głównie zaś chronografa *Leona Grammatyka* i *Cedrena*, wymieniał wszędzie przytaczane miejsca z Pisma świętego, Ojców Kościoła i innych pisarzy w kronice wspomnianych; na brzegu oznaczył lata przed i po narodzeniu Chrystusa.

Akademja nauk zamierza przysłać dziełom wyszczególnionym uzupełnienie, przez wydanie na jaw dawnego tłumaczenia sławiańskiego całej Kroniki *Jerzego*. Będzie to wielkiej ceny dar dla filologii, bo porównując miejsca żywym w kronice *Nestora* i jego kontynuatorów z rocznikami bizantyjskich wziętę, z miejscami tłumaczenia z serbskiego, łatwo wykazać będzie różnicę mowy słowiańskiej, jaką w tak odległym czasie nad brzegami *Dunaju* i *Brzegami Dunaju* pisało. W każdym razie towarzystwo nasze nie omisska Akademji za ten piękny dar, jaki od niej otrzymało, z uszanowaniem podziękować.

Nakoniec odczytany został spis ofiar w miesiącu upłynionym, które ogłaszając, składamy razem publiczne podziękowanie w imieniu Komisji tym, którzy się do zbogacenia zbiorów Muzeum przyczynili.

- 1) Stanisław hr. Soltan, 2 przywileje Stanisława i Janusza książąt mazowieckich, z r. 1523, i Zygmunta Augusta.
- 2) Aniela Stanisławówna, 3 monety srebrne i 14 miedzianych.
- 3) Cesarzka Akademia nauk w St. Petersburgu, 1-szy i 2-gi zeszyt IV-go tomu swego „Bulletin“ i Kronikę *Jerzego Amartola* przez *Muralt* wydawną.
- 4) Gusew *Matczus*, Czł. rzec., 16-szy zeszyt wydawanego przez siebie *Głosu nauk matematycznych*.
- 5) *Malachowski* Antoni, sztab-lekarsz z Saratowa, bryła soli kamiennę, kawalek bismutu i kilkadziesiąt muszli.
- 6) *Skalski* Teofil, medal brązowy z roku 1842, na pamiątkę założenia wielkiego kamienia w tunie kolodzim.
- 7) *Żółkowski* Ludwik, 2 przywileje Zygmunta I. i Zygmunta Augusta.
- 8) *Baranowski* Adam, dzieło *Kirchera* p. t. *Mundus Subterraneus* etc., wyd. 1663 r. in fol.
- 9) *Dobronawów* Jakób, nauczyciel, monetę z r. 1657, w Raduniu znalezioną.
- 10) Cesarzka Archeologiczne Towarzystwo w Petersburgu, 1 zeszyt III-go tomu, wydawn. przez siebie „Wiadomości“.
- 11) *Chodko* Dominik, 1 Wzory rysowania map, przez *Kolberga* w Warszawie 1825 r. 2) widoki pozostałych pomników staroż. Polski.
- 3) *Prosodia* Ksiądz Królikowski w Poznaniu 1821 r. wyd. i 4) pierścienie starożytny, w pow. Trockim, w m. Polanku wyorany.
- 12) *Protasiewicz* Jerzy b. marszałek powiatu Słonimskiego, krzyż brązowy, w m. Rohotencu, w powiecie Słonimskim wyorany.

M. K.

PRZEGLĄD ROLNICZY.

Siewba. — O leczenia zarazy plucowej u bydła. — Owis Australijski. — Ułotek owsa na nawozie Bikesa. — Wiadomości rolnicze z Ameryki.

Otóż i siewba nastąpi, i chłodna jesień swoimi chwilami poddmuchuje, że już jej panowanie się zaczyna, pusto i smutno na polu bielejącem nagim ścierniskiem, po którym pasy tyko wyrwanej pod zasiew roli czarnej, czas już rzucić ziarno do roli, a wasz sprawozdawca rolnicy, ani się z wami nowym chlebem rozłamać, ni wam powinszować zbiorów, ni pieśń dożynkową zaśpiewać? Nie winicie go, bo zbyt lekki tegoroczny wianek zbożowy.

I dziś rozpoczynając siewbę, choć zda się, żeś rolę doprawi, że pora właściwa, że ziarno wyborowe i oczyszczone od chwastów i zielska, przecież nieśmiało w przyszłość poglądaś, wątpisz, czy znów zima zielonych tych runi nie zniszczy, czy wiosna spóźniona reszty niedokona i pracę twą marną uczyni, czy nie należą skąd groźne chmury szarańczy, które całe lany w chwili w pustynie zamienia, lecz krzepi cię tylko wiara i w niej ufn, śmiało wołamy: Panie! wszak Twojem to poświęconem ziarnem lud Twój swe sieje zagony, daj więc nam wszystkim powszedniego chleba!

W „Journal d'agriculture pratique“ opowiada pan *Demesmay* co następuje o uleczeniu zarazy plucowej:

„Dnia 27 lutego postawiłem na opas 85 krów; jedna z nich zachorowała. Drugiego dnia poznano, że dotknięta zarazą plucową; nie czekając więc aż się stan pogorszy, posłałem ją rzeźnikowi. Skóra nabełznowa była przyrosła po bokach, jama piersiowa zapelniona wodnistą wilgocią — na płucach jednakże nie pojawiły się jeszcze plamy czerwono marmurkowe.

Dnia 9 marca drugie bydło z tychże powodów poszło pod noz; tenże los spotkał trzecie 27 marca, czwarte 4-go kwietnia i nareszcie piąte 10-go miesiąca. U tego lewa część płuc już miała plamy czerwono marmurkowe i wszystkie poznały zarazy. Nadmieniam muszę, iż te pięć sztuk najspóźniejsze były z całej obory, dla tego termin wydania ich na jatki bezwzględnie oznaczyłem.

Dnia 11 kwietnia udałem się do bardzo biegłego weterynarza p. *Charles*, sekretarza towarzystwa rolniczego w *Lilles* i szukając jego rady, zawiadomiłem o tem co mię spotkało. Zakomunikował mi memoriał pana *Ture* o postępowaniu w zarazy plucowej, proponując, abym moją oborę poddał prawidłowemu traktowaniu siarkanem żelaza. Wielu lekarzy, między innymi także *Loiset*, upatruje przyczynę zarazy plucowej w umniejszeniu obiegu krwi; żelaziste preparaty mają własność przyspieszania tego obiegu — jakoż wkrótce pozyskałem na to dowody.

Od 12 kwietnia począwszy, domieszałem do każdego dnia paszy po 10 grm. siarkanu żelaza. Danie każde składało się u mnie z 20 — 25 kilogr. wyciżonych buraków, 2 — 4 kilogr. kucha, 50 gr. wody solonej i słomy do woli. Nic w niem zresztą nie zmieniłem.

Z razu pojawiło się u czwartej części bydła rozwolnie-

nie, znak, że danie siarkanu było za mocne; po kilku próbach zmniejszyłem ją do 5 grm. i przy takiej pozostałem.

Te 5 gr. pospolu z 50 gr. wody solonej rozpuszczając w wodzie do pojenia; nie nadawały one żadnego smaku poju, bo nareszcie na hektoliter wody przypadło zaledwie 20 grm.

Od blisko dwóch miesięcy, jak z moją oborą w ten sposób postępuje, nie zdarzył się już przypadek zarazy plucowej. Wiele z bydła moich poszło do rzeźni, ale u żadnego nie znalazłem już przyrosnięcia po bokach skóry nabełznowej.

W ciągu pierwszego miesiąca nie wprowadziłem do obory nowych sztuk; ale dalej pozbyłem się obawy; zakupiłem 45 chudych krów, a stan zdrowia nie do życzenia nie pozostawał.

Wszystko to nie dowodzi wprawdzie, aby siarkan żelaza był lekarstwem skutecznym na rozwiniętą już zupełnie zarazę pluc; jeżeli jednak środek ten zapobiega powstaniu choroby, wysoce go szacować należy i rolnictwo wielką wdzięczność będzie winno panu *Ture* za jego wskazanie.

Winiem tu zdać sprawę czytelnikom z niektórych prób, przedsięwziętych w tym roku. I tak, z nadesłanych różnych nasion przez różne towarzystwa rolnicze, które w miarę nadesłanej ilości uprawiałem, z roślin pastewnych, zasługuje na szczególną uwagę *sorgo* i *owis Australijski*. *Sorgo* wymaga gruntu wygnojenego oficie, chociażby sam grunt był nawet lekki, uprawa rządowa rzęd od rzędu o cali 10 — 12, roślina zaś od rośliny o cali 3 jest najwłaściwsza, żadna roślina pastewna nie daje takiej masy i tak odżywniej paszy, dala dwa ukosy; po pierwszym cieciu, które nastąpiło w połowie czerwca, drugi odrost był jeszcze silniejszy. Lubo to wykonywało się na zbyt małej przestrzeni, jednakże uprawiane *sorgo* w rzędy i zasiane zwykłym siewem rzutowym, zbyt wyraźną i dotykającą przedstawia różnicę. *Owis Australijski*, którego nasienie otrzymał przy Gazecie Rolniczej Warszawskiej, nie pozostawia nic do życzenia, jest to jedyna trawa na grunatach lekkich, gdzie inne już nie rosną; zdaniem naszym na gruncie lepszym t. j. bogatszym użyty do mieszanki, a nawet i konicy a ważną rolę może odegrać, zasiałem na gruncie średnim t. j. żytym, 3 lata temu gnojonym, umyślnie rzędzikami o cali 10, przy obchodzie zdawało się, że będzie rzadki, lecz wkrótce krzewić się zaczął, proźne miejsca zakrył i ciemnym kałiem jak ściana gęsty wzrastał i nasienie wydał, żdźbło każde dochodziło dwóch stóp wysokości, trawę tę, tak świeżą jak i wysuszoną, konie i bydło chętnie jadło.

Zebrałem nareszcie owies siany na nawozie Bikesa, nadesłany z fabryki p. *Jaroszewicza* i *Kuczyńskiego* z *Petersburga*. Winiem tu przypomnieć, że owies ten siany był dla próby z tym nawozem umyślnie na gruncie piaszczystym, sześć lat temu nawożonym i na którym w zeszłym roku był mędnym już owies. Otóż z dwóch takich męgow na które wysiano 6 ósmi, zebrałem kop 10 sноп 25 owsa dobrej wagi, owies siałem tak zwany litewski, wyrost przeszło 2 stopy wysokości, ziarno piękne, kopa daje 3/4, gar. 9, więc wypadła bez mała plon, po potrąceniu nasienia, ziarn 4, co na gruncie zupełnie plonnym być by nigdy nie mogło. Groch lubo piękny, żadnej jednak widomej nie przedstawił różnicy od tego, który był siany na tej samej roli bez nawozu. Jęczmień szedł z wiosny dziwnie pięknie, lecz ponieważ był zasiany także umyślnie na gruncie lekkim, późniżej go posucha zupełnie spaliła, lecz to już nie wina nawozu. Gryka po nawozie bardzo dobra, po zbiorze nie omisskam donieść o rezultacie, biorąc to porównawczo, nietylko umiło, ale i wagę nasienia.

Działanie nawozu Bikesa jest widoczne, lecz jak się sam przekonałem, trzeba już się najściślej trzymać instrukcji, jeśli chcemy być pewni skutku, bowiem działanie nawozu czysto chemiczne i to w tak niewielkiej ilości użytego, od postawienia go we wszystkich koniecznych warunkach zależy. Dość, aby ilości zmniejszyć, użyć wody do rozprówdzenia zimniejszej lub gorętszej, nie regularnie wymieścić, lub dać się zbożu zęgać na kupie, nareszcie nie zaraz zabronować, tak; że ziarno oschnie na wierzchu lub go deszcz optucze, a cel zupełnie chyboty i nawóz żadnego skutku nie okaże.

Donoszą z Królestwa, że pudret z fabryki pod Warszawą założonej otrzymywany, nader dzielne skutki okazał na oziminach, uszkodzonych przez zimę i wiosnę, otóż oziminy te posypane pudretem zaraz z wiosny dziwnie się zasyliły i i nabrały koloru ciemnego, który je z daleka odróżniał i zaczęły się krzewić i zbiór ich koszt pudretu sownie opłacił.

Piszę z Ameryki. Wiadomo, że zima w niektórych stanach Ameryki jest bardzo surowa, otóż rolnicy Północnych Stanów odkryli prosty a bardzo pewny środek ochraniający zasiewy pszenicy ozimej od mrozów i innych zgnubnych wpływów atmosfery w porze zimowej. Cały sposób polega na tem: razem z pszenicą siewa na zimę grykę, która do zimy na takim gruncie jak pod pszenicę się przeznacza, wyrasta do znacznej wysokości, i tym sposobem ochrania pszenicę od działania silnych suchych i mroźnych chłód dla niej zgnubnych wiatrów, śnieg daleko równiej się nagromadza, nareszcie na wiosnę gnijące łodygi zmazrzej gryki stają się dzielny i bardzo odżywnym dla pszenicy nawozem.

W Nowej Anglii wynaleziono nowy nieprzemakający cement do budowy w miejscach wilgotnych; otóż drugi Amerykanin z tego cementu wyrabia masę a z niej rury do drenowania, do masy tej dodaje grubego żwiru i żłd robi ją kapilarną. Największą zaletą tych rur jest ta, że one niepotrzebują wypalania w piecach, lecz zrobione, twarde na powietrzu, zapokane w ziemi nabierają twardości skały i stają się prawie wieczno-trwałe.

Jużesmy donosili, że w ostatnich czasach w Ameryce zwrócono baczniejszą uwagę na hodowlę bydła, że rasy Angielskie znajdują tam wielkie upowszechnienie a rassa *Durham* tak wyczerpięta z Anglii, że w roku bieżącym sami Angielcy kilkadziesiąt stadników po ogromnych cenach z Ameryki sprowadzili.

W gospodarstwach, gdzie już chów bydła na wyższą prowadzi się stopę i w wygodnych oborach zimą bydło oficie karmione stoi, wielu fermierów zauważyło, że cielęta zimą od nieodgadnionych przyczyn zaczynają słabnąć, chudnąć i nareszcie mimo wszelkich starań padają.

Odkryto teraz pewną, chociaż oryginalną ale sprawdzoną przez wielu przetrwały. Cały środek polega na tem, że skoro tylko cielęta zaczynają słabnąć, chudnąć, tracić apetyt, to ich zaraz zapędzają do owczarni i tam zostawiają jakis czas z baranami. Cielęta naprzód zaczynają z chciwością zjadać ostatki karmu roślinnego pozostawionego przez owce, przeżęte owcami wyciwami, zaczynają w oczach się poprawiać i żłd sądzą, że wyciw owiec mają jakieś silne lekarskie własności dla bydła rogatego. Być może, że to jest jedna z tajemnic ogólnego gospodarstwa natury, że ona w chemicznych swoich laboratorjach które są wszystkie zwierzęta i ludzie, przygotowuje zarazem medykamenty, że to co wydają jedne ciała zwierząt idzie na pożytek drugim, zwiaszcza tych, które są towarzyszami ich życia.

Coś podobnego jest widać zaobserwowane i u nas, i tóż uważane dotąd za przesadę, teraz może nabrać praktycznego znaczenia, chcę tu mówić o hodowaniu kozłów po stajniach; wszak utrzymują, że towarzystwo kóz, którego wyciwu tak mocne, ma być bardzo korzystne dla koni i od wielu chorób ostatnie ochrania.

Mimo ogromnych urodzajów w Ameryce i powiększającego się coraz wywozu pszenicy, ludzie nauki i gospodarze uważają, że urodzaje stosunkowo do przestrzeni uprawianej ziemi, corocznie się zmniejszają. Przypisują to najprzód samemu systemowi gospodarstwa, który tylko grabi ziemię nie jej nie dając i zubożając rzuca a bierze inne przestrzenie; — powtórę niedbalę i płytkiej uprawie, bowiem spekulanci ufn w silę produkcyjną ziemi ogromne przestrzenie ledwie podrapia czemkolwiek i tak sieją. W ogóle przy obecnym systemie gospodarstwa i Ameryka wkrótce ulegnie losowi ziemi całego starego świata, gdzie za chciwość jednych następne pokolenia zaplaca, i te siły zużyte ziemi, które umiejętnie użyte stanowią by mogły wieczny jej kapitał, pracą, nauką i kosztem cząstkowo zwracać gruntemu będą musiał.

T. S.

PRZEGLĄD PISZ CZASOWYCH.

Gazeta Warszawska (do 198):

— Korespondent z Przemyskiego. w Galicji, podaje ciekawe szczegóły co do budowy dróg w tamtych stronach. Jeszcze w r. 1840, uznano potrzebę murowanego gościńca z *Belca* do *Jarosławia*. W r. 1842, odbierano od posiadaczy dóbr i gmin deklaracje we względzie konkurencji, a nareszcie dopiero w r. 1854 rozpoczęto roboty. Różne, jak to tam bywa, wedle miejscowej manipulacji, koleje odbudowyła ta budowa. Od r. 1854 do 1858 pracowano tak dzielnie, bez względu na drogi zle i sloty, że padło w jednym tygodniu 21 koni. Wybudowano też 8 mil gościńca. Nagle zatrzymano robotę i zostało po dziś dzień niedokończonych wszystkiego 1 1/4 mili, w miejscu właśnie na polu przepaściem. Zatrzymano zaś roboty z tego wychodzą stowiska, że trzeba czekać na organizację gmin. Mimo to, droga ta ciągle kosztuje, bo przez ostatnie trzy lata kommisji i sprawdzeń było bez liku. Dodajmy, że choć droga nie skończona, jest 3-ch wegmajstrów, 10 drogowych i 6 rogatki, między którymi najpocieszniejsza. W Zapółowie, bo stoi właśnie, jakby na urągowski, na samej granicy bezdennej błota, ale za to kosztuje po 8 centów od konia. Omijamy różne inne zabawy szczegóły, jakie podaje korespondent; i tak np. pod nosem jest mnóstwo żwiru, żłatwym dowozem, ale brać go niewolno, bo miejsce i żwir są w Przemyskim, a gościć należy do *Żółkiewskiego* obwodu i t. d. — A przecież gościć ten, jako komunikacja z Królestwa Polskiego, bardzo jest ważny i nie małe może zająć stanowisko handlowe. W tym niedokończonym stanie dale tylko powód podróży z Królestwa do słusznego śmiechu i narzekania, bo oni tam mają doskonałe gościńce i myta nie placą. Lecz to nie jeszcze: najciekawszy jest sens moralny. Jeden z początkowych urzędników tamtej okolicy mnożę w tej mierze robił podania, a między innymi widząc, że wszystko daremne, radził się jednego wyższego, sobie przyjaznego urzędnika, co ma robić z tym faktem. Dostał taką klasyczną odpowiedź, którą dajemy doświadczone, bez komentarza: „Wszystkie pańskie podania odesłała dyrekcja do namiestnictwa i ze swęj strony wykazała potrzebę ukończenia tej drogi; ale to do niego nie doprowadzi. Podobne korespondencje są dziś bez celu. Utnij pan natomiast kilka dobrze zjadliwych artykułów do gazet, to będzie skutkowało prędko i dobrze.“

— Pisz z Galicji: Miasteczko Muszyna, w obwodzie sądeckim, posiada już czytelną niedzielą. Dawno już obywatela tamtejsi pragnęli ją mieć, ale piękna ta myśl, dla niedostatecznych środków materialnych, nie mogła wejść w życie. Za współudziałem kilku zacnych obywateli udało się nareszcie ją ukończyć: od 1-go czerwca r. b. istnieje więc w Muszynie czytelnia, która jest co niedzielą i świętą otwartą. Wstęp do niej jest każdemu obywatelowi, czy to z miasta, czy ze wsi, dozwolony. Dzisiejszy zasób czytelnia składa się z 20-tu książek i 3-ch czasopism polskich. Niektóre z nich ofiarowali do czytelnia zaci dobroczyńcy, inne sami członkowie zapisali. Co niedzielą i świętą, gdy się obywatele do czytelnia zbiorą, wtedy czyta jeden z sekretarzy najprzód dzienniki a mianowicie wiadomości bieżące, a potem dzieła historyczne. Szczupły jest dotąd zasób książek, mieści jednak po większej części pożyteczne i dobrym duchem tchnące dzieła. Wypożycza się też książki do domu. Najchętniej wszyscy czytają dzieła historyczne. — Korespondent dalej donosi, że dyrekcja Cisowej kolei żelaznej w Węgrzech, zamierza przedsięwziąć przedwstępne prace wykucia kolei żelaznej, mającej łączyć Koszyce z Tarnowem. Kolej ta dotknie w powiecie Krynickim osady *Łelachów*, *Muszynę*, *Milek*, *Andrzejówkę* i inne, i już o tem władza zawiadomiła właściwe gminy, zywając je do ochoczej pracy, za nagrodą.

— Jak zagranicę, choćby nawet najzamożniejszą firmę fabryczną, pojmując konkurencję i starając się o rozszerzenie klienteli, dowodem świeżym jest wysłanie na Ukrainę i do gubernij przyległych dwóch inżynierów, przez fabrykę narzędzi i machin rolniczych Anglików *Ransoma* i *Simsa*. Inżynierowie ci i mechanicy mają się naocześnie przekonać o potrzebach miejscowego rolnictwa, o jego wymaganiach i żądaniach obywateli, aby w zastosowaniu się do nich poprawić i dopasować odpowiednio narzędzia rolnicze. Obecnie już na próbę przywieźli ze sobą plugi zagłębiające się na 10 cali, a skibę na 16 do 18 cali szeroko biorące; kosztują od 35 do 40 rs. Inżynierowie ci mają także zbadać miejscowość dogodną do założenia fabryki narzędzi i machin rolniczych, jako filii domu *Ransoma* i *Simsa*. Dotychczas znajdują się tam tylko w następujących miejscach fabryki: w *Odessie*, *Fendrichu*, i *Kowalewskim* w *Krzemieńcu*, w *Białej-Cerkwi*, *Mentzlu*, w *Borowie*, w *Podolskiej gubernii*, których wyroby nie wystarczają na potrzeby miejscowe, jak o tem świadczy wielka ilość machin rolniczych sprowadzanych tam z zagranicy.

— Znałe są w dziejach losy udułanego niedys Księstwa *Siewierskiego*, znane ruiny zamku, rezydencji znakomych książąt *Siewierza* a zarazem biskupów *krakowskich*, w których dziś puszczyki i sowy rezydują. Trudno je dziś zwiedzić do dawnego świetnego stanu, ale utrzymać to co istnieje jest w istocie zaletą, a często nawet cnotą. Parafanie *Siewierza* muszą oddać tę zaletę gorliwości, nie od dziś dopiero objawioną, z jaką ks. *Nieciąg*, kanonik i proboszcz miejscowy, nie zaniebując niczego do utrzymania w porządku oddanego mu pieczy kościoła, Restaurację dzisiaj prowadzone fundusami z dobrowolnych ofiar, dopelniającami tylko lożone przez siebie z osobistym staraniem, wymownie świadczą o tej gorliwości. Już zewnątrz kościół dosyć znamienity strukturą, przywdział barwę świeżości, a wewnątrz pilnie restaurowane, zapowiada zupełne odnowienie. Parafanie, wdzięczni i umiejąc uwzględnić starania swego pasterza, z przyjemnością dają świadectwo prawdzie i dziękują mu ogółu.

— W dniu 12 b. m., odbyło się w Poznaniu uroczyste poświęcenie figury św. *Jana Nepomucena* na starym rynku, w tych dniach gustownie odnowioną. Pomnik ten postawiony był w r. 1728, ale dla materiału kruchej, od czasu do czasu potrzebuje odświeżenia. Po niesporach gdzie w obszernym kościele farnym nadzwyczaj licznie zebrała się publiczność pobożna, udano się w procesji na rynek, gdzie obrzęd spełniono. Po powrocie do świątyni i odpiewaniu pieśni nabożnych, uroczystość się zakończyła.

— Z Żerkowa dochodzi bardzo smutna wiadomość. Żerkowo, w powiecie *Wrzesińskim*, w W. Ks. *Poznańskim*, jeży w gruzach. Ledwie rok minął, a dwa razy pożar

nawedził Żerków. Teraźniejszy pożar połowę miasta zamienił w gruz i pozwał mieszkańców przytułku i do-
bytku; setki rodzin zostały na raz bez schronienia i bez
sposobu do życia. Ogień wybuchł w nocy z d. 13 na 14
sierpnia, w stodole tuż pod miastem. Plomienie pędziły
wprost na miasto i zajęły obie polacie, aż do rynku, wraz
z kościołem katolickim św. Mikołaja, a stąd przeniosły się
na uboższą część miasta i trą w perzynę zamenity. Ra-
tunek był niedostateczny i brak wody. Osmdziesiąt domów
mieszkalnych, kościół katolicki, synagoga i wiele stodoł,
a między temi nowo zbudowane, wraz ze żniwem poszło
z dymem. Część miasta około poczty ocalono. Mówią, że
ogień został podłożony.

W dniu 17 b. m., o godz. 9-jej rano, odbyć się miał
obrzęd poświęcenia kaplicy pod mogiłą Kościuszki w Kra-
kowie, wystawionej nowo w miejsce zniszczonej dawniej-
szej kaplicy z powodu budowy fortyfikacji u tejże mogiły.

W dniu 10 b. m. wieczorem, przybył do Krakowa
j. c. w. arcyksiążę Leopold, generał dyrektora inżynierji,
w celu zwiedzania robót fortyfikacyjnych, otaczających to
miasto.

Program gimnazjum św. Marii Magdaleny w Pozna-
niu na rok szkolny 1860/61, między innemi zawiera znako-
mitą rozprawę naukową o gimnazjum p. Przyborskiego,
p. t. „Vetusissima adjectivorum linguae polonae
declinatio monumentis ineditis illustrata.“

W Poznaniu wyszli temi dniami „Rocznik Towa-
rzystwa Łowickiego“, w którym z gruntownością poważ-
niejszego przedmiotu godną traktowaną jest sztuka szczywa-
nia chartami.

Żłomek nasz Wróblewski, w Kopenhadze zamieszkały,
wydaje od dwóch lat Rocznik handlu księgarskiego w Danji,
Norwegji i Szwecji, p. t. „Adressebog for den danske,
norske, og svenske Boghandel.“

Gazeta Polska.

Spodziewaliśmy się, iż wcale niebudujący spór o re-
cenzję dzieła p. Jakubowskiego wszczęty w G. P. ustanie
choćby z łaski kanikula. Rzecz się jednak ma inaczej;
czytamy właśnie obszerną odpowiedź p. Akielewiczowi już
przez samego autora Zasady gospodarstwa społecznego po-
pisana. Na Wołyniu prócz wielu innych ciekawych rzeczy,
jest jeszcze i ta: że sprawy literackie całe innym trybem
tam się toczą niż w innych powiatach kuli ziemskiej. Kie-
dy w roku przeszłym korespondent nasz z Kijowa kate-
gorycznie wypisał szereg omyłek w tłumaczeniu Nestora p.
Kotkowskiego, odpowiedziano mu zadaniem fałsu na no-
cy grzechywnych listów, dziękujących za ofiarowanie przez
tłomacza znanym pisarcom egzemplarzy tej książki! Dziś
na faktyczny rozbiór dzieła ekonomicznego odpowiada ją re-
cenzentowi zarzutami, że nie a nie nierozumie sprawy.

Skądże ta osobliwa pewność? My wiemy dostatecznie, iż
p. Akielewicz pracuje nad ekonomją polityczną nie tylko do
własnego użytku, lecz tłumaczy i na użytek literatury rze-
czywiście znakomitą pracę Smitha, co powinno wyrownić
wielkość przerobienia Vilama i niedawac powodu do
zbytniego wynoszenia się w rzeczywistocie literackiej.

Co do szczegółowych zarzutów robionych recenzentowi
przez p. Jakubowskiego, rozumiemy całą ich doniosłość,
gdy tylko parę z nich rozważymy. P. Jakubowski utrzy-
muje, że recenzent na traf wyrwał z Baudrillarta zdanie,
iż człowiek jest jedynym źródłem bogactwa, i t. m. wojuje.
Jako żywo! Od czasu Hufelunda wszyscy lepsi ekonomisci
są tego zdania. P. Jakubowski wcale nie trafnie zbija to
twierdzenie gęstymi cytata z Roschera: Roscher bowiem,
na równi z innymi, jest tego samego zdania co recenzent.

Na samym wstępie jego dzieła czytamy: „Bogactwem na-
zywamy to wszystko, co jest uznanem za użyteczne do
zaspokojenia prawdziwych potrzeb człowieka. W t. m. zna-
czeniu można mówić: że chociaż człowiek niezdolny stworzyć
ani zniweczyć istoty rzeczy (materji), chociaż i kształt ich
częściowo tylko od jego pracy zależy, jednak duch jego, wy-
obrażenie o celu i środkach nadaje im własność bogactwa.“

Roschina wtedy istniała od wieków; ale bogactwem stała się
dopiero wtedy, gdy poznano jej użyteczność“ i t. d. Drugi
zarzut jest nierównie ciekawszy, a mianowicie: że recen-
zent „rzemieślników i przedsiębiorców ogłasza z uczciwo-
ści i sumienia, wyobraził i miłości, czyli zamienia ich w po-
twory i zwierzęta“. Możemy zapewnić jak za siebie sa-
mych, że p. Akielewicz daleki jest bardzo od wyobrażeń
plantatorów, stawiających Negra na równi z motyką!

Różnica zaś, jaką czyni między prawnikiem i adwokatem,
a rzemieślnikiem, jest ta, każdemu niezamglonemu namie-
tnością umysłowi dostępna prawda: że rzemieślnik każda
sobie poręczona robotę materialną (oranie, przędzenie i t. p.)
może przyjąć bez rachunku sumienia; przeciwnie prawnik
każdej sprawy przyjąć nie powinien. Jeżeli robotnik zada-
nia sobie pracę wykonać jak należy, to już jest sumienny;
lecz gdyby prawnik najlepiej i najumiętniej bronił podłej
sprawy, zawsze będzie niesumiennym. Po za temi warun-
kami obaj równie są ludźmi, obowiązani do ulegania tym-
że samym prawom moralnym. i recenzent nie nad to więcej
niepowiedział. Płacenie za ziemię parobkami (*) podług
projektu p. Jakubowskiego, recenzent najsluszniej, jakemy
już mówili, uznał niesprawiedliwym. P. Jakubowski utrzy-
muje, że i cel i środki tego projektu są dobre, „a najwię-
kszym wrogiem dobrego jest lepszé“. My powiadamy, że
największym wrogiem Arymana jest Oromazd, — i gdybyśmy
do projektu p. Jakubowskiego przywiązali jakakolwiek
praktyczną wagę, poświęcilibyśmy mu osobny artykuł, lecz
nie widzimy tego potrzeby. Uważamy wreszcie za potrzebne
dodać, iż terminologia p. Jakubowskiego, jak słusznie za-
uważył recenzent, jest nieszczyśliwa i darennie autor występuje
w jej obronę. W liczbie kilkuset przykładów z najlepszych
pisarzy pod słowami: Napródzić, Płod, Płodny, Płodzić,
Płodziciel, Spłodok, Spłodzić, Spłodziciel, Wypłodzić, niema
w Linde ani jednego znaczenia, mającego analogię z t. m.,
jakie obecnie źródłowoświadał p. Jakubowski. Inaczej
też być nie mogło. Słowo *plodzić* w ścisłym znaczeniu
jest: wydawać z siebie potomstwo lub jego wszszętkie;
przenosić możemy powiedzieć, że jaskółka jest *plodem* jaskółki,
koncept jakiś *plodem* dowcipu, lecz widoczna, iż tu zna-
czenie jest w tej samej sferze, i bynajmniej nieupoważnia do
m. wienia, że *człowiek plodzi albo wyplodzi z masty, papier*
i t. p. jak to chce mieć p. J. Autora wprowadziło w błąd i
utrzymuje w nim rozległe znaczenie wyrazu *plod* w języ-
ku rosyjskim; lecz co gdzie indziej dobrze, to dla nas może
być niedziwem.

KOESPONDENCJA KURJERA WILEŃSKIEGO.

Wiedeń, d. 20 sierpnia 1861 r.

Sprawy, które głównie Austrję obchodzą — węgierska
i kroacka, miasto rozwiązania coraz bardziej się wiktają.
Co do pierwszej, ministerjum postanowiło sejm pesztabski
rozwiązać, co do drugiej, przeważa w kołach rządowych
opinia, że Kroaci przyjdą powoli do tego przekonania,
iż całe ich zbawienie zależy od niemieckiego Reichsrathu.

(*) Język nasz szlachetny w samym sposobie użycia wyrazów nie-
cierpi porównania ludzi z narzędziami; mówimy zrobiony sie-
kiera, zrobiony przęt człowieka, i dla tego to pod-
kreślił wyraz parobkami, użyty niezgodnie z duchem języka.

Czy się w t. m. niemyła, skutek w krótkim czasie pokaże.
Nie wdając się w szczegółowy rozbiór kwestji, można
smiało powiedzieć w ogólności, że Austrja jest na złej
drodze. Pod zastoną pozornie liberalnych instytucji, za-
jakie uważa iżbę niższą i wyższą w Wiedniu, i za po-
mocą partji centralistycznej, rekrutowanej z malych pro-
wincji niemieckich, ministerjum niemieckie nie zważa
ani na głos reprezentantów z Czech, Galicji, ani na wo-
tum negacyjne, bardzo zrozumiałe Wenecji, Istriji, włos-
kiego Tyrolu, które to kraje na wezwanie z ministerjum
niemieckiego, by przysłały deputatów do rady państwa
odpowiedziały wyrazem wiele znaczącem *Nessuno*, — ani na
uchwały sejmów: węgierskiego i kroackiego, które repre-
zentują połowę monarchji; — i nieprzekazanie swych dawnych,
tradycyjnych planów germanizacji, którą chce wszystkie
narodowości uszczęśliwić, choć się one temu najsluszniej
sprzeciwiają. Łatwo przewidzieć, że przy rozbudowie
w całej Europie życia narodowem, nie podobna temu pra-
dowi się a la longue przeciwować, i że rząd, który mniejszości
niemieckiej chce ubezpieczyć nad innemi szepami suprema-
cie, ostatecznie za to zasłepienie ciężko odpokutuje.
W Węgrzech szczególnie pojmują doskonale doniosłość
tych biurokratycznych dążeń niemieckich, i czekają
najspokojniej rozwiązania sejmu. Tak listy prywatne, jak
i przyjeżdżające z tamtych stron osoby potwierdzają, iż
w Węgrzech panuje przekonanie, że w skutek nastąpić
mających środków represyjnych w krótkim czasie
porozumienie, i zgoda między mieszkańcami (różnych na-
rodowości) królestwa św. Szczepana *utrwalać* zostanie.

Można tedy, nie rozpiskując się długo, w kilku wy-
razach objąć stan polityczny i finansowy Austrji. System
w gruncie rzeczy, nie zmienił, forma nowa służy do
pokrycia dawnych politycznych błędów, narodowości nie-
zadowolnione. Mniejszość niemiecka starająca się wy-
silić przewagę większość, złożoną z elementów anti-
germańskich; finanse w stanie najgorszym; potrzeby pań-
stwa w czasie pokoju nawet, ledwie z dnia na dzień po-
krywane, a mimo to, ministerjum niemieckie na wszystkie
przedstawienia autonomiczne głuche, chociaż na żadne
przymierze zewnętrzne liczyć nie może.

Nigdzie fatalizm w przeznaczeniach ludów tak ważnej
nie grał roli, jak w t. m. niemyśle położeniu Austrji.
W organach niemiecko-austryjskich z upodobaniem wiel-
kiem odwołują się do historii, i wśród uznania niebezpie-
czeństwa t. m. niemyśli, pokazują palcami na t. m. lub
ową krizis, którą Austrja zwyciężko przeżyła. Być
może, że się rzeczy jakiś czas dłuższy w duchu centra-
lizacji opartej na sile, utrzymują, ale, jeśli się to przypuści
z jednej strony, wolno też z drugiej strony zrobić uwagę,
że fakta, które były, w historii się nie powtarzają, a naj-
mnieżej tam, gdzie są przeciwne prawom. Dotąd bowiem
Austrja przeżywała tylko burze polityczne, co się tyczy
zaś potrzeb wewnętrznych, o które tak silnie i jedno-
głośnie części składowe się upominają, jest to kwestja inna
jak wszystkie poprzednie, ale daleko ważniejsza, bo bez-
pośrednio istnienia monarchji austrjackiej dotycząca.

W ostatnich czasach widocznie jest, że oczy Austrji
zwrócone ku Anglii. Pobyt arcyksięcia Maksymiljana
w Southampton, jego przemowa etc., stanowią rubrykę
ulubioną dzienników urzędowych. Rozumie się, że o nie-
obecności lordów Palmerston i Granville przy bankiecie nie
wspominają. Na Francję zaś, choć cichaczem, ale przy każ-
dej sposobności, organa półrządowe miotają pociski. Dzien-
nik ministerjalny „Donau-Zeitung“ ma to niewdzięczne za-
danie, że musi zbijać nieprzyjemne zdania prasy zagranicz-
nej, a podnosi głosy, które się tu i ówdzie przychylnie
dla Austrji wyrażają. W ostatnim numerze organ ten
w artykule wstępnym, z powodu urodzin cesarskich, po-
wiada w mistycznym tonie, że tak jak założył dynastji
Rudolf Habsburgski wszędzie przez wytrwałosc zwyciężył,
tak zdaje się przeznaczenie chciało, by następca jego
wszędzie szedł naprzód, gdzie idzie o utrzymanie sprawie-
dliwości; powiada dalej, że kiedy *teraz* grozi Europie prawo
gwałtu (Faustrecht) wnukowi *dostojnej rodziny bohaterkiej*
wypadnie się *naprzód* w sprawie pokoju Boskiego i być
rycerzem poświęcenia.

Zaraz potem następuje wyciąg z „Army and Navy
Gazette“ w którym autor dowodzi, że dla Austrji i Niemiec,
utrzymanie Wenecji jest konieczne potrzebne, a to głów-
nie ze stanowiska wojskowego.

Przeciw temu niema co do powiedzenia. Gazeta spe-
cjalna, wojskowa, nie wdaje się w polityczne rozprawy,
trzyma się swego stanowiska fachowego, wolno jej mieć
to lub inne zdanie. Ale kiedy *wiadomo*, że autor artykułu
nie poprzestął na tej publikacji i drugi raz wydrukował
go w osobnej broszurce, i dał swoje nazwisko, (Bonamy
Price), co w Anglii jest wcale *niezwyczajne* a oprócz tego,
choć nie polityk, ko końcowi dodał rozdział kompleujący,
w którym *stawi dowód*, że i że *względem politycznym*, Au-
strja powinna nie wydawać z rąk Wenecji, wtedy nasuwa
się myśl czy kogo w Anglii mogło interesować, jakie za-
danie polityczne w kwestji *tej wagi*, ma człowiek wojskowy
prywatny? Jeśli by ta rzecz zainteresowała publiczność
na serio, jeśli by opinia przyswoiła sobie ideę autora, to
tyle sposobów łatwo znaleźć w Anglii jak nigdzie, by rzecz
należycie rozwinąć. Jest bowiem parlament, są meetingi,
są dzienniki, które w łącznej ilości w 500 tysiącach egzem-
plarzy codziennie rozchodzą, to mogłyby jak podczas wojny
włoskiej, tej sprawie dać rozgłos jak najobszerszejszy.

Głębokość zdania pisarza najlepiej się objdła, w tym us-
tępie: „w Wenecji jest Włochów 2, a Austrja ma 36 milio-
nów mieszkańców, ergo mniejszość musi się stosować do
większości. Powiadają, że Włochy niecierpią Austrjaków.
No, mówi pisarz, coż to ich obchodzi? Oni mają prawo
posiadania Wenecji, i na t. m. doś.“ Na zarzut, że osta-
tecznie Włochy zechcą siłą swoich pobratymców uwolnić,
odpowiada p. Price: „Włochów samych Austrja pobije, a
jeśli by Francja przyszła na pomoc, to całe Niemcy przyjdą
Austrji w pomoc etc.“ Tę silę są argumenta, któremi
polityk angielski walczy w sprawie Austrji-weneckiej.

Pierwszy lepszy niemiecki rzemieślnik, lubiący politykę
zarówno, jak piwiarstwo, w tym przybytku inspiracji wy-
strzelił, zdobyłszy na takie zestawienie patryotycznych-au-
stryjskich aphoryzmów. A jednak w braku lepszych i
rozumniejszych głosów, „Donau-Zeitung“ pół gazety
w wyciągi tej doniosłości poświęca. Równocześnie w artykule
zagmatwanym co do stylu, ale złośliwym (a raczej, gdzie
złość bezsilna się przebija), co do rzeczy, występuje prze-
ciw „Journal de St. Petersburg“ z dnia 30 lipca (11
sierpnia), rozwodzającemu się nad następstwami prawdo-
podobnem, w skutek adresu sejmu węgierskiego. Po-
wiada o t. m. politycznym sprawozdaniu, że jak zimny fizjo-
log skutki elektryczności bada, aplikując ją do martwego
ciała, tak tu są zastosowane teorie do życia praktycznego,
bezwzględnie; widac niechęć urzędowego organu, ale niema
politycznej myśli w całym artykule.

W Niemczech ruch associacji wszędzie się wzmacnia; ale
jak to jest zgodne z temperamentem Niemców, wszystko
obracowane na długi przeciąg czasu, w którym dopiero
powoli może jakie się okazać skutki. Od jubileusza Schille-
rowskiego ciagle odbywają się to zgromadzenia rolnicze,
to naukowe, to jubileusz uniwersyteckie, to nakoniec
zgromadzenie „Turnerów“ w Berlinie, na które wysła-
nicy ze wszystkich stowarzyszeń gimnastycznych (Turn-
vereine) niemieckich przybyli. Tutejsi turnery, którzy
powrócili stamtąd, niemogą dość wychwalić przyjęcia,
jakiego doznali, i jednomyślnością jaką znaleźli u wszy-
stkich członków różnych krajów i kraików, a która się
koncentruje w myśli: *zjednoczenia Niemiec*. Dziwić się
istotnie potrzeba, jak najpoważniejsi ludzie wierzą w ideę
wielką, a razem w możność zrealizowania jej środkami
maluczkimi.

Z Norwegji przyszło do tutejszego uniwersytetu za-
proszenie, do przesłania delegatów do Chrystjanji na dzień
2 września 1861 r., na jubileusz pięćsetletniej rocznicy
akademickiej.

Tutejsi drukarze wielkie przygotowania już teraz
robią na rok następny do wystąpienia z okazalnością, i
uczczenia rocznicy 400-letniej istnienia sztuki drukarskiej
w Wiedniu. Pierwszy drukarz był tu w roku 1462, Ulrich
Haau, który pokłóciwszy się za jakiś wydrukowany paszkwil,
z burmistrzem Holzerem, pociął (wezwał) przez Papieża Piusa II do Rzymu i tam drukował „Medi-
tationes Cardinali Torquemada“, pierwszą książkę druko-
waną we Włoszech, a potem i więcej innych. Cesarz
Fryderyk IV, będąc w Rzymie odznaczył Haaua t. m., że
dał drukarzom przywilej, który ich postawił na równi
ze szlachtą i stanem uczonych i dał im prawo noszenia
szpady. Tę wiadomość podaje najstarszy kronikarz wie-
deński Aeneas Silvius.

Z analogii wypada mi wspomnieć o uchwalę rady gmin-
nej, która postanowiła kreować posadę kronikarza miasta
Wiednia z placą roczną 1200 guldénów. Jest to najpew-
niejszy sposób przechowania ważniejszych dat, i dostar-
czenia historykom najprawdziwszych źródeł minionych
czasów.

W czeskiej Lipie (Böhmisches Leippa), znaleziono na
cmentarzu pod gruzami kościoła od kilkuset lat zawalone-
go św. Piotra i Pawła, pieczęć mosiężną, na której znaj-
dowały się wyryte pieczęć i napis. Sławy archeolog
Ferdynand Mikowec, wytłomaczył znaczenie tej starożytno-
ści. Powiada, że jest to pieczęć z XIV wieku i że napis
opiewa: „Sigilli Rudergeri Judaei.“ Pieczęć oddano na
wystawę, która temi dniami w Pradze będzie otwartą i
będzie prawdopodobnie jedną z najciekawszych, bo wszyscy
wiele panowie, pralaci, klasztory, prywatni etc. etc.,
przyszedli zasilać ekspozycję swemi skarbami starożytnymi.

W Frankfurcie, mieście przeważnie żydowsko-kupieckim,
dla dawnych drogiach pamiątek niema wielkiej predylekcji
jak się z tego pokazuje. Na domu jednym (grosser Hirsch-
graben), czytać można wprawdzie napis: „W tym domu r.
1749, 28 sierpnia, urodził się Jan Wolfgang Goethe“ ale tak
jest zdezolowany, że właściciel chce go zważyć i dla spe-
kulacji dom nowy wybudować. Powiadają, że kilka ma-
łych państw udawało się z przedstawieniami do Frank-
furtu, ale skutek dotąd niepewny.

Z postanowienia cesarza, professor Kantz wyda-
je „Monumenta byzantyjskie Serbji, rysowane starannie, i
nakładane w drukarni cesarskiej, która ma sławę euro-
pejską. Mieści w sobie to dzieło pomniki nieznane dotąd,
staro-serbskiego cesarstwa.

Drukarnia cesarska posiada (typy) czcionki wszy-
stkich prawie narzecz świata. Professor dok. Jürg
postanowił drukować tam bajki i powiastki kalmyckie
w narzecz kalmyckim. Specjalny a może jedyny w po-
szukiwaniach tego rodzaju, Benpey w swém Panschatan-
do dowiódł, że największą część powieści, których genesis
nieznana, pochodzi z Indjów, i że stamtąd różnemi drogami
przeszła do Europy, że szczególnie Mongolj podczas dlu-
giego panowania nad Słowianami, je propagowała.

Ciekawem i nauczającym tedy jest dojść do samego
źródła mongolskiego; Professor Jürg posiada arcy-rzadki
manuskrypt kalmycki, zawierający zbiór takich starych

powiastek, i chce go na próbę drukować, a potem za po-
mocą akademji umiejętności główne dzieło indyjskie,
na którym się opierają mongolskie powiastki,
wydać wraz z słownikiem i tłumaczeniem. Narzecz kal-
muckie tylko dialektycznie różni się od mongolskiego.
Przechodząc do niemieckich powieści, warto wspomnieć
o Kürnbergera „Novellen“ które się okazały w Monachju um
Autor znany przez powieść „der America müder“, która
w swym czasie zainteresowała mocno świat dla tego, że
za przedmiot wzięł podróż nieszczęśliwego Lenau, który
w oblężeniu umarł i któremu sympatja towarzyszyła do
grobu. Niemniej też charakterystycznych i żywo przed-
stawionych więcej zostawił powieści; najlepszą jest „der
Dichter des Don Juan“. Kürnberger t. m. się odznacza
w swych fantastycznych nawet opowiadaniach, że je o-
snuwa na tle *znanych* charakterów i osobistości, więc
zawsze obraz jest żywym i naturalnym. Drudzy znowu
wierutny fałsz za prawdę chcą wydawać. Tego dowiódł
Steinmann, który ogłosił wydawnictwo listów Heinkego
z jego spuścizny.

Rodzą historji Henryka Ruckerta „Deutsche Geschich-
te“ w nowem obrobieniu, i nakładzie jasno i treściwie
napisana, ale na fałszywej spoczywa głównej myśli; zdaje
mu się i dowodzi, że Włochy jeśli będą nawet całkiem
złączone, to muszą zawsze być nieprzyjaciółmi Austrji i
Niemiec.

Polityczna broszura Niemców bardzo intrygująca: „Der
Herzog von Gotha und sein Volk“, w krótkim czasie do-
czekała się 4-ech nakładów i spodziewać się, że się na t. m.
nie skończy, partja liberalnych fantastów w Niemczech
bardzo silna i ci nie mogą się dość nacieszyć popularnością,
która trzeba przypisać, jest dobrze obrachowaną, bo jest
na czasie.

Członkowie sejm węgierskiego postanowili dedykować
album swemu ulubionemu Deakowi, w którym umieszczone
mają być portrety wszystkich deputowanych izby niższej.
Sama zewnętrzna ozdoba ma kosztować kilka tysięcy gul-
dénów.

Dyrekcja teatru Opawskiego ma się udać z operą do
Krakowa, bo dostała komissję do eksploatacji. Zakonę
polityczną nowina pociesza, która po raz tysięczny dowo-
dzi, jak Francuzi, gdzie idzie o zagranicę, nie starają się
o dobre informacje. Z korespondencji Hava, przesła wiado-
mość do wszystkich dzienników francuzkich taka:
posłowie z Galicji będąc terroryzowani przez centralistów
niemieckich, zamyslała opuścić radę państwa, ze swém
dowódcą Giskrą. Co to za cios dla Austrji! kiedy kraj
przeszło 6 milionów wykrętnie się reprezentacji państw-
wój. Posłowie ci nie opuszczają rady, Giskra do nich
nie należy. Galicja niema 6 milionów mieszkańców, tyle
tylko błędów, reszta prawdziwa.

Ryga, 10 sierpnia.

Ruch na giełdzie mamy niezbyt ożywiony. Pienięż pła-
cono po rs. 104, 100 i 96; w ostatnich dniach cena pod-
skoczyła do 106 i sprzedający okazują się niezbyt skłonny-
mi do ustępstw. Zyto 115 f. kupiono po rs. 94; polskie
zaś 117, 118 f. sprzedawano po 99 r. i dotąd jest do zby-
cia. Sprzedający owies żądają za 75-funtowy po rs. 78.
Za jęczmień 95 f. żądano po 87 r.; kupiono część znaczną
po rs. 84 kop. 50. Siemię lńiane ciągle kupują; przed
tygodniem płacono stosownie do gatunku od r. 6 do 6 kop.
75; obecnie dają najwyżej po r. 6 kop. 25. Olej konopny
jest do zbycia po r. 48. Len kupowano po r. 45 i na
ochocie nabywania nieśchodzi.

CENY TARGOWE W WILNIE.

od dnia 14 do 17 sierpnia.
Żyto beczka 15 rub., pszenicy beczka 24 rub.; jęczmienia beczka
11 rub., owsa beczka 9 rub. 50 kop., grochu beczka 16 rub., gryki 10
rub., siana pud 45, słomy pud 25 kop., kartofli beczka 6 rub., masła
pud 8 rub. 50 kop.

КАЗЕННЫЕ ОБЪЯВЛЕНИЯ.

1. Виленская дирекция училищ, имея свидѣ-
ніе, что нѣкоторые изъ учениковъ, подвѣдом-
ственныхъ ей училищъ, равно какъ и пріѣзжихъ изъ
другихъ учебныхъ заведеній, ходятъ по улицамъ
въ неоформенномъ платьѣ, разстегнутые, въ бѣ-
лыхъ фуражкахъ, съ хлыстиками и палками въ
рукахъ, находитъ нужнымъ напомнить всѣмъ у-
ченикамъ, что ношеніе неоформенной одежды и
ходженіе съ палками строго воспрещаются учи-
лищными правилами, учениковъ же другихъ
учебныхъ заведеній, проживающихъ въ г. Виль-
нѣ, проситъ немедленно явиться въ сію дирекцію
для предьявленія билетовъ, выданныхъ имъ отъ
своихъ начальствъ; въ случаѣ же неявки послѣ
сего вызова, они высланы будутъ посредствомъ
мѣстной полиціи въ заведенія, къ которымъ
принадлежатъ. Г. Вильно. 17 августа 1861 г.
Исправ. долж. Виленскаго директора
А. Кандидовъ. (565)

ОГЛОШЕНІЯ ПРІВАТНЕ.

1. Dyrekcja szkół Wileńskich, powiadawszy
wiadomość, że niektórzy uczniowie należący do
jej zarządu, jak również i innych zakładów na-
ukowych, chodzą po ulicach w stroju cywilnym,
rozszpileni, w białych czapkach, z pejsami lub
palkami w rękę, znajduje koniecznym przypomnieć
uczniom, że noszenie każdego innego stroju prócz
uniformu prawem przepisane i chodzenie z pal-
kami, zabrania się srogo przepisami szkolnymi;
uczniów zaś z innych zakładów naukowych a mie-
szkających w Wilnie, uprasza o niezwłoczne sta-
wienie się w teje dyrekcji dla wizowania swych
biletów danych im przez władze szkolne; w razie
niestawienia się którego z nich po niniejszem ogło-
szeniu, będą wysyłani za pośrednictwem miejsco-
wej policji do zakładów, do jakich należą. Wilno,
17 sierpnia 1861 r.
Peł. ob. Wileńskiego dyrektora A. Kandidow. (565)

ОГЛОШЕНІЯ ПРІВАТНЕ.

Niżej podpisani mamy honor donieść szanownej
publiczności, że założyliśmy w Dynaburgu

СКЛАД МАТЕРІАЛІВ АПТЕЧНИХЪ І ФАРБ

pod firmą:

S. WISZWIANSKIEGO I SPÓŁKI.

Będąc w bezpośrednich stosunkach z najslyn-
niejszymi domami handlowymi zagranicą, bę-
dzimy w stanie przeciw wszelkiej konkurencji
udzielić kupującym najkorzystniejsze warunki.

Dostarczamy też dla urządzających apteki, wszy-
stkie ku temu potrzebne sprzęty za ceny bardzo
dogodne.

Uprasza my zaszczyścić nas swém zaufaniem, a
bezzastanną naszą usilnością spodziewamy się na
takowe zasłużyć.

S. Wiszwiański, A. Lebensohn. 1. (560)

ВИЛЕНСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

Приглашамъ въ Вильно съ 14-го по 17-го Августа.
ГОСТИНИЦА НИШКОВСКІЙ. Пом. Наборовскій. Балинскій.
А. Кубицкій. Спикотскій. Гр. С. Потонскій. Д-ръ Домановскій.
Пор. Станевичъ. генер. Корниловъ. шт. кап. Клецьковскій.

Въ ранахъ домахъ:
В. д. Миллера: полков. генер. штаб. К. Витковскій. ср. со-
в. В. Максеевъ. — В. д. Попова: Виленск. уезд. пред. двор. М. Ту-
кало. — В. д. Пузыни: пом. П. Залескій. Т. Шинко. тит. со-
в. П. Гейлертъ. А. Помянскій: — В. д. Важиновскій: пом. В. Гор-
новскій. — В. д. Красновскій: отст. май. А. Мокрецьскій. —
П. И. Ионовскій. П. Мисевичъ: — В. д. Монтишаль: пом. А. Мон-
тишаль. — В. д. Родкевичъ: от. со-в. А. Туналовъ. — В. д. по-до-
миниканскомъ: пом. А. Букаты. — В. д. Добосонъ: над. со-в. Бер-
транъ. — В. д. Добродышности: унтер. Поневъ. гим. С. Цыган-
скій. — В. д. Свенцицкаго: пом. А. Лаппа.

Выѣхали изъ Вильно съ 14-го по 17-го Августа.
Пом. Баронъ Корфъ. Полковникъ. К. Кубицкій. майоръ Бу-
бновъ. генер. Корниловъ. пом. П. Каминскій. отст. полк. инж. А.
Доминъ. пом. Умистовскій. Г. Сокотловскій. А. Корейка.
отст. кап. Домановскій. тит. со-в. А. Сторожаковъ. графъ Балдускій.
асстр. пол. Болгаридесъ. тит. пол. дирек. Шавельск. гимн. стат. со-в. Максимовъ. д-ръ А. Рейковскій. пом. И. Крукоскій.

ДНЕВНИКЪ ВІЛЕНСКИ.

Приѣхали до Вильно отъ 14-го до 17-го сирпня.
HOTEL NISZKOWSKI. Об. Наборовскій. Балинскій. А. Кубицкій.
Світецкій. Ст. р. Потокъ. др. Домановскій. пор. Станевичъ. ген. Кор-
ниловъ. шт. кап. Клецьковскій.

Въ ранахъ домахъ:
В. д. Миллера: полк. ген. штаб. К. Витковскій. рад. ст. В. Максее-
въ. — В. д. Попова: маршалекъ шляхты пов. Вилес. М. Тукало. —
В. д. Пузыни: об. Я. Залескій. Т. Сзыско. рад. со-в. П. Гейлертъ. А. По-
марнакскій. — В. д. Важиновскій: об. В. Горновскій. — В. д. Краснов-
скій: дым. май. А. Мокрецьскій. об. В. Горновскій. — В. д. Родкевичъ:
рад. ст. А. Туналовъ. — В. д. по-доминиканскомъ: об. А. Букаты. — В. д. по-
Добосонъ: рад. со-в. Бертранъ. — В. д. Добродышности: наucz. гим. Поневъ.
С. Цывишскій. — В. д. Свіецкаго: об. А. Лаппа.

Выѣхали зъ Вильно отъ 14-го до 17-го сирпня.
Об. барон Корфъ. Полковникъ. К. Кубицкій. май. Бубновъ. ген. Кор-
ниловъ. об. Я. Каминскій. дым. инж. Л. Довгалло. об. Умистов-
скій. Г. Сокотловскій. А. Корейка. рад. со-в. А. Домановскій. рад. со-в. А.
Строжаковъ. hr. Залускій. подпуд. астр. Болгаридесъ

КАЗЕННЫЕ ОБЪЯВЛЕНИЯ.

Отъ Виленской палаты государственныхъ имуществъ объявляется, что въ присутствіи ея съ 22 ноября сего 1861 г. вперёдъ до окончанія, будутъ ежедневно производиться торги, съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, на отдачу въ содержаніе фермъ застроенныхъ и не обстроенныхъ, съ причисленными къ некоторымъ изъ нихъ общественными запасками, лѣсными участками, строениями, посявами и прочимъ движимымъ имуществомъ, показаннымъ по описямъ, вперёдъ на 24 года обстроенныхъ, и отъ 24 до 48 лѣтъ не обстроенныхъ фермъ, на точномъ основаніи правилъ, для сего постановленныхъ въ § 17, изданныхъ министерствомъ государственныхъ имуществъ, объ отдачѣ казенныхъ фермъ въ арендное содержаніе, смотря по условіямъ, предлагаемымъ съемщиками, а именно: если фермы будутъ отданы съ отпускомъ отъ казны строевого лѣса и безъ надбавки къ люстраціонному доходу, то срокъ содержанія не можетъ превышать 24 лѣтъ. Если статья будетъ сниматься въ содержаніе съ возвышеніемъ люстраціонной оцѣнки, но при томъ съ отпускомъ лѣса, то срокъ содержанія можетъ быть 36-ти лѣтній. Наконецъ онъ можетъ простирается до 48 лѣтъ, если статья снимается за доходъ высшій противъ люстраціоннаго и при томъ безъ требованія отъ казны безденежнаго отпуска лѣса; а корчемъ по 1863 годъ, т. е. до изданія новыхъ объ акціяхъ правилъ, коимъ съемщики должны исполнѣть и безусловно подчиниться. Обстроенными фермами признаются тѣ, при которыхъ имѣется не менѣе трехъ существенно не обходимыхъ для хозяйства строеній, а именно: жилой домъ, гумно и скотный дворъ, хотя бы сіи строенія и нуждались въ некоторыхъ исправленіяхъ. Арендатору предоставляется преимущественное право на покупку изъ прилегающихъ лѣсныхъ дачъ, которые будутъ поименованы въ контрактъ по установленной таксѣ опредѣленнаго контрактомъ количества дровъ на отпусканіе фермерныхъ зданий.— По желанію съемщиковъ фермы могутъ быть отдаваемы и безъ причисленныхъ къ онымъ лѣсныхъ участковъ, но гдѣ будутъ взяты съ лѣсными участками, то за оныя содержатель обязанъ будетъ вносить доходъ, исчисленный по таксациі, а за запасныя земли, если таковыя будутъ причислены, исчисленный по люстраціи; за общественныя запаски, особо отъ взноса дохода за фермерныя земли, отсыпая въ сельскій запасный магазинъ опредѣленное инвентаремъ количество хлѣба, а за пополненіемъ магазина, вносить люстраціонный доходъ, по этому запасныя земли и общественныя запаски причисляются къ фермамъ безъ торговъ. Къ торгамъ на фермы и причисленныя къ онымъ запасныя земли допускаются всѣ лица, имѣющія по закону право участвовать въ нихъ, кромѣ евреевъ и содержателей, оказавшихся не исправными по прежнему содержанію земель и

прочихъ статей. Желающія взять фермы съ причисленными къ онымъ запасными землями и общественными запасками, обязаны явиться въ палату къ означеннымъ торгамъ и представить залогъ, равный годовой арендной суммѣ. Залогъ можетъ состоять въ наличныхъ деньгахъ, билетахъ кредитныхъ установлений, или другихъ кредитныхъ бумагахъ, вообще принимаемыхъ въ залогъ по дѣламъ съ казною. При семъ къ обязанности арендатора относится застрахованіе взятыхъ имъ оброчныхъ строеній, въ суммѣ равной половинѣ оцѣночной стоимости, и представленіи залога равнаго 1/2 оцѣночной стоимости строеній. Торги будутъ производиться изустно, съ принятіемъ при томъ до 11 часовъ дня переторжки и запечатанныхъ объявленій по существу ющихъ на сей предметъ законовъ. Планы фермъ, описаніе строеній, лѣса и движимости, состоящихъ при фермахъ, равно условія объ отдачѣ ихъ въ содержаніе, будутъ представляемы желающимъ въ палатѣ во всѣ присутственныя дни отъ десяти часовъ утра до трехъ по полудни. Вѣдомость о пространствахъ фермъ, съ исчисленнымъ отъ оныхъ доходомъ и состоящихъ при нихъ оброчныхъ статьяхъ, тоже съ показаніемъ исчисленнаго дохода, а также табель для отпуска строевого лѣса у сего прилагается.

ТАБЛИЦА

ДЛЯ БЕЗДЕНЕЖНАГО ОТПУСКА ЛѢСА ОТЪ КАЗНЫ НА ХОЗЯЙСТВЕННЫЯ СТРОЕНІЯ ПРИ ФЕРМАХЪ.

На жилой домъ.		На гумно.		На скотный дворъ.		Высшій отпускъ строевого лѣса.
длина	ширина	длина	ширина	длина	ширина	
Размѣръ строеній въ саженьяхъ.						
Бревна.						
8	5	15	5	10	4	360
10	6	20	6	20	5	460
15	7	25	7	25	6	540

ДЛЯ ФЕРМЪ

Въ 50 и до 100 десятъ:
100 — 200 —
200 — 300 и болѣе.

ВѢДОМОСТЬ

НАЗНАЧЕННЫМЪ КЪ ТОРГАМЪ ФЕРМАМЪ СЪ ПРИЧИСЛЕННЫМИ КЪ ОНЫМЪ ОБРОЧНЫМИ СТАТЬЯМИ ПО ВИЛЕНСКОЙ ГУБЕРНІИ.

Количество усадебной земли.

Фермерныхъ строеній.

Исчисленный доходъ.

Оброчныя статьи, причисленныя къ фермѣ и отдѣльно отдаваемыя.

НАЗВАНІЕ.

Фермерной.

Пашни общественной запаски, причисленной фермѣ.

Число.

Оцѣнка.

Съ фермерныхъ земель.

Съ общественной запаски.

НАЗВАНІЕ.

Доходъ.

Руб.

ИМѢНІЯ ПО УѢЗДАМЪ.

ФЕРМЪ.

десятины и сотыя части.

Руб.

Руб.

озимаго яроваго

ИМѢНІЯ ПО УѢЗДАМЪ.	ФЕРМЪ.	Усадебной.	Пашни общественной запаски, причисленной фермѣ.	Число.	Оцѣнка.	Съ фермерныхъ земель.	Съ общественной запаски.	НАЗВАНІЕ.	Доходъ.
ВИЛЕНСКАГО	Гейны	1,50	65,55	12,34	41,99	119,88	—	—	—
Свираны	Девале I.	—	39,70	8,25	—	49,45	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	20,00	—	—	—
	Общественная запаска	—	—	—	—	51,50	—	5 1/2 % 10 %	—
Тамъ же.	Девале II.	1,50	17,30	7,42	10,72	36,94	—	а за пополненіемъ магазинной ссыпки деньгами 38 р.	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	17,00	—	—	—
	Общественная запаска	—	—	—	—	48,50	—	5 1/2 % 10 %	—
Крево. Быстржица.	Бальцонишки.	9,00	67,50	32,50	8,32	117,32	—	а за пополненіемъ магазинной ссыпки деньгами 36 р.	—
	Игнацово	8,18	34,86	26,55	3,75	68,34	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	37,00	—	—	—
	Общественная запаска	—	—	—	—	125,00	—	17 % 34 %	—
		—	—	—	—	—	—	а за пополненіемъ магазинной ссыпки деньгами 116 р.	—
Кіапы.	Кіапы.	8,89	75,20	195,71	9,00	288,80	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	32,00	—	—	—
	Общественная запаска	—	—	—	—	12,00	—	1 % 3 1/4 %	—
		—	—	—	—	—	—	а за пополненіемъ магазинной ссыпки деньгами 12 руб.	—
Понары.	Новосіолки.	—	20,00	—	4,50	24,50	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	9,20	—	—	—
	Общественная запаска	—	—	—	—	16,85	—	2 % 4 %	—
		—	—	—	—	—	—	а за пополненіемъ магазинной ссыпки деньгами 17 руб.	—
ОШМЯНСКАГО	Денаполь.	3,26	73,00	10,00	3,00	89,26	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	15,88	—	—	—
	Общественная запаска	—	—	—	—	5,00	—	1 1/4 % 2 1/2 %	—
		—	—	—	—	—	—	а за пополненіемъ магазинной ссыпки деньгами 8 р. 72 к.	—
Сморгоно.	Стымоне.	2,37	199,10	32,48	3,50	237,45	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	149,94	—	—	—
	Общественная запаска	—	—	—	—	61,10	—	8 1/4 % 17 %	—
		—	—	—	—	—	—	а за пополненіемъ магазинной ссыпки деньгами 59 руб.	—
Дзевенишки.	Дзевенишки.	0,50	188,00	40,00	27,00	255,50	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	83,86	—	—	—
	Общественная запаска	—	—	—	—	37,00	—	—	—
	Ковале.	4,20	50,97	8,00	—	73,17	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	16,02	—	—	—
	Поговяны.	1,00	70,00	14,00	8,26	93,26	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	19,55	—	—	—
	Вайкеле.	1,92	50,60	6,48	4,50	63,50	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	70,57	—	—	—
	Шальцине.	2,00	83,32	20,00	—	105,32	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	36,25	—	—	—
	Общественная запаска	—	—	—	—	30,00	—	4 1/2 % 8 %	—
		—	—	—	—	—	—	а за пополненіемъ магазинной ссыпки деньгами 14 р. 52 к.	—
	Скрейчань.	4,00	26,45	16,00	10,00	56,45	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	83,86	—	—	—
	Казюле.	2,00	67,47	16,00	6,00	91,47	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	10,50	—	—	—
	Мильки.	4,00	122,41	31,00	22,48	179,89	—	—	—
Трабы. Бачесники.	Бачесники.	4,00	65,10	15,22	12,50	96,82	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	22,00	—	—	—
	Общественная запаска	—	—	—	—	5,00	—	1 % 1 %	—
		—	—	—	—	—	—	а за пополненіемъ магазинной ссыпки деньгами 2 р.	—
Бакшты.	Козиново.	3,00	54,00	34,40	—	91,40	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	28,30	—	—	—
	Общественная запаска	—	—	—	—	48,50	—	3 1/4 % 6 1/2 %	—
		—	—	—	—	—	—	а за пополненіемъ магазинной ссыпки деньгами 23 руб.	—
Рудники.	Участокъ отъ надѣла лѣсничаго.	—	—	—	—	—	—	—	—
	Рудники.	2,77	60,00	26,00	4,00	92,77	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	7,50	—	—	—
Даукшиски.	Семоны.	1,10	49,11	9,90	23,22	83,33	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	21,24	—	—	—
	Новосяды.	1,62	65,20	12,80	6,00	85,62	—	—	—
Гераноны.	Крамнишки	1,95	37,17	52,03	3,00	94,95	—	—	—
	Лѣсный участокъ	—	—	—	—	51,45	—	—	—
Лоскѣ.	Соколышки.	1,65	63,00	21,00	22,63	87,30	—	—	—

[illegible]

Ясво.	Бяловщина	2,19	36,09	24,00	6,60	68,79	4	56	101	—
Чивиле.	Льсной участокъ	—	—	—	—	109,00	—	—	67	—
Годушишки.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Лабонары.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Сыиненты.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Кунигишки.	Подкомаф	1,80	52,00	16,00	2,40	72,20	—	—	92	—
Часть имѣнія Ясво-Яскульдовщина. Стегуляны.	Льсной участокъ	—	—	—	—	14,44	—	—	6	—
	Яскульдовщина	1,00	52,72	11,00	6,92	71,54	—	—	95	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	76,31	—	—	17	—
Часть им. Засвиржъ Круглица.	Круглица	1,00	33,50	20,00	2,27	56,77	—	—	38	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	11,35	—	—	3	—
ВИЛЕЙСКАГО УБЗДА.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Илія.	Илія	10,25	151,33	27,39	20,30	219,27	—	10	258	260
Красноселье.	Льсной участокъ	—	—	—	—	42,18	—	—	40	—
	Общественная запашка	—	—	—	—	—	18,00	—	—	3½ 7¼
	Красовищина	3,45	165,50	57,76	21,67	248,38	—	—	202	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	48,00	—	—	37	—
	Забеличе	1,35	36,00	23,70	6,50	67,55	—	—	33	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	24,00	—	—	13	—
	Общественная запашка	—	—	—	—	—	48,00	—	—	5 10
	Иванцевичи	1,20	48,00	15,46	6,00	70,68	—	—	55	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	14,00	—	—	6	—
	Запасныя земли б. фольв.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Червоный-Дворъ	—	—	—	—	178,84	—	—	95	р. 26 к.	
Вилейка.	Дзераки	2,13	99,49	31,88	3,80	137,23	—	—	79	—
Костеневичи.	Льсной участокъ	—	—	—	—	30,00	—	—	14	—
	Ивашиновичи	—	108,50	25,00	—	143,50	—	—	79	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	50,50	—	—	13	—
	Путрячи	1,50	82,00	24,10	0,50	108,10	—	—	61	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	23,00	—	—	11	—
	Городзиловичи	2,25	118,22	33,53	—	154,00	—	—	84	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	40,00	—	—	13	—
	Корейковцы	3,01	122,39	37,29	—	162,69	—	—	94	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	93,50	—	—	20	—
	Общественная запашка	—	—	—	—	—	97,00	—	—	9 10
Волколата.	Цынки	—	23,15	19,89	17,21	57,25	—	—	39	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	11,00	—	—	3	—
	Струки	—	30	31,71	18,29	72,96	—	—	54	—
	Вишневы	1,73	25,23	28,11	13,00	68,17	—	—	45	—
	Нивки	6,40	21,53	53,54	2,32	78,79	—	—	37	—
Губы.	Льсной участокъ	—	—	—	—	30,00	—	—	14	—
	Общественная запашка	—	—	—	—	—	38,00	—	—	4½
	Круки	4,73	81,98	37,90	25,17	149,78	—	—	84	—
Докшицкой плебаніи.	Турки I.	2,25	83,87	51,83	78,55	216,50	—	—	176	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	31,00	—	—	19	—
	Турки II.	2,00	33,63	19,50	20,00	79,13	—	—	71	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	15,06	—	—	10	—
Часть имѣнія Хожева Кабана Холхельской плебаніи.	Кабаны	2,00	27,24	6,00	8,16	43,40	—	—	39	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	9,72	—	—	4	—
	Общественная запашка	—	—	—	—	—	6,60	—	—	1½
Юхново.	Запасныя земли быв. фольв.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Юхново	—	—	—	—	30,00	—	—	17	р. 60 к.
ДИСНЕНСКАГО УБЗДА.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Березвечъ.	Станюлы	2,50	37,50	19,91	37,86	97,77	—	—	74	—
Задорожъ.	Льсной участокъ	—	—	—	—	26,78	—	—	17	—
	Заудки	2,00	30,48	31,79	9,60	73,87	—	—	56	—
	Льсной участокъ	—	—	—	—	15,00	—	—	10	—

Совѣтникъ Лясковскій.
Дѣлопроизводитель Славочинскій.
Столоначальникъ Плошинскій.

Водяная мукомольная мельница при деревнѣ Чуляны (0,10 дес.)	18
Водяная мукомольная мельница при м. Годушицахъ пространств. 0,32 дес. строения оцнено въ 30 р. разрушенная.	100
Рыболовство на 10 озерахъ: Шенкисъ, Гервельс, Гервежерельс (подъ симъ названіемъ 3 отдѣльныя озера) Марельс, Пронийс, Есевутышкисъ (подъ симъ названіемъ 3 озера) Аглажерисъ и Бельтелисъ, всего на простран: 32,94 д.	9
Водяная мукомольная мельница пространствомъ 0,62 дес. . . . . строения оцнены въ 10 рублей.	20

Рыбная ловля на озерахъ Балино пространствомъ 47,34 дес. 4

Пунктъ для застройки вновь мельницы на рѣкѣ Ильинкѣ при дерев. Старая Гута пространствомъ 4,84 дес. 40

Рыбная ловля на озерахъ Станголи
пространствомъ 12,26 дес. и Орѣховно
простран: 3,34 дес. . . . .

(537)

OGŁOSZENIE SKARBOWE

Wileńska izba dóbr Państwa ogłasza, iż w jej sądownej od 22 listopada ter. 1861 roku aż do ukończenia, będą co dzień odbywały się targi ze zwykłym w trzy dni przetargiem, na oddanie w dzierżawę ferm zabudowanych i niezabudowanych, z przyłączeniem do niektórych z nich poletkami gromadzkimi, leśnemi uczestkami, budynkami, zasiewami i innymi ruchomościami, w inwentarzach wymienionemi, ferm zabudowanych na 24 lata i od 24 do 48 lat niezabudowanych, na istotnej zasadzie prawideł ustanowionych na to w § 17 przez ministerstwo dóbr państwa o wypuszczeniu ferm skarbowych w dzierżawę wydanych, stosownie do warunków, jakie przez wydzierżawiających będą podane, a mianowicie: jeżeli będą wypuszczone z daniem od skarbu drzewa budowlowego i bez powiększenia dochodu lustracyjnego, zakres dzierżawy nie może być dłuższy nad lat 24; jeżeli zaś przedmiot będzie wydzierżawiony bez dania od skarbu drzewa, z wyznaczeniem atoli drzewa ze skarbu, zakres dzierżawy może być 36-letni; na koniec zakres ten może być powiększony do lat 48, skoro przedmiot wydzierżawiony będzie za opłatę wyższą w porównaniu do dochodu lustracyjnego i przytem bez żądania od skarbu bezpłatnego wyznaczenia drzewa; karcem zaś do 1863 roku to jest do wydania nowych o akcyzie przypisów, którym dzierżawcy winni są ulegać zupełnie i bezwarunkowie. Za fermy zabudowane uważane są te, w których znajdują się najmniej trzy istonie niezbędne w gospodarce rolnej budynki, jako to: dom mieszkalny, gumno i chlew, chociażby te zabudowania niejakię potrzebowaly naprawy. Dzierżawcy zostawuje się pierwszeństwo do kupowania z przyległych uczestków leśnych, które w kontrakcie będą wymienione, po cenie taką ustanowionęj, oznaczonej kontraktem ilości drzewa na opał budynków fermy. Na żądanie wydzierżawiających, fermy mogą być oddawane i bez zaliczonych do nich uczestków leśnych, lecz gdzie z leśnemi uczestkami będą wzięte, tedy dzierżawca będzie obowiązany płacić za nie wyliczony, takowy dochód, a za ziemie zapasne, jeśli te będą przyłączone, dochód lustracji, wyliczony; za poletki gromadzkie, osobno od opłaty dochodu za grunta fermowe, odpisać do więksiego magazynu zapasnego wskazaną inwentarzem ilość zboża, a po napełnieniu magazynu, wnosić dochód lustracyjny; dla tego to właśnie grunta zapasne i poletki gumnowe zaliczają się do ferm bez targów. Do uczestniczenia w targach na fermy i zaliczone do nich ziemie zapasne, mają wstęp wszystkie osoby, które według prawa mogą brać w nich udział prócz żydów i tych dzierżawców, którzy dzierżawić przed tem grunta i inne artykuły, okazali się nierzelelnemi. Życzący wziąć fermy z zaliczonymi do nich gruntami zapasnymi i gromadzkimi poletkami, mają przybyć na oznaczone targi i złożyć załóg równający się rocznej summie arendy. Załóg może się składać z gotówki, biletów ustanowień kredytowych, lub z innych papierów kredytowych, w ogólności na załóg w interesach ze skarbem przyjmowanych. Przytem do obowiązków dzierżawcy należy zaasekurowanie wziętych przezeń zabudowań czynszowych, na summe, równającą się

połowię wartości szacunkowej, i złożenie załogu równającego się połowie ocenkowej summy zabudowań. Targi będą się odbywały słownie, z przyjmowaniem przytęm do 11 godziny dnia przetargowego oświadczeń zabezpieczonych, stosownie do istniejących w tym przedmiocie przepisów prawa. Plany ferm, inwentarze zabudowań, lasów i ruchomości przy fermach znajdujących się, oraz warunki dotyczące się wypuszczenia ich w dzierżawę, będą okazywane żądającym w izbie przez wszystkie dni odbywających się posiedzeń, od godziny 10-jej z rana do 3 po południu. Spis wykazujący przestrzeń ferm, ilość wylczonego za nie dochodu, liczące się przy nich artykuły czynszowe i wylczone za nie dochód, tudzież wykaz dającego się drzewa na zabudowanie, przytęm załączają się.

W Y K A Z

BEZPŁATNIE DAJĄCEGO SIĘ DRZEWA ZE SKARBU NA GOSPODARSKIE ZABUDOWANIA
PRZY FERMACH.

Na dom mieszkalny.		Na gumno.		Na chlew.		Najwyższa ilość dającego się drzewa budowlanego.
dług. szer.		dług. szer.		dług. szer.		
Pomiar zabudowań na sążnie.						Bierwion.
8	5	15	5	10	4	360
10	6	20	6	20	5	460
15	7	25	7	25	6	540

Poletek gromadzki						41,00	—	—	—	3	a po napelnieniu zsyпки magazyno- wej, gotówk 10 r.
Noniszki.	235,44	73,01	24,72	333,17	—	—	—	—	166	—	
Uczastek lasu	—	—	—	147,47	—	—	—	—	27	—	
Poletek gromadzki	—	—	—	—	19,33	—	—	—	0,83	1 1/4	a po napelnieniu zsyпки magazynowej gotówką 4 r. 83 k.
Gilwieniszki.	2,16	18,00	25,00	5,16	50,32	—	3	10	48	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	19,06	—	—	—	1	—	
Poletek gromadzki	—	—	—	—	—	45,00	—	—	—	4% 9 1/4	a po napelnieniu zsyпки magazynowej gotówką 29 r. 57 k.
Szkordzie.	—	89,00	31,28	16,54	136,82	—	—	—	99	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	59,75	—	—	—	22	—	
Poletek gromadzki	—	—	—	—	—	60,00	—	—	—	5 1/4 10 1/2	a po napelnieniu zsyпки magazyno- wej, gotówką 34 r.
Dogi.	2,25	72,00	21,72	9,00	104,97	—	—	—	108	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	60,00	—	—	—	4	—	
Dobrowolany.	4,80	35,71	9,00	4,50	54,01	—	—	—	49	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	14,33	—	—	—	4	—	
Ball.	3,61	62,05	17,59	7,50	90,75	—	6	69	88	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	18,71	—	—	—	4	—	
Grunta zapasne b. folwarku											
Lidy wskazane w inwen- tarzu lustracyjnym pod N.											
5, 6, 7, 8, 9 i 10					108,40	—	—	—	—	67 r. 6 k.	
4 1/2 uczestki kolonii żydow- skiej pod nazwą Małaj- kowszczyzna					101,25	—	—	—	—	51 r. 8 k.	
Cacki.	1,50	59,96	9,05	11,66	76,17	—	—	—	51	—	
Poletek gromadzki	—	—	—	—	—	10,50	—	—	—	1 1/2	a po napelnieniu zsyпки magazyno- wej, gotówką 5 r.
Rrzywile.	1,50	39,45	11,00	9,47	61,42	—	—	—	49	—	
Druskieniki.	2,00	62,45	17,50	20,67	102,62	—	—	—	73	—	
Degucie.	1,68	30,00	31,35	9,65	72,68	—	—	—	47	—	
Purwiany.	1,50	44,32	30,52	24,00	100,34	—	—	—	66	—	
Smilgine.	4,00	217,00	26,00	13,00	260,00	—	—	—	166	—	
Pomiedź.	3,00	150,00	18,00	13,50	184,50	—	—	—	118	—	
Dubińczy.	2,00	134,00	16,00	8,00	160,00	—	—	—	90	—	
Powloka.	2,50	167,50	20,00	10,00	200,00	—	—	—	219	—	
Krukale.	3,50	117,00	28,19	—	148,69	—	—	—	110	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	29,00	—	—	—	12	—	
Ostryńska.	4,00	90,00	46,00	40,69	180,69	—	—	—	100	—	
Poletek gromadzki: a) przy fermie						69,00	—	—	—	6 1/8 12 1/2	a po napelnieniu zsyпки magazyno- wej, gotówką 39 r.
i b) przyłączony od majątku											
Nowy-Dwór przy wsi Ost- powce						35,80	—	—	—	4 1/8 8 1/4	a po napelnieniu zsyпки magazyno- wej, gotówką 26 r.
Gączyń.	5,55	45,00	6,75	4,50	61,80	—	—	—	59	—	
Pisarówka.	3,00	96,00	12,00	10,28	121,28	—	—	—	96	—	
Hryeowo.	1,50	80,00	20,00	17,52	59,02	—	—	—	47	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	
Poletek gromadzki	—	—	—	—	—	19,00	—	—	—	1 1/2 5 1/4	a po napelnieniu zsyпки magazyno- wej, gotówką 18 r.
Poniewież.	3,72	59,19	35,45	2,54	100,90	—	8	192	124	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	26,21	—	—	—	5	—	
Poletek gromadzki	—	—	—	—	—	9,00	—	—	—	1 3/4 3 1/2	a po napelnieniu zsyпки magazyno- wej, gotówką 11 r.
Morguliszki.	3,53	72,00	27,00	6,67	109,20	—	5	56	132	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	26,84	—	—	—	17	—	
Poletek gromadzki	—	—	—	—	—	12,00	—	—	—	2 1/8 4 1/8	a po napelnieniu zsyпки magazyno- wej, gotówką 16 r.
Białowszczyzna majątek lasu	2,19	36,00	24,00	6,60	68,79	—	4	56	101	—	
	—	—	—	—	109,00	—	—	—	87	—	
Podkomaje	4,80	52,00	16,00	2,40	72,20	—	—	—	92	—	
Uczatek lasu.	1,00	52,72	41,00	6,82	14,44	—	—	—	6	—	
Jaskółowszczyzna	—	—	—	—	71,54	—	—	—	95	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	76,31	—	—	—	17	—	
Kruglica	1,00	33,50	20,00	2,27	56,77	—	—	—	38	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	11,35	—	—	—	3	—	
Ilija	10,25	151,33	37,39	20,30	219,27	—	10	258	260	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	42,18	—	—	—	40	—	
Poletek gromadzki	—	—	—	—	—	18,00	—	—	—	3 1/2 7 1/4	a po napelnieniu zsyпки magazyno- wej, gotówką 26 r.
Krasowszczyzna	3,45	165,50	57,76	21,67	248,38	—	—	—	202	—	
Uczastek lasu	—	—	—	—	40,00	—	—	—	37	—	

Polów ryb na jeziorach: Zelwa przestrzeni 6,38 dz., Krajanka przestrzeni 1,38 dz. i Suling przestrzeni 2,14 dz.	9
Polów ryb na jeziorze przy wsi Narkunach przestrzeni 214 dz.	2
Polów ryb na jeziorze Wierszuki przestrzeni 4,28 dz.	5
Młyn pod miastem Lida przestrzeni 0,02 dz.; budowlę ocenione na 200 rub.	246
Młyn w uroczysku Małajkowczyzyna przestrzeni 0,02 dz.; budowlę ocenione na 100 rub.	33
Młyn przy m-ku Raduń przestrzeni 0,06 dz.; zabudowanie ocenione 30 rub.	92
Młyn wodny przy m-czku Ostrynie przestrzeni 0,11 dz.	35
Budynki ocenione 50 rub.	
Cegielnia przestrzeni 3,00 dz.	8
Budowlę ocenione 15 rub.	
Polów ryb na jeziorach:	
a) Czerniewo przestrzeni 7,83 dz.	} 10
b) Małe 1,06 —	
c) Wilkotinas 5,22 —	
d) Kojnis 1,60 —	
e) Kojnis 1,76 —	
f) Ajdimis 1,67 —	
Młyn wodny przy wsi Czuchany (0,10 dz.)	18
Młyn wodny przy M. Goduciszkach przestrzeni 0,32 dz.	100
Zabudowanie oceniono 30 rub.; zrujnowane	
Polów ryb na 10-ciu jeziorach: Szektis, Gerwelis, Gerweżalis, (pod tą nazwą są trzy oddzielne jeziora), Marelis, Popunis, Jesiebutyszskis (pod tym imieniem są trzy jeziora) Akłażerysi i Betetelis, w ogóle na przestrzeni 32,94 dz.	9
Młyn wodny przestrzeni 0,62 dz.	20
Budynki ocenione są 10 rub.	
Polów ryb na jeziorach Balino przestrz. 47,34 dz.	4
Punkt do postawienia na nowo myłna na rzece Ilinka przy wsi Stara-Huta przestr. 4,84 dz.	40

